

Женски истраживачки центар за едукацију и комуникацију Ниш
Правни факултет Универзитета у Нишу, Клиника за грађанско право
Адвокатска комора у Нишу

КЛИНИЧКИ ПРОГРАМ ОБУКЕ ЗА ЗАШТИТУ ПРАВА ЖЕНА

ПРАКТИКУМ ЗА РАД НА КЛИНИЦИ ЗА ЗАШТИТУ ПРАВА ЖЕНА

Canadian
International
Development
Agency

Agence
canadienne de
développement
international

Ниш, март 2007.

Женски истраживачки центар за едукацију и комуникацију Ниш
Правни факултет Универзитета у Нишу, Клиника за грађанско право
Адвокатска комора у Нишу

КЛИНИЧКИ ПРОГРАМ ОБУКЕ ЗА ЗАШТИТУ ПРАВА ЖЕНА

ПРАКТИКУМ ЗА РАД НА КЛИНИЦИ ЗА ЗАШТИТУ ПРАВА ЖЕНА

За интерну употребу

Издавач:

Женски истраживачки центар за едукацију и комуникацију у Нишу

Приређивачица: Проф. др Невена Петрушић

Дизајн и припрема: Бранко Стевановић, дипл. инг. електронике

Тираж: 400

**Издавање ове публикације финансијски је помогла
Canadian International Development Agency, Local Initiatives Program
(CIDA LIP)**

Ниш, март 2007.

Предговор

Женски истраживачки центар за едукацију и комуникацију из Ниша, Правни факултет Универзитета у Нишу и Адвокатска комора у Нишу заједнички реализују пројекат **Установљавање клинике за заштиту права жена на Правном факултету Универзитета у Нишу**, који је подржала Канадска агенција за међународни развој, у оквиру Програма локалних иницијатива (CIDA LIP).

Генерални циљ Пројекта је повећање капацитета и оснаживање партнерства између организација које учествују у Пројекту, са циљем да појачају свој утицај и дају већи допринос успостављању приступачног, трансперентног и ефективног правосудног система, који је сензибилисан за родне односе и проблеме маргинализованих друштвених група.

У оквиру пројекта развијен је иновативни **Клинички програм обуке за заштиту права жена**, који обезбеђује да се студенти упознају са домаћим и међународним стандардима родне равноправности, да сагледају друштвени и правни положај жена, тешкоће се којима се оне суочавају у остваривању права на правну заштиту, те да развију своје професионалне способности и вештине за рад са женама жртвама насиља и других противправних и дискриминишућих аката. Централна активност на Пројекту је едукација студената, будућих доносилаца одлука, судија и адвоката, која се остварује кроз пружање бесплатне правне помоћи социјално угроженим грађанкама са територије Ниша, под надзором професора и адвоката.

У циљу што боље припреме студената за пружање правне помоћи клијенткињама, професори и адвокати укључени у реализацију Клиничког програма обуке за заштиту права жена припремили су **Практикум за рад студената на Клиници за заштиту права жена**. У Практикуму су приказани и објашњени релевантни правни институти, на начин који обезбеђује да студенти сагледају њихове практичне консеквенце, цитиране су одговарајуће законске одредбе и дата су конкретна успутства за вођење интервјуа, давање правних савета и писања поднесака. Саставни део Практикума су и модели процесних радњи којима се иницирају поједини поступци за заштиту права, модели других правних аката који су од значаја за остваривања права на правну заштиту, као и модели аката којима се регулише, протоколише и документује рад на Клиници.

Проф. др Невена Петрушић, координаторка Пројекта

Први део

ОРГАНИЗАЦИЈА, ВЕШТИНЕ И ТЕХНИКЕ АДВОКАТСКОГ РАДА

Проф. др Гордана Станковић

ПРОТОКОЛ ПРИЈЕМА У АДВОКАТСКОЈ КАНЦЕЛАРИЈИ

У адвокатској канцеларији треба да постоји разрађен протокол пријема клијента.

1) **Заказивање пријема.** Пријем се, по правилу, заказује телефоном, у непосредном договору или лично. Уколико се заказује телефоном (што је нормално јер се ради о пословним људима), уговара се дан и сат пријема. Пријем може да се закаже у непосредном телефонском разговору са адвокатом, ако је то могућно или преко његове секретарице, адвокатског приправника или лица које му обавља административне послове.

2) **Уписивање заказаног пријема у роковник састанака.** Заказани састанци се уписују у роковник састанака. Лице које уговара састанак тражи податке о клијенту (како се зове, шта је по занимању) и дискретно покушава да сазна разлог посете и да каква је природа посете

(Да ли бисте били љубазни да ми кажете, уколико вам то не смета или уколико то можете, разлог ваше посете - да ли је у питању савет поводом неког вашег проблема или желите да ангажујете господина адвоката у неком поступку који се већ води. Ово ми је потребно да знам да бих могла да планирам састанак са вама и да одредим потребно време за вашу посету.

На крају, тражи се контакт телефон на који може да информише клијента о евентуалним променама термина.

Састанак може да уговори и сам адвокат приликом неког изненадног сусрета или преко неког свог пријатеља или клијента. У том случају потребно је да јави да се убележи заказани састанак у његов роковник састанака.

Састанак може да уговори и сам адвокат приликом неког изненадног сусрета или преко неког свог пријатеља или клијента. У том случају потребно је да јави да се убележи заказани састанак у његов роковник састанака.

Приликом заказивања састанака у радно време предност дати старим клијентима јер се они краће задржавају - њима се саопштавају информације о томе докле се стало и шта следи даље.

3) Лице које прима клијенте. У свакој канцеларији треба да се зна лице које ће сачекати клијента кад уђе и које ће примити клијента (секретарица, адвокатски приправник, одрасли члан породице који испомаже).

Лице које прима клијента треба да буде пристојно и уредно обучено и очешљано. То значи, сукња пристојне дужине, кравата и сако. Никако бермуде, провидне блузе, мајице са трегерима (и за жене и за мушкарце), папуче или кломпе, еспадриле, мушке отворене сандале на босим ногама или са чарапама.

Лице које прима клијента не сме да једе док клијенти чекају, да жваће жваку, да сређује нокте, да се шминка или да преко телефона води маратонске разговоре и да

препричава ТВ серију, или коментарише утакмицу, или да причао о својим приватним проблемима, да се свађа са супругом, да грди децу, или да се удвара некоме.

Лице које прима клијента не сме да буде арогантно, али ни радознало. Чак и кад познаје клијента не сме да испитује клијента о његовом проблему, да се распитује о предмету, нити да прекраћује време разговором о разним темама.

4) Пријем клијента. Ако је пријем заказан телефоном, кад клијент уђе, проверава се да ли је у роковнику заказан састанак тог дана и забележен сат пријема.

Ако клијент није заказао састанак унапред, него је самоиницијативно дошао, проверава се да ли има могућности да буде примљен истог дана (при томе се код клијента ствара утисак презаузетости адвоката) или му се заказује састанак за неки други дан.

Лице које прима клијента треба да буде уљудно и лепо васпитано. Мора да има поштовања према клијентима и да буде предусретљиво (*Добар дан, изволите? Ја самВи сте... ?* (при томе мора добро да обрати пажњу на име и презиме). *Да погледам у роковник, Да сећам се, ви сте јуче заказали састанак. Будите љубазни, седите, госпођо Алексић. Господин адвокат ће Вас примити за неколико минута, чим заврши разговор.*

Лице које прима клијента може да му понуди штампу ако ће чекање бити нешто дуже.

5) Протокол пријема клијента зависи, пре свега, да ли је адвокат заузет разговором или није.

Кад адвокат испрати претходног клијента, лице које прима клијента треба да каже клијенту да ће ускоро бити примљен а затим да сачека да се адвокат врати у своју просторију и да му пружи могућност да предахне и да се припреми за наредног клијента: да среди списе и одложи их, да склони документа, да прибележи нешто или да телефонира или да оде до тоалета.

Лице које прима клијента потом треба да уђе до адвоката и да провери да ли је спреман да прими клијента одн. да му најави ко долази и да прими инструкције. Потом се лице враћа и саопштава клијенту да адвокат може да га прими и позива га да пође у радну собу.

Ако постоји интерфон, одн. интерни телефон, сам адвокат ће дати знак секретарици да може да уведе следећег клијента.

6) Пријем у радној соби. У радној соби, секретарица представља клијента: *Ово је госпођа Ана Алексић...*

Адвокат устаје (без обзира да ли је жена или мушкарац), прилази клијенту, поздравља се са клијентом – рукује се, нуди клијента да седне преко пута њега и сам седе за сто.

Поздрављање одн. руковање је изузетно важно. Руковање је део пословног бонтона. Овде оно потиче од вишег по рангу, а то је адвокат.

Приликом поздрављања треба водити рачуна о стиску руке јер и он одаје човека. Стисак не сме да буде млитав, али не треба претеривати ни са стезањем руке. Стисак одаје самопоуздање али ако је претерано "срдачан", он може и да заболи и да изазове супротан ефекат. Стисак треба да буде енергичан.

Док се рукује, адвокат треба да гледа саговорника у лице и не сме да заборави на осмех.

Приликом руковања треба да се задржи и пристојно одстојање. По општеприхваћеним правилима, пристојним одстојањем сматра се дужина једне руке. Све мање од тога, спада у царство интимности.

Пре но што секретарица или лице које врши пријем изађе, адвокат или секретарица (зависно од уговореног протокола) питају клијента да ли жели да попије кафу, сок, или чај).

Адвокат је дужан да гласно скрене пажњу секретарици да га не прекида у разговору телефонским позивима (иако она то добро зна). Потом се затварају врата и остају сами адвокат и клијент.

Проф. др Гордана Станковић

ИНСТРУКЦИЈЕ ЗА ПРВИ СУСРЕТ СА КЛИЈЕНТОМ

Први сусрет је посебно важан и тежак и за адвоката и за клијента.

Кад нови клијент дође у адвокатску канцеларију први пут, овај сусрет има одређни значај за адвоката. Адвокат живи и зарађује од рада са клијентима. Клијенти су од посебног и виталног значаја за професионалну делатност и егзистенцију сваког адвоката. Адвокат професионално пружа правну помоћ клијентима. Они му представљају извор прихода. Да нема клијената, престао би његов рад и престала би његова егзистенција као адвоката јер без овог извора прихода не би имао средстава за живот. Адвокат треба да добије нови посао и обезбеди даљи прилив средстава за живот и он, по правилу, настоји да задржи клијента..

Од првог сусрета адвоката и новог клијента зависи да ли ће му клијент поверити случај. Клијент неће ангажовати адвоката који је непрофесионалан и некоректан или брзо напушта таквог адвоката. О стручности адвоката клијенти врло брзо стекну утисак, иако су лаици, и о томе се информишу лично и непосредно. Због тога адвокат треба да остави на клијента утисак да зна и да може да му помогне. Од утиска који адвокат остави на клијента зависи пословни успех, садашњи и будући. Адвокат треба да успе не само да освоји новог клијента већ и да трасира пут за стицање друге клијентеле јер су стални рад са клијентима и пословни успех једина реклама у адвокатури.

Први сусрет је посебно значајан и за клијента. Клијент треба да се увери да је изабрао стручног, поузданог, искусног, верног, оданог и професионалног заштитиника у правном лавиринту, да може да му повери решавање свог проблема, да ће се адвокат старати о заштити његових интереса.

Први састанак и сусрет је тежак јер се први пут срећу два лица која се не познају.

Клијент је нервозан због проблема који има и који хоће да реши. С друге стране, он или нема искуство са адвокатима, и то га плаши, или има из ранијег периода негативно искуство са адвокатима, и због тога се плаши и брине како ће проћи овога пута.

Адвокат не познаје клијента и има мало информација о проблему или их уопште нема. Он мора да се информише о проблему, да пронађе решење и да да савет, да придобије клијента. Ако је састанак унапред заказан и зна се шта је тема консултације, ситуација је нешто лакша јер се могу извршити стручне припреме за информативни разговор (интервју).

Приликом првог сусрета адвоката и новог клијента адвокат треба да покаже да је способан да пружи тражену правну помоћ клијенту. Адвокат је, несумњиво, способан ако има добро знање, потом практично и пословно искуство. То се, приликом првог сусрета не види иако је то код клијента био разлог да дође код адвоката. Оно што се види, што је битно и што оставља утисак на клијента - то је професионалност. Битна и прва ствар у раду адвоката је професионалност. Приликом првог сусрета адвокат треба да остави утисак да је професионалан. Шта то значи?

Адвокат треба да покаже:

- 1) Спремност да ради и да се ангажује.
- 2) Адвокат не сме да прави разлику између клијената – сиромашног или богатог, или с обзиром на положај који заузима у друштву, или с обзиром на важност или обимност случаја. Адвокат не може са свог становишта да посматра и оцењује вредност и значај предмета који преузима, већ са становишта клијента.
- 3) Адвокат не може да "бира" своје клијенте. Адвокат је дужан да свакоме пружи тражену помоћ, осим ако из објективних или субјективних разлога то не може да учини. Нпр. здравствено стање адвоката, недовољно познавање одређене правне области (адвокат не познаје инвалидско право, или право социјалног осигурања, пореско право, ауторско право итд). Или, постоји мала вероватноћа да ће клијент успети у остваривању свог захтева, Или, постоји етичка дилема да ли је захтев у складу са правном нормом. Или, адвокат је у сродничким или пријатељским односима са супротном странком (сукоб интереса), Или, ноторно је познато да је клијент пасионирани парничар или кверулант.

Адвокат треба одмах да без икаквог устручавања саопшти клијенту из којих разлога не може да му пружи тражену помоћ. Разлоге клијенту треба и образложити јер би клијент одбијање помоћи схватио као самовољу што адвокат, као вршилац јавне службе не сме да учини.

4) Адвокат треба да покаже своју компетентност - мора да покаже стручно знање (иако није на испиту, адвокат стално полаже испите); ако нешто у том тренутку не зна, он то мора добро да сакрије и да уме да сакрије, мора да буде вешт у демонстрирању компетентности.

5) Адвокат треба да има професионалан однос према клијенту и професионалан третман клијента (без интимизирања) а то значи: поштовање, уљудност, без моралисања и критиковања одн. поповања клијенту (нпр: "Па како сте само могли тако да се понашате? Како сте се усудили да тако нешто кажете! Није то требало тако да урадите". итд). Професионалност не значи сервилност. Адвокат уговара посао и није потребно да ласка или да подилази клијенту. Адвокат треба да покаже савесност, верност и оданост клијенту, и новом и старом. То је разлог што ће, понекад одбити новог клијента уколико је у питању спорни однос са његовим сталним клијентом.

Приликом првог сусрета са клијентом, потребан је професионалан однос свих запослених у поступању и третману клијента.

Исто тако, адвокат треба да има и професионалан однос према колегама - адвокатима који заступају противну странку, или су били ангажовани раније. Уколико се ради о клијенту који је напустио ранијег адвоката, приликом првог сусрета треба испитати разлоге и проценити, с обзиром на околности случаја, да ли се треба прихватити заступања.

Приликом првог сусрета адвоката и новог клијента потребно је да се изгради добар однос – однос поверења и поштовања клијента.

Исто тако, потребан је и индивидуалан приступ клијенту: прилагођавање интелектуалном нивоу; адвокат треба да прилагоди начин обраћања и разговора, да користи пригодан речник да би га клијент разумео. Из личног искуства ми је познато да не треба имати предрасуде у погледу генералног приступа клијентима јер су људи различити.

Између адвоката и клијента успостављају се три односа: правни однос, етички однос и психолошки однос.

Кад изабере адвоката коме ће се обратити за конкретну правну помоћ, клијент је спреман да адвокату верује. И поред тога, код клијента се подсвесно јавља сумња и зебња у односу на адвоката. Понекад клијент не зна у чему се та сумња састоји. Људи су, по природи ствари, бојажљиви да отворе своју души било коме, па чак и онима од којих очекују одређену помоћ – лекару, зубару, психологу, социјалном раднику, адвокату. Постоји одређена доза неизвесности која притиска човека без обзира да ли му онај који му пружа помоћ улива и поверење. Мешавина сумње и поверења је неизбежна и као терет притиска клијента и окупира му мисли.

Сличан је случај и кад се човек обраћа лекару, нпр. хирургу. Болесник верује у стручност, способност и савесност хирурга који ће га оперисати, али и поред тога код њега постоји сумња у крајњи исход и успех.

Психа је чудна и неко је једном рекао да личи на радионицу у којој се свашта израђује и прерађује али се видно не испољава.

Долазак код адвоката је стресна ситуација. Поред стреса који ствара сам правни проблем, сусрет са адвокатом је додатни стрес и због тога адвокат, као и лекар, треба да настоји да се тај стрес превлада.

Проф. др Мирослав Лазић

СТРУКТУРА ПРАВНОГ ИНТЕРВЈУА

I. Фазе интервјуа

Подела интервјуа на фазе олакшава савладавање елемената и циљева које интервјуист треба да испуни. У пракси, интервју је једна целина и током његовог спровођења само професионалац може да препозна поједине фазе.

Постоје различите класификације и број фаза интервјуа. Позната је подела на три фазе: прелиминарна идентификација проблема; хронолошки преглед и одређивање природе проблема. На правним клиникама у Русији и др. користи се вишечлана подела (5-6 фаза), која омогућава детаљнију разраду правног интервјуа.

У нашем раду користићемо поделу на 5 фаза интервјуа, пошто је она погоднија за увежбавање студената по фазама и савладавање технике интервјуисања. Као фазе интервјуа разматраћемо:

1. "Пробијање леда" и утврђивање правила рада
2. "Слободно" излагање клијента
3. Хронолошко и садржајно сређивање приче
4. Резиме и прелиминарна правна квалификација
5. Завршетак интервјуа и заказивање саветовања

1. "Пробијање леда" – успостављање односа поверења са клијентом

Циљ ове фазе је да се отклони психолошка баријера првог контакта са непознатим лицем и успостави узајамно поверење и међусобно разумевање адвоката и клијента. Такође, у овој фази клијент треба да се упозна са начином ("правилима") вођења разговора са клијентом и општим "условима" пружања правне помоћи (да се услуге адвоката наплаћују, да ли је први разговор и под којим условима бесплатан или се наплаћује и колико и сл.).

Први контакт у адвокатској канцеларији клијент успоставља са секретарицом или приправником. Зато запослени у адвокатској канцеларији морају да добију прецизна упутства о поступању у различитим могућим ситуацијама при пријему клијента. Уважавање клијента је битно показивати од момента уласка у адвокатску канцеларију, па до њеног напуштања. Секретарица треба клијента љубазно да дочека и понуди да седне. Уколико је адвокат заузет тог дана или клијент нема времена да чека, секретарица треба да одреди термин за разговор који мора бити испоштован. Док чека на пријем, секретарица или помоћник могу да узму основне податке са циљем утврђивања и провере идентитета клијента. Клијенту треба објаснити да је то због правне сигурности и вођења евиденције о

сваком клијенту. Чак и ако негодује, клијенту ће то улити поверење у професионалност адвокатске канцеларије.

У етапи првог сусрета и узајамног представљања, умесна су таква питања правника која омогућавају успостављање односа поверења са клијентом. Обично су то питања, која немају директан однос са темом разговора (нпр. о времену, осећањима итд.), тј. питања која помажу клијенту да се снађе у за њега необичној улози, да се "опусти", "умири".

Корисне инструкције:

- Када клијент улази, адвокат (претходно секретарица) обавезно устаје, рукује се са клијентом, представља се (уознавање) и љубазно понуди клијента да седне, показујући му место; Седа тек након што је сместио клијента;

- Клијенту треба увек персирати и тиме показати уважавање без обзира на његов изглед, образовање и културу;

- Понудити клијента безалкохолним напитком, у складу са обичајима краја;

- У канцеларију адвоката, клијента треба да "уведе" секретарица, да преда адвокату фасциклу са подацима о идентитету клијента, а затим да напусти просторију.

- За време интервјуа, секретарица не пребацује телефонске позиве адвокату, осим у случају хитности, и не улази у просторију, осим по позиву. Адвокат искључује звоно на мобилном телефону.

- Пре почетка интервјуа, питати клијента да ли се осећа удобно и рећи неку општу констатацију (нпр. о времену: "Данас је баш хладно" и сл.) или поставити неко уопштено питање за опуштање клијента (нпр. "да ли сте лако пронашли моју канцеларију", "има ли гужве у саобраћају" и сл.); Погрешно је клијента питати "где радите", "да ли сте ожењени" и сл. јер то може бити проблем због кога је он дошао код вас, или је без посла...

- По процени, питати клијента да ли је први пут код адвоката, као увод у питање да ли зна да се услуге адвоката наплаћују. Можете рећи: "Ви вероватно знате да се услуге адвоката наплаћују" и сл.). Затим рећи цену првог разговора или да је разговор до одређеног трајања бесплатан. Према реакцији клијента, објаснити поједине цене из тарифе и да ће цена бити прецизирана када сазнате коју врсту правне помоћи треба да пружите клијенту;

- Објаснити клијенту загарантованост дискреције разговора и значај адвокатске тајне, тј. да ће све што клијент каже остати тајна коју адвокат неће никоме открити, без одобрења клијента. Рећи да обавеза дискреције важи и за све запослене и сараднике канцеларије;

- Клијенту рећи да сте "на његовој страни" и да је неопходно узајамно поверење, тако да морате отворено да разговарате о проблему. Нагласити важност да клијент адвокату исприча све чињенице које су везане за случај, како би могао да му пружи стручну правну помоћ. Нпр. "ако вас заступам радићу све за вас, макар и на штету другог лица, али морам да знам све о догађају и проблему који Вас мучи".

II. Слободно излагање клијента

Циљ ове фазе је да се добије изјава о клијентовом проблему, тј. да се утврди основно чињенично стање и правни проблем који клијента мучи.

Пре почетка разговора, рећи оквирно време које адвокату стоји на располагање за овај разговор и објаснити "правила разговора". Подразумева се да сте припремили папир и оловку за вођење белешки о разговору.

У овој фази, питања треба свести на најмању могућу меру и трудити се да не прекидамо клијента и да не доносимо преране закључке. Адвокат има задатак да **активно слуша** клијента и да се уздржи од улажења у детаље. Дозвољена су само отворена питања.

Потребно је замолити клијента да слободно, као у свакодневном говору, без устручавања, исприча проблем због кога је дошао. Како клијент не би стекао утисак да је адвокат незаинтересован, потребно је, код предочавања правила разговора, објаснити клијенту да ће најпре он испричати проблем због кога је дошао, а затим ће заједно утврдити детаље приче. Поновити да је адвокат на страни клијента и да клијент треба слободно и са пуним поверењем у дискрецију да исприча што детаљније свој разлог обраћања адвокату.

Ову фазу можете почети нпр. на следећи начин: "Испричајте ми, молим Вас, све о проблему због кога сте дошли код мене".

У овој фази је потребно, због психолошког дејства, применити технике: постављања отворених питања; активног слушања и саосећајног разумевања.

Постоји дилема, да ли је потребно постављати питања у фази активног слушања слободног излагања клијента? Пошто интервју спроводи правник, он је обавезан да управља током разговора. То најбоље може извести постављањем питања са циљем да се усмери ток клијентовог излагања. У првом реду, то су отворена питања која побуђују клијента на слободно излагање својих проблема, попут: "Шта Вас је натерало да се обратите за помоћ адвокату"? "Шта Вам се десило?", "Чиме могу да Вам помогнем?". Али и питања која терају клијента на детаљније излагање познатих чињеница. Нпр. "Како се то десило"? "Испричајте нам о томе детаљније"?

У овој фази адвокати се највише боје **клијента који разглаба причу** (прича од Кулина-бана), сматра да га питања адвоката само прекидају и да су небитна, па их игнорише и сл. Адвокати често реагују бурно, прекидајући такво излагање клијента. Вероватно адвокатима смета то што немају контролу над разговором са клијентом који не реагује на усмеравајућа питања. Такође, осећају да им клијент својом преопширном уводном причом одузима ограничено и скупоцено време. Неким адвокатима се чини да што мање времена треба потрошити на ову фазу. Међутим, уколико се ова фаза скрати, најчешће питањима који прекидају ток излагања да би се што пре дошло до суштине проблема, дешава се да промакне нека битна чињеница за решење проблема или избор стратегије. Ову причу је клијент доживео и припремио "кући" и зато је пажљиво треба саслушати.

Дилему, да ли прихватити клијентово разглабање у коме има потребних чињеница, али и много непотребних, или га прекинути и преусмерити, није нимало лака? Можете одлучити да игноришете разглабање или да га прекидате питањима. Ако га прекидате, како то учинити а да не наљутите или деконцентришете клијента (нпр. старију особу)? Ваша одлука треба да зависи од времена које имате на располагању, процене клијента, граница до којих клијент лута и сл. Ако одлучите да прекинете разглабање урадите то пажљиво.

Нпр. реците да саосећате са клијентовим проблемом и да о томе можете касније попричати, али да је веома важно да се сада сконцентришете на друга питања како би могли да организујете помоћ клијенту и поставите питање.

III. Хронолошко сређивање приче

У овој фази адвокат треба још једном да "пређе" са клијентом најважније делове његове приче тако што ће му поставити сужена (утврђујућа, "затворена") питања. При томе, уколико је то потребно, треба, пажљивом формулацијом, да постави и питања која доводе у сумњу поједине изјаве клијента. Нпр. не могу вам помоћи ако не знам све детаље, реците ми, да ли сте можда попили мало више? Или, ја сам на вашој страни, али ми морамо имати у виду и ставове супротне стране. Како ће, по вашем мишљењу, супротна страна изложити или оправдати догађај који сте навели...

У току активног слушања размишљате о недостајућим подацима: ко, против кога, зашто, сведоци, адресе, репутације сведока, прва рука или сведок "рекла-казала". Зашто се догодило, који је мотив...

Идентификујте слабе и јаке стране клијента и прелиминарно идентификујте проблем. Прелазак из друге у трећу фазу је понекад тешко приметити јер се ове две фазе често преплићу.

Разговор се, уобичајено, завршава питањем: "Размислите, да ли сте случајно нешто изоставили из приче"?

IV. Резиме и прелиминарна правна квалификација

Адвокат кратко излаже причу клијента са чињеничним стањем и проверава да ли је добро разумео шта клијент жели да оствари и којим начином.

У овој фази се одлучује о ангажовању адвоката. Адвокат први саопштава своју спремност на заступање клијента који затим доноси коначну одлуку. "Разумео сам Ваш проблем (ситуацију) и спреман сам да Вам пружим правну помоћ, ако Ви то желите. Цена заступања би износила...". Уколико клијент пристане да адвокат преузме његов случај, адвокат и клијент закључују уговор о заступању и исправу о пуномоћју.

V. Завршетак интервјуа

Адвокат предочава клијенту начин даљег рада, наглашава му важност дискреције. Замолите клијента да ваш разговор не препричава никоме, укључујући и чанове породице, пријатеље и колеге са посла, како би се обезбедила пуна сигурност очувања тајности "привилегованих информација". По потреби, упозорите клијента и на могућност прислушкивања телефона уколико природа случаја то захтева.

Адвокат је дужан да саветује клијента да не треба да потписује никаква документа без консултовања са њим.

Интервју се обично завршава заказивањем саветовања као следеће фазе. Са клијентом треба договорити време следећег сусрета или узети телефон како би га информисао шта је, у међувремену, предузео или да би му заказао следећи сусрет.

Клијенту треба дати задатак да прибави одређена документа и рећи где се она добијају, уколико је то потребно или преузети на себе ову обавезу.

Фазу саветовања треба увек раздвојити од фазе интервјуа. То је период у коме адвокат треба да се припреми за предмет како би клијенту могао да предочи све правне могућности решења његовог проблема. Адвокат, без обзира на искуство, а посебно адвокат-почетник не сме бити брзоплет у преласку на фазу саветовања. Чак и ако постоје потреба хитне правне интервенције, адвокат мора да остави време за консултовање прописа и размисли шта је за клијента најбоље. Период од завршетка интервјуа до заказивања консултација може да буде веома различит – од неколико "минута", до неколико месеци. "Два пута мери, а једном сеци" и "жури полако" су једини савети које треба поштовати по овом питању.

Уколико клијент тражи одговор на питање о успешности правне заштите, треба избећи "обећања" и "гаранције" и рећи да на такво питање нико у овом моменту не би могао да одговори, али да ће он предузети сва могућа правна средства да његов клијент оствари свој захтев.

У овој фази, уколико је то могуће пре фазе саветовања, треба одредити листу докумената и информација које клијент или адвокат треба да прибаве за наставак рада. Након првог разговора, убрзо треба поново контактирати клијента и стално га обавештавати о новим чињеницама или у којој фази је његов предмет. То може некада да учини и ваш помоћник. Клијент се тиме уверава да Ви радите на његовом случају. Према анкетама, највећи приговор клијената у САД-у је да их адвокати које су ангажовали веома ретко контактирају. Можете нпр. поставити правило да "колико пута клијент позове Вас, толико пута треба и Ви да позовете њега".

Проф. др Мирослав Лазич

ВЕШТИНЕ И ТЕХНИКЕ ВОЂЕЊА ИНТЕРВЈУА

Као основне вештине које су адвокату потребне за спровођење интервјуа утврдили смо:

- вештину комуницирања са клијентом,
- постављања питања,
- слушања клијента,
- прелиминарне правне квалификације чињеничног стања,
- вођења службене белешке о разговору

1. Вештина комуницирања са клијентом

Адвокатура је професија која захтева вештину комуницирања са људима. "Ако вас клијенти воле, бићете успешни и богати". Неки су једноставно рођени за посао адвоката, а неки нису. Приметили сте у вашем окружењу да постоје људи који као магнет привлаче остале. Ову надареност не поседује већина људи, и зато не очајавајте. Иако формулу успешности није могуће вештачки уградити у човека, постоје правила и савети који значајно могу да помогну за успешно обављање посла којим се бавите. Уосталом, "дар" без познавања и примене правила, нема дуготрајни ефекат у послу. Први утисак се брзо потроши, ако нема реалног покрића.

Од адвоката и свих запослених у адвокатској канцеларији се очекује професионализам и указивање поштовања према свим клијентима, без обзира на ваш лични став и чињеницу да се ради о особи која, као личност, не ужива углед у друштву или чак изазива ваш презир и одбојност. Моћни људи често обезбеде новцем или силом поштовање, а сиромашни то не могу и често га нигде не добијају – пружите им поштовање и видећете да они то умеју да цене. Не заборавите, у канцеларији, ви сте на послу и немате могућност бирања саговорника. Зато будите максимално професионални.

Такође, клијенту не треба "поповати" и не треба га третирати као да му чинимо услугу – радимо то за новац, зар не. Он је дошао по помоћ, а не по придику. За њих је обично касно. "Искуство је најбоља школа, само што је школарина скупа". Клијент је већ платио "школарину" и свака школа речима је закаснила и обично га иритира. Помислиће, "сада сам и ја паметан, али је касно. Какву мудрост овај умишља".

2. Вештина постављања питања

Питање је једно од најубојитих оружја у рукама правника. Оно увек погађа циљ, али често не онај који сте желели. Питање решава многе дилеме, како у односу на онога коме је упућено, тако и у односу на оног ко га је поставио. Ефекат питања зависи од одговора, а последице питања на суду се често више не могу отклонити. Зато са питањима треба бити веома опрезан и не постављати их по сваку цену, рецимо да би се "произвео утисак". Понекад, питање открива оно што не желимо, као неприпремљеност адвоката, погрешну стратегију, незнање, немање аргумената... Утисак се питањем свакако произведе, али често онај који нисте желели ("супротан ефекат"). Позната је изрека: "Да си ћутао остао би филозоф".

Веома важан аспект интервјуа су методи постављања питања у току разговора са клијентом. Умети постављати тачна и прикладна, за односни случај, питања је ствар искуства (вештине, спретности). Не можете научити човека без слуха да квалитетно свира, иако сте га научили нотама. Тако је и са избором питања и моментом постављања. Зато, не претендујмо на апсолутну вештину и потпуност излагања, када се трудимо да разрадимо правила постављања питања у току интервјуа.

а. Врсте питања. Питања је могуће класификовати према различитим критеријумима. Према ширини информација која питања треба да открију, разликујемо **отворена и затворена** (закључна, сужавајућа) питања.

Разговор треба почињати отвореним питањима која омогућавају клијенту да каже што више информација о случају. Таква се питања називају "проналазачким" "открива-

јућим", тј. питањима, у којима нису садржана одређења одговора на њих (нису сугестивна) и која не ограничавају саговорника у изношењу оне информације, за коју он сматра да је неопходно да је саопшти.

Отворена питања: Ко? Шта? Где? Када? Због чега? Како? Зашто...

У етапи разјашњења карактера правних проблема клијента и утврђивања хронологије догађаја, задају се најинтезивније затворена (сужавајућа) питања.

Затворена (сужавајућа) питања се примењују ради добијања допунских информација о ситуацији, када предмет разговора треба разјаснити за расправу

**ЗАТВОРЕНА ПИТАЊА:
ЈЕСИ ЛИ БИЛА...? КОЛИКО СИ...?
ЈЕСИ ЛИ ВИДЕЛА...? ДА ЛИ СИ ЗВАЛА...**

Затворено питање је, нпр.: "Да ли Вас муж туче", а отворено које доводи до исте информације би гласило: "Како муж поступа са вама"? Уместо затвореног питања: "Да ли сте позвали полицију"? боље је питати отвореним питањем: "Шта сте после тога урадили"? *Примећујете да отворена питања извлаче увек више информација, а затворена питања доприносе прецизирању информација.*

Успешно постављање затворених (закључних) питања је могуће само ако је правник добро припремљен. Уколико Вам правна материја која покрива наведено чињенично стање није позната, нећете моћи да поставите добра закључна (затворена) питања. У таквом случају је потребно одложити интервју и објаснити клијенту да је потребно да извршите претходна истраживања.

Следећа врста питања која се могу користити у току интервјуа називају се "**питања за разумевање**". Она су, по правилу, затворена. Циљ таквих питања је да се утврди да ли је правник правилно разумео свог саговорника. Метод постављања питања за проверу разумевања саговорника се састоји у томе, што правник парафразира говор клијента. На пример: "Да ли сам правилно разумео, да сте рекли да Ваша кћерка има стан? Постављање питања за разјашњење (проверу разумевања) је умесно у свакој етапи интервјуа, али се најчешће користе у фази хронолошког сређивања приче.

Постоје и друге поделе, као "**сугестивна питања**", "**потврдна и одречна питања**" и др. У току интервјуа она се често користе ради провере веродостојности и истинитости информација добијених од клијента. Нпр. у ситуацији када правник посумња у тачност исказаних чињеница. У том случају је целисходно поновити питање на које је клијент већ одговорио, унеколико изменивши његову формулацију или изразити неверицу клијенту и указати на последице које могу произаћи ако клијент доведе адвоката у заблуду.

б. Техника постављања питања. При постављању питања с аспекта поделе на отворена и затворена, треба користити тзв. "**технику левка**". Питања треба постављати од општег ка посебном, постепено сужавајући предмет интересовања. Ако се крене од сужених питања, не сазна се цела прича, а често ни све битне чињенице. Клијент често нешто не каже јер скрива или сматра неважним, а правнику је то одлучна чињеница, "крунски доказ".

Суштина "технике левка" је у томе, што правник почиње да поставља питања почињући широким, обично отвореним питањима, и постепено прелази на ужа, прецизирајућа питања, која се, по правилу, формулишу као затворена питања.

Друга техника постављања питања у току интервјуа се назива "каминов оцак". Тај метод се примењује за допунско објашњење чињеница које се односе само на једну област правног односа.

ц. Момент постављања питања. Питање које није постављено у право време не производи жељени ефекат и више смета него што помаже сазнавању суштине проблема. Осећај за питање је тешко научити, али ево неколико Аристотелових правила о правом моменту постављања питања противнику:

1. Кад је противник изнео контродикторну тврдњу, па ћемо питањем открити да је неумесна;
2. Кад је, будући да је једна од две претпоставке по себи очевидна, више него јасно да ће противник потврдити и другу ако о њој будемо питали;
3. Кад се хоће указати да противник говори противречно или парадоксално;
4. Кад на питање противник може дати искључиво софистички одговор (и јесте и није тако, то је тако и није тако, делом јесте, делом није тако), те слушаоце доводи у недоумицу због њега се на противника љуте;

Уколико, пак, желите да питањем створите збрку, можда може да вам помогне Шопенхауеров савет:

"Питајте оћедаред много и нашироко, да бисте прикрили оно што желите да буде потврђено. А онда своју аргументацију брзо развите из потврђеног, јер они на мишљењу спори не могу тачно да прате и предвиђају евентуалне грешке или празнине у доказивању".

3. Вештина и технике слушања

Као две најважније вештине слушања се наводе активно слушање и саосећајно слушање. Неки посебно издвајају и слушање са разумевањем, мада је оно саставни део активног и саосећајног слушања.

А. Активно слушање

Слушати некога можемо пасивно, квази-активно и активно. Пасивно слушање постоји када се само слуша оно што саговорник жели да Вам каже, без активног учествовања у разговору. Нпр. студенти на овај начин слушају професора који држи предавања. Уколико студент жели да сазна више или боље разуме изложени материјал, он треба да буде активни слушалац. Адвокат обавезно мора бити активни слушалац свога клијента. Вештина слушања је важна особина правника, елемент особине комуницирања.

Квази-активно слушање је стварање привида о активном слушању. Свако је понекад квази-слушалац. Ћутање док неко други говори је израз културе, али не подразумева постојање активног слушања и уважавања саговорника. Активно слушање се заснива на томе:

1. да се неко разуме
2. да се саживи са неким
3. да се научи нешто
4. да се пружи помоћ или утеха

Активно слушање се примењује у фази "идентификације проблема", тј. етапе слободног излагања клијента, али и доцније. Задатак активног слушања је да клијенту покажете заинтересованост за случај и пажљиво разумете његову причу и чињеничну подлогу проблема због кога се обратио адвокату. Активно слушање нема само за циљ да пажљиво сазнате податке, већ и да клијент сагледа ваш труд. Чак и у овој фази где адвокат, наизглед, има пасивну улогу, важи правило да клијенту треба показати да сте на његовој страни и да радите за њега.

Активни слушалац гледа клијента у очи (контакт очима), како би му потврдио да га слуша и како би боље разумео све што му клијент говори. Ако не обраћате пажњу на изразе очију, покрете и мимику говорника, ви ћете чути мали део тога, што је он испричао. *Психолози тврде, да "речи сачињавају само 7% говорног саопштења, 38% садржине се преноси кроз глас, тон и друге карактеристике гласа говорника, а 55% - кроз изразе лица".* Запамтите, најуспешнији адвокати и тужиоци нису они најпричљивији, већ они који су процењивали туђе исказе. **Опрезно**, судије и адвокати супротне стране вас, такође, посматрају и процењују сваки ваш покрет, мимику, изговорену реч.

Активно слушање се манифестује на три начина:

1) "**Говором тела**" (контакт очима, климање главом, мимика лица и сл.). Гледање саговорника у очи је битно јер се тиме потврђује пажња и уважавање клијента. Такође, контакт очима помаже адвокату да процени да ли клијент говори истину, јер се речима може много лакше манипулисати него мимиком која већину људи одаје (мали је проценат патолошких лажова који се ни мимиком не одају). Нпр. ако клијент у току разговора често скреће поглед, држи погнуту главу, зноји се, нервозан је, седи скрштених руку и укочено, превише размишља или промени чињенице у току другог прелажења приче... то може бити знак да нешто скрива или погрешно приказује.

2) "**Парафразирањем**". Оно се потврђује кратким "вербалним" или "невербалним" сигнаlima. Парафразирање је понављање онога што је клијент рекао, али на другачији начин. Слушалац је као "ехо", као "огледало" у коме се рефлектују реакције на клијентово излагање. Може се вршити сигнаlima типа: Да, да, продужите...; Да, разумем, ви сте...; Тако, значи, он је...; уз кратко препричавање онога што је клијент рекао као знак разумевања, или као увод у "отворено" питање које ће се поставити. Клијентово излагање не треба поновити "од речи до речи" јер то изазива негативну реакцију клијента који може помислити: "да, то је оно што сам рекао, ти глупане".

3) "**Преоквиравањем (reframing)**". Оно постоји када се тако реагује на оно што је клијент рекао да се донекле промени смисао реченога. Нпр. израз: "Он је један штетан предавач за студенте", преоквиравамо тако што кажемо, "вас, пре свега, брине корисност предавања за студенте" и сл.

Сегмент активног слушања је и тзв. слушање са разумевањем. Оно се огледа у слушању са постављањем питања за утврђивање и разјашњење детаља. Нпр. "Извините, ја нисам сасвим разумео, шта сте Ви имали у виду када сте говорили о..." "Ви тврдите да...": "Јесам ли Вас правилно разумео, да Ви..."

Б. Саосећајно (емпатијско) слушање

Емпатијско слушање означава "слушање" емоција клијента и адекватна реакција на клијентово доживљавање догађаја.

Понекад није довољно активно слушање да би се добила позитивна реакција клијента, већ је потребно показати и саосећање са клијентом. Ово је неопходно у случајевима када је клијент потресен, долази у стању стреса (избачен је из стана, страдао

му је блиски сродник, претучен је...или је једноставно осетљивији од других). Клијенту треба показати да га "разумете не само умом, већ и срцем". Ако плаче треба му дати марамиче и нагласити да га у потпуности разумете и да сте на његовој страни. Овде се практично, као у медицини, примењује метод "бдења крај узглавља". Тиме се показује саосећање и разумевање клијента што доприноси узајамном поверењу.

Уколико се клијент лоше изражава о појединим члановима породице (нпр. старијем сину) адвокат не треба да га подржава у томе, нити саветује, већ да пређе преко тога интересујући се искључиво за правни аспект њиховог односа.

4. Вештина вођења записника

Имајући у виду да се записник води уз истовремено обављање осталих вештина и задатака појединих фаза интервјуа, неспорно је да ова радња представља вештину и захтева велико искуство и умеће правника.

О самом разговору адвокат сачињава записник и затим га оставља у формираном предмету клијента, без обзира да ли ће га заступати. У правној теорији постоје различита схватања о томе да ли адвокат треба да води записник приликом вођења разговора са клијентом.

Према првом, не треба да води записник како би могао да клијента гледа у очи и прати његове покрете. Записник се, по сећању, саставља након разговора.

Према другом, записник са кратким чињеницама треба писати у току разговора. Ако клијент види да водите забелешке тиме показујете да га пажљиво слушате.

Према трећем схватању, чини ми се најприхватљивијем, треба записивати само кључне речи и фразе, како не би заборавили важна питања; такви записи помажу да се касније састави потпунија садржина изложеног разговора.

Проф. др Невена Петрушић

ПРЕПОРУКЕ ЗА АКТИВНО СЛУШАЊЕ

Пробајте:	Избегавајте:
<ul style="list-style-type: none">➤ Потпуно усредсредите пажњу на клијенткињу➤ Гледајте клијенткињу у очи.➤ Покушајте да покажете клијенткињи своје разумевање њене приче.	<ul style="list-style-type: none">➤ Избегавајте да причате о другима или себи➤ Не отимајте реч "из заседе".➤ Не оптерећујте се размишљањем о томе шта ћете рећи следеће.

<ul style="list-style-type: none">➤ Када постављате питања, нека се она односе на проверу дејства осећања и садржаја приче. Нпр. <i>Како сте Ви то доживели? Како је то све утицало на Вас?</i>➤ Оваква питања постављајте не само да би показали да сте разумели клијенткињу него и да би она могла да чује и разуме значење сопствене приче,➤ Ако ваше изјаве које значе активно слушање нису добро примљене, покушајте поново.➤ Будите прецизни колико највише можете када извлачите суштину значења приче, тј. код сумирања.➤ Кад клијенткиња искаже незнадежност и беспомоћност, нпр. <i>Не постоји ништа што могу да учиним</i>, одреагујте проверавајући њен тренутни доживљај. Нпр. <i>Не можете тренутно да пронађете ништа што проблем може да реши.</i>➤ Дозволите ћутање у разговору.➤ Обратите пажњу на невербалну експресију клијенткиње➤ Направите на крају осврт на читаву причу клијенткиње питањем: <i>Како Вам то сада изгледа?</i>	<ul style="list-style-type: none">➤ Не делите савете и придики, не наговарајте, не убеђујте и не критикујте клијенткињу➤ Избегавајте да дословце понављате речи које је клијенткиња изговорила.➤ Избегавајте да говорите само "mmm", "хм", "аха" и сл.➤ Одуприте се да паузе у причи клијенткиње попуњавате својим причањем.➤ Избегавајте да поправљате, мењате или дотерујете оно што је клијенткиња рекла.➤ Не претварајте се да разумете ако не разумете.➤ Не мењајте тему разговора.
---	--

Проф. др Гордана Станковић

ПОДСЕТНИК ЗА ИНТЕРВЈУ

- „Пробијање леда“ и упознавање клијента са правилима рада канцеларије
 - узајамно представљање
 - отклањање нелагодности код клијента
- Увод у разговор
 - општа питања у циљу упознавања и успостављања контакта

- ✦ Слободно излагање клијента (уз слушање и бележење неопходних података)
- ✦ Идентификација проблема
 - препознавање и идентификација проблема
- ✦ Хронолошко и садржајно сређивање материјала кроз разговор са клијентом
 - реконструкција
 - прикупљање релевантних података кроз постављање питања клијенту (ко, кад, како, зашто, где, с ким, с чим.....)
 - усмеравање клијента кроз одређена питања
 - рекапитулација
- ✦ Прелиминарна квалификација случаја
- ✦ Утврђивање намере клијента (шта то клијент жели да постигне)
- ✦ Прелиминарна упозорења
- ✦ Унформација клијенту о документима које треба да прибави до следећег сусрета
- ✦ Договор о начину комуницирања
- ✦ Заказивање следећег састанка – дан и час

Проф. др Радмила Ковачевић Куштримовић

САВЕТОВАЊЕ

Када се адвокат информише о свим правно релевантним чињеницама за решавање правног пробиема, наступа друга фаза у односу између адвоката и клијента. Тачније, сада адвокат има значајнију улогу, јер треба клијенту да предложи могућа решења датог случај. Потребно је да пронађе која правна норма "одговара" изнетим околностима или постоје и други начини за решавање правног проблема.

У нашој друштвеној пракси преовладава мишљење да је адвокат тај који решава дати случај, да је он суверен у погледу избора решења. Од њега се очекује да преузме одговорност за правни проблем, јер адвокат је лице које се образује за ту врсту делатности, да познаје право и да је клијентова обавеза само да изнесе свој правни проблем, да "исприча своју причу". Ово мишљење се може делимично прихватити, и то само ако се има у виду "чист правни пробием", јер адвокат познаје право, правне прописе и судску праксу. Међутим, да ли постоји чист правни проблем? Правни проблем није нешто спољашње, већ настаје у Ијудским односима и зато носи све одлике односа, индивидуалност, психологију појединца, једне и друге стране, па и иица које погађа одређена правна ситуација, социјалне реперкусије, емоције, моралност итд. Ако би само адвокат решавао дати случај, водио би рачуна само о правним аспектима, али би му измицале бројне друге, важне, околности: психолошке, економске, социјалне, мотивација и сл. Неке околности могу му бити непознате, упркос одличном интервјују, јер их клијент, напосто, није хтео износити. Зато се одлука коју би донео адвокат може разликовати од оне на коју рачуна клијент. Зато је

најбоље да адвокат прихвати улогу саветодавца, али да крајња одлука буде у клијентовим рукама. То је и нормафно, јер правни проблем је клијентов. Треба се сетити ситуације када пацијент лекару "изложи" свој здравствени проблем. Лекар указује пацијенту на могуће начине лечења, издваја, чак, и онај који би можда био најбољи, али одлуку ипак доноси пацијент, он може одбити "најбољи" начин лечења и прихватити неки други, који лекару ј није баш одговарајући. Лекар ће и даље инсистирати, али не може ништа више урадити, ако пацијент не жели то из одређених разлога (пацијент се само изузетно може, противно вољи, изложити одређеном начину лечења, када то налажу разлози јавноправне природе, у случају заразних болести, нпр.).

Зато је исправније улогу адвоката схватити као помоћника у решавању насталог правног проблема. Он у одлуку уноси своје правничко знање (правила професије, вештину, познавање прописа материјалног права и правила процедуре, правила етике и сл.). Клијент мора у одлуку да унесе своје етичке напоре, социјалне околности, мотивацију, односе са другом страном у будућности, па и прошлости и још много тога. Ако клијент прихвати адвокатов савет, то значи да су се у њега уклопиле и све околности које је он имао на уму, "поклопиле су се све коцкице".

Саветовање је веома важна вештина која подразумева не само познавање права, већ и многих других околности. Зато је потребно да је студенти добро савладају. Међутим, саветовање је вештина која се може савладати, ако се савлада и вештина интервјуа. Наиме, добро саветовање зависи од тога да ли су прикупљене све потребне информације. Адвокат може правилно саветовати клијента, само ако располаже свим чињеницама, важним за решавање његовог случаја. Сакривање извесних чињеница од адвоката намерно, или случајно, непажњом адвоката или незнањем клијента, не може имати за последицу добар савет адвоката. Тек када адвокат има све чињенице на столу" може правилно саветовати клијента. Његово мишљење о правној страни проблема је онда у његовим рукама. Зато се каже да саветовање почиње са интервјуем.

Проф. др Наташа Стојановић

УЛОГА АДВОКАТА У САВЕТОДАВНОМ ПРОЦЕСУ

Саветовање можемо дефинисати као процес у коме адвокат помаже клијенту да одлучи какав курс деловања треба да усвоји у разрешењу одређеног правног проблема.

Адвокат, као саветодавац, треба клијенту да после спроведеног интервјуа и идентификације проблема, предочи могућа решења и њихове последице.

Квалификовани правни савет подразумева добро познавање чињеничног стања проблема и слова закона, професионално искуство и емоционалну неуплетеност адвоката у клијентов случај.

Савет адвоката мора бити јасан, тачан и разумљив за клијента. Адвокат клијента мора да саветује не према "моделу" најспособнијих или најмање способних клијената, већ према индивидуалним потребама и жељама.

Адвокат у саветодавном процесу не сме да "претерује" са повољним аспектима клијентовог проблема, а минимизира неповољне.

Адвокат треба клијенту да пружи потребну помоћ, уколико он жели да добије мишљење и другог адвоката о истом питању.

Адвокат мора да испољи високу дозу опрезности у формулацији савета који противрече раније датим саветима других адвоката.

Ако клијент затражи савет који се везује за питање које није правног карактера, адвокат је дужан да га обавести о непостојању потребног искуства или знања, или је дужан да јасно разграничи давање савета у погледу правних и неправних питања. При том, адвокат нема право да наплати хонорар за одговоре на питања која немају правни карактер.

Адвокат мора, да би пружио стручну и квалитетну помоћ у процесу саветовања, од клијента добити потребне информације које се тичу: његових циљева у погледу настафе ситуације; његових погледа на могућа решења и његовог виђења потенцијалних посиедица предочених решења.

Како је саветовање процес који се одвија у два правца, за његову успешну реализацију је потребно да адвокат клијенту презентује информације у погледу потенцијалних решења и њихових могућих последица. При том, правни волумен савета адвоката је условљен: значајем (правним или неправним) за клијента одлуке која треба да се донесе, комплексношћу могућих решења и њихових последица, особинама самог клијента (нпр. високи степен интелигенције, добра обавештеност, емоционална дистанцираност од проблема), временским оквирима и спремношћу клијента да утроши одређено време и новац.

Процес саветовања се мора одвијати у условима узајамног уважавања и поштовања клијента и адвоката. Чак и ако клијент буде имао "потпуно погрешну представу" о свом проблему и како би он требао да буде решен, адвокат никада не треба да му каже: "Ја ћу вам доказати да нисте у праву" или "Свакоме је јасно да то што тврдите је бесмислица". Адвокат клијенту мора да објасни разложно, бираним речима и без омаловажавања какво је право стање ствари.

У саветодавном процесу не сме да доминира адвокат, без обзира на своје људске и стручне квалитете. Доношење одлуке мора да остане "у рукама" клијента. Разлог је једноставан. Проблем клијента је његов проблем, а не адвокатов. Ово утолико пре што су последице сваког од могућих решења ретко у целини добре или лоше по њега, и што их адвокат, ма колико био систематичан и аналитичан у раду, не може све предвидети. У прилог изнетом иде и чињеница да свака одлука за собом повлачи ризик да нека од предвиђених последица и не доживи своје остварење.

Често одређени правни проблем може бити решен на више начина. Некада су и могуће небројене комбинације потенцијалних решења. Да ли адвокат сва могућа решења треба да саопшти клијенту, или да се задржи само на неким од њих. Прво решење, иако највише одговара природи саветодавног процеса, није применљиво у пракси, јер оно захтева доста времена (а оно је, по правилу, ограничено када се решава одређени проблем) и утрошеног новца, (то најмање одговара интересима клијента). Управо због тога, чини се најприхватљивијим да адвокат клијенту саопшти сва она

решења која могу утицати на његову одлуку, као и на она решења која су важна за клијента, али која нису таквог карактера да могу утицати на већ донету одлуку.

С обзиром на то да у току саветовања може бити потребе за доношењем читавог низа одлука, поставља се питање да ли клијент треба да учествује у креирању свих? Сматрамо да је потврдан одговор нереалан и да не одговара ни интересима клијента (он, по правилу, није довољно компетентан за пружање правне помоћи), а ни интересима самог адвоката (нема довољно простора да испољи свој креативни и професионални дух). Због тога је најприхватљивије решење да "последњу" реч у доношењу одлука клијент мора имати само у погледу оних које су за њега од знатаног правног или неправног значаја.

Иако је, начелно, клијент тај коме треба препустити доношење коначне одлуке, он може тражити од адвоката да уместо њега изврши потребан избор понуђених решења. Адвокат то може учинити, али тек када процес саветовања буде окончан, када он "осети" које би то решење највише одговарало клијенту, узимајући у обзир све околности конкретног случаја и систем субјективних вредности клијента. Дакле, одлука адвоката не треба да одражава његове ставове, већ његовог клијента.

Да ли адвокат треба да се меша у одлуке клијента уколико су оне последица: погрешне процене исхода (нпр. клијент не жели да приликом развода брака деци са супругом заједничку имовину, јер рачуна да ће се вратити у "породично гнездо", иако он већ живи у ванбрачној вези са другом особом), "сумњивог" система моралних вредности (нпр. клијент жели да раскине уговор о закупу пословног простора и да закључи нови уговор, за већи износ закупнине, са представником неке верске секте), невођења рачуна о могућем ризику (нпр. клијент, као прималац издржавања, хоће да закључи уговор о доживотном издржавању којим се одмах по закључењу врши пренос предмета уговора на даваоца издржавања), неузимања у обзир професионалних стандарда адвоката (нпр. клијент захтева да у уговору о доживотном издржавању буде унета одредба "све покретности које се затекну у домаћинству у време његове смрти"). Сматрамо да адвокат, осим упозоравања клијента на могуће последице његове одлуке, не треба да иде даље, уколико не жели да га "изгуби". Адвокат, поред тога, може да затражи од клијента да се обрати и другом адвокату за савет или да откаже своје пуномоћје.

Проф. др Мирко Живковић

САВЕТОВАЊЕ И ДАВАЊЕ САВЕТА

ТЕМЕ:

1. Разлика између "саветовања" и "давања савета"
2. Пружите прилику клијенту да донесе одлуку
3. Које одлуке адвокат може да донесе без консултовања клијента
4. Стандард "суштинског значаја" као критеријум за консултовање клијента

5. Улога адвоката у процесу саветовања и давања савета

- a. Информације које треба измамити од клијента (циљеви клијента, његова могућа решења, његови интереси)
- b. Информације које треба обезбедити клијентима (клијент је у стању да доноси рационалне одлуке само онда ако разуме информације које му адвокат преноси) - потенцијална решења; могуће последице
- v. Пружите прилику да се процене опције и последице.
- г. До које мере морате саветовати клијента?
- д. Одговор на клијентово тражење савета – Уколико Вас клијент директно пита "Шта бисте Ви урадили на мом месту?" "Да ли чиним исправну ствар?" Треба рећи своје мишљење; тада клијент добија савет од особе која има професионално знање и емоционално је дистанцирана од проблема.
- е. Мешање у одлуке клијента (Клијент погрешно процењује могући исход; Клијент бира законито, али неморално решење)

Пример: Муж и жена су у браку 16 година и имају двоје деце од 10 и 12 година. Муж је напустио породицу и прешао да живи код љубавнице која има 28 година. Он је подигао тужбу за развод, а супруга је Вас ангажовала да је заступате. Муж нуди предлог за брачно поравнање за који верујете да жени пружа много мање него што би добила преко суда. Ви разговарате са њом о "судској варијанти" и могућим последицама прихватања понуде мужа. Она каже да све схвата и да увиђа да је боље ићи на суд, али да ипак то не жели јер ће тако њен муж схватити коликоје она дивна особа и вратити се њој и деци.

Припрема за процес саветовања обухвата:

- Анализу одговарајућег закона
- Помно испитивање чињеница (укључујући и разговор са клијентом)
- Синтезу чињеница и закона (откривање могућих праваца деловања)
- Идентификација могућих решења и указивање на правне последице сваког од њих
- Економске последице и личне и међуљудске последице
- Помињање вероватноће исхода у процентима је препоручљиво

РАД:

1. Разлика између "саветовања" и "давања савета".

Уочавање и процена добрих и лоших страна више могућих решења за клијента је саветовање; исказивање сопственог, конкретног мишљења "шта треба урадити" у конкретном случају је давање савета.

Пример: Муж је домаћи држављанин, а жена аустријска држављанка. Имају двоје деце од 6 и 8 година и живе у Бечу. Приликом боравка у Нишу, муж долази код Вас у канцеларију и каже да би његова жена хтела да се разведе. Саветујте га и дајте му савет.

2. Пружите клијенту прилику да донесе одлуку. – Током саветовања указали сте клијенту на више могућности. Чија је коначна одлука? Клијентова, јер је проблем његов, а не Ваш!

Ви клијенту презентујете вероватне последице одлуке, а једино он може да одреди ихову важност - реч је о клијентовој субјективној процени!

Пример: Ви клијенту можете указати на следеће:

а) Да бракоразводну парницу може покренути и овде и у Аустрији, ако жели да предухитри жену;

б) Након тога следи поступак признања стране одлуке у Аустрији који је неизвестан. Да ли он жели да прихвати такав ризик?

в) У погледу деце, Ви га можете саветовати да их доведе у Србију и онда започне бракоразводну парницу, а у ствари њему одговара да живи без деце и склопи нови брак у Србији.

4. Можда клијент жели да деца њему буду поверена и боји се пристрасности аустријског суда.

Клијент зна које решење представља повољан исход за њега.

3. Које одлуке адвокат може да донесе без консултовања клијента. – Не можете се око свега консултовати са клијентом, нити он то жели (нити Ви). Кад имате водо-инсталатера у кући, ситуација је слична (супротно – Бориша, мајстор са Правног у Нишу који власнику теоријски елаборира сваки захват шрафцигером).

Могући критеријуми:

а) Суштински и процедурални аспекти случаја. – Није добар критеријум. На пример, ако пресуда о разводу у Аустрији буде донета без учешћа Вашег клијента јер није примио позив, неће бити призната код нас. (Значи треба да се консултујете око тога да ли да прими позив).

б) Разлика између циљева и средстава. – (Сведочење сестре клијента који је оптужен за провалу) Да ли је њено сведочење питање циља или средстава? Шта је циљ? Избегавање неповољне пресуде или избегавање стресне ситуације за сестру?

в). Прави критеријум – стандард "суштинског значаја" ("важног утицаја") за одлуку када треба консултовати клијента:

Планирали сте да позовете одређеног сведока; шта ако је он клијентов шеф? (Неуобичајена ситуација).

Треба да формулишете клаузулу о непредвиђеним околностима. Шта ако то урадите на уобичајен начин; шта ако намерава да то урадите на посебно нејасан начин јер сматрате да се друга страна неће сложити са прецизним језиком који Ваш клијент жели), а нејасна формулација ће се убудуће тумачити у корист Вашег клијента. (Да ли је клијент спреман да живи са ризиком?)

Размишљајте о томе да ли да браните тужбу жестоко или да једноставно чекате и видите шта ће тужилац предузети (Да ли је клијент спреман да плати више?).

Проф. др Гордана Станковић

ПОДСЕТНИК ЗА САВЕТОВАЊЕ

- Припрема за саветовање: утврђивање могућних решења проблема
 - шта клијент жели да постигне
 - које опције реално постоје према стању ствари које је изнето
 - које су последице за клијента
 - колики су трошкови
 - доношење стручне одлуке
- Упознавање клијента са могућним правним решењима проблема
- представљање правне информације клијенту
- Предочавање клијенту могућних опција и објашњавање правног пута који се може користити у конкретном случају
- Предочавање последица сваке од могућних опција
- Препуштање клијенту да изабере решење свог проблема
- Договор о предузимању појединих корака
- Упутство клијенту које исправе треба да прибави или да припреми
- Упутство клијенту о подацима који се односе на потенцијалне сведоке
- Објашњење и упутство клијенту о могућности и условима за ослобађање од евентуалних трошкова поступка

Други део

**ГРАЂАНСКОПРАВНА ЗАШТИТА
ПРАВА ЖЕНА**

Проф. др Мирко Живковић

СТАТУСНА ПРАВА ЖЕНА

1. Одређивање и промена личног имена

Жена може променити лично име (име и презиме), односно део личног имена (само име или само презиме) на два начина. Најпре, она то може урадити у *оквиру статусних промена*, на пример приликом склапања брака или престанка брака. У том случају, реч је о промени презимена. Тако, приликом склапања брака, жена уместо свог узима мужевљево презиме или свом презимену додаје мужевљево презиме, односно мужевљево презимену додаје своје. (Наравно, може задржати своје презиме, без других комбинација). Насупрот томе, приликом престанка брака (разводом, смрћу или поништењем) она има могућност да у року од 60 дана од дана престанка брака узме раније презиме. Осим тога, жена може под општим условима променити лично име (било име било презиме) и у *управном поступку*, под условима које предвиђају чланови 346. и 347. Породичног закона.

Клијенткињи би приликом интервјуа било корисно поставити следећа питања, водећи рачуна о којој је конкретно ситуацији реч:

- а. да ли је приликом склапања брака променила презиме;
- б. да ли би након престанка брака (ако се нпр. ради о бракоразводној парници) желела да врати раније презиме;
- в. рећи јој да то зависи искључиво од ње, односно да њен бивши муж на то не може утицати ни на који начин;
- г. ако жели промену личног имена у управном поступку питати колико година има (да ли је старија од 15 година);
- д. ако се ради о одређивању личног имена детета (имена - члан 344, односно презимена – члан 345) или промени презимена детета (члан 349.), указати на релевантне чланове Породичног закона.
- е. Ако се ради о заштити права на лично име, консултовати чланове 351-356. Породичног закона.

ИЗВОДИ ИЗ ЗАКОНА

Породични закон Републике Србије, "Службени гласник РС", бр. 18/2005.

Одређивање личног имена

Име детета

Члан 344

(1) Име детета одређују родитељи.

(2) Родитељи имају право да се име детета упише у матичну књигу рођених и на матерњем језику и писму једног или оба родитеља.

(3) Родитељи имају право да слободно изаберу име детета, али не могу одредити погрдно име, име којим се вређа морал или име које је у супротности са обичајима и схватањима средине.

(4) Име детета одређује орган старатељства ако родитељи нису живи, ако нису познати, ако у законом одређеном року нису одредили име детету, ако не могу да постигну споразум о имену детета, односно ако су одредили погрдно име, име којим се вређа морал или име које је у супротности са обичајима и схватањима средине.

Презиме детета

Члан 345

(1) Презиме детета одређују родитељи према презимену једног или оба родитеља.

(2) Родитељи не могу заједничкој деци одредити различита презимена.

(3) Презиме детета одређује орган старатељства ако родитељи нису живи, ако нису познати, односно ако не могу да постигну споразум о презимену детета.

Промена личног имена

Ко има право на промену

Члан 346

(1) Право на промену личног имена има свако лице које је навршило 15. годину живота и које је способно за расуђивање.

(2) Дете које је навршило 10. годину живота и које је способно за расуђивање има право на давање сагласности са променом личног имена.

Ко нема право на промену

Члан 347

Право на промену личног имена нема:

1. лице против кога се води кривични поступак за дело за које се гони по службеној дужности;
2. лице које је осуђено за кривично дело за које се гони по службеној дужности док казна није извршена односно док трају правне последице осуде;
3. лице које променом личног имена намерава да избегне неку своју обавезу;
4. лице које намерава да промени име у погрдно име, име којим се вређа морал или име које је у супротности са обичајима и схватањима средине.

Промена презимена

Промена презимена супружника

Члан 348

(1) Супружници се приликом склапања брака могу споразумети да сваки од њих:

1. задржи своје презиме;
2. уместо свог узме презиме другог супружника;

3. свом презимену дода презиме другог супружника односно презимену другог супружника дода своје презиме.

(2) Супружник који је променио презиме склапањем брака може у року од 60 дана од дана престанка брака узети презиме које је имао пре склапања брака.

Стварна и месна надлежност

Члан 350

(1) Захтев за промену личног имена подноси се општинској управи на чијем подручју подносилац захтева има пребивалиште, односно боравиште.

(2) Општинска управа која прихвати захтев за промену личног имена дужна је да о томе обавести надлежног матичара ради уписа промене личног имена у матичну књигу рођених и венчаних и орган који води евиденцију о пребивалишту грађана.

(3) Жалбу против решења о одбијању захтева за промену личног имена подносилац може изјавити министарству надлежном за породичну заштиту у року од 15 дана од дана пријема решења.

2. Држављанство

Општи режим стицања држављанства пријемом регулисан је чланом 14. Закона. У том члану, наиме, побројани су услови које треба да испуни неко лице које жели да стекне наше држављанство пријемом.

Склапањем брака не долази до аутоматске промене држављанства супружника. У оквиру наше теме, то значи да жена не стиче аутоматски држављанство свог мужа. Такво решење предвидела је још Конвенција о држављанству удате жене (1957) коју је наша земља ратификовала. Ипак, брачном другу странцу, будући у статусном односу са домаћим држављанином, увек се омогућава се да стекне домаће држављанство под одређеним олакшицама. Конкретно, актуелни Закон о држављанству Србије (2004) то чини тако што предвиђа лакше услове које треба да испуни супружник странац у односу на општи режим стицања држављанства пријемом – према члану 17. Закона, потребно је да је брачни друг странац најмање три године у брачној заједници са домаћим држављанином (независно од тога где им је било пребивалиште), док се према општем режиму стицања држављанства пријемом (члан 14.), поред осталих услова, тражи да је странац до подношења захтева најмање три године непрекидно имао пријављено пребивалиште на територији Србије. Поред тога, када се ради о исељенику који је стекао држављанство Србије, услови за стицање нашег држављанства од стране његовог брачног друга још су блажи (члан 18. став 2.). Најзад, ти услови се не траже уколико се ради о брачном другу странца који је добио наше држављанство јер је то представљало интерес за нашу земљу (члан 19. став 2).

лијенткињи би приликом интервјуа било корисно поставити следећа питања, у зависности од тога о којој се од побројаних ситуација ради (тј. да ли је реч о *општем режиму* стицања домаћег држављанства пријемом или стицању пријемом од стране *супружника* странца или пак од стране *супружника исељеника* из Србије или најзад о брачном другу странца који је стекао наше држављанство јер је то представљало интерес за Србију). Притом, треба имати на у виду да се услови смањују уколико се ради о специфичним ситуацијама:

- ж. колико година има,
- з. да ли има одбрење за стално настањење у Републици Србији;
- и. да ли има отпуст из страног држављанства, одн. да ли може поднети доказ да ће добити отпуст ако буде примљена у држављанство Србије (не заборавити на став 4. члана 14.);
- к. колико је година до подношења захтева непрекидно имала пријављено пребивалиште на територији наше земље;
- л. колико година се налази у брачној заједници са држављанином Републике Србије;
- м. да ли пристаје да поднесе писмену изјаву да Србију сматра својом државом;
- н. да ли је можда рођена на територији Републике Србије (члан 16);
- о. колико је година непрекидно боравила на територији Републике Србије пре подношења захтева;
- п. да ли има деце, рођене или усвојене, која би желела да стекну наше држављанство - (В. чланове 20-22. Закона);
- р. да ли је припадница српског или неког другог народа или етничке заједнице са територије Републике Србије (В. члан 23. Закона);
- с. да ли је рођена у другој републици раније СФРЈ и да ли је имала одн. још има држављанство те републике, односно сада државе);
- т. да ли у Србији борави као избегло, прогнано или расељено лице, односно да ли је избегла у иностранство.

ИЗВОДИ ИЗ ЗАКОНА

Закон о држављанству Републике Србије, "Службени гласник РС", бр.135/2004.

Стицање држављанства

Стицање држављанства пријемом

Члан 14

Странац коме је сходно прописима о кретању и боравку странаца одобрено стално настањење у Републици Србији може бити, на свој захтев, примљен у држављанство Републике Србије, под условом:

- 1) да је навршио 18 година живота и да му није одузета пословна способност;
- 2) да има отпуст из страног држављанства или да поднесе доказ да ће отпуст добити ако буде примљен у држављанство Републике Србије;
- 3) да је до подношења захтева најмање три године непрекидно имао пријављено пребивалиште на територији Републике Србије, односно Србије и Црне Горе;
- 4) да поднесе писмену изјаву да Републику Србију сматра својом државом.

Услов из тачке 2. става 1. овог члана испуњен је ако је захтев поднело лице без држављанства или лице које пружи доказ да ће по закону земље чији је држављанин изгубити држављанство пријемом у држављанство Републике Србије.

Ако страна држава не дозвољава отпуст из држављанства или за отпуст поставља услове које странац не може испунити, испуњеност услова из тачке 2. става 1. овог члана не тражи се ако подносилац захтева поднесе изјаву да се одриче страног држављанства у случају стицања држављанства Републике Србије.

Одрицање или губитак ранијег држављанства неће се захтевати ако то није могуће или се не може разумно очекивати.

Образац писмене изјаве из става 1. тачка 4. овог члана прописаће министар надлежан за унутрашње послове.

Члан 17

Странац који је најмање три године у брачној заједници са држављанином Републике Србије и коме је одобрено стално настањење у Републици Србији може бити примљен у држављанство Републике Србије ако поднесе писмену изјаву да Републику Србију сматра својом државом.

Члан 18

Исељеник и његов потомак могу бити примљени у држављанство Републике Србије ако су навршили 18 година живота и није им одузета пословна способност и ако поднесу писмену изјаву да Републику Србију сматрају својом државом.

Брачни друг лица из става 1. овог члана које је стекло држављанство Републике Србије може бити примљен у држављанство Републике Србије ако поднесе писмену изјаву да Републику Србију сматра својом државом.

Под исељеником, у смислу става 1. овог члана, сматра се лице које се иселило из Републике Србије са намером да стално живи у иностранству.

Члан 19

Независно од услова из члана 14. став 1. тач. 2. до 4. овог закона, у држављанство Републике Србије може бити примљен и странац чији би пријем у држављанство Републике Србије представљао интерес за Републику Србију.

Брачни друг лица које је под условима из става 1. овог члана стекло држављанство Републике Србије може бити примљен у држављанство Републике Србије и ако не испуњава услове из члана 14. став 1. тач. 2. до 4. овог закона.

О пријему у држављанство Републике Србије из става 1. овог члана, на предлог надлежног министарства, одлучује Влада Републике Србије.

Члан 20

Ако су оба родитеља пријемом стекла држављанство Републике Србије, држављанство Републике Србије стиче и њихово дете млађе од 18 година живота.

На захтев родитеља који је пријемом стекао држављанство Републике Србије, држављанство Републике Србије пријемом стиче и његово дете млађе од 18 година живота, ако се други родитељ са тим сагласи и ако дете живи у Републици Србији.

На захтев родитеља који је пријемом стекао држављанство Републике Србије, држављанство Републике Србије стиче и његово дете млађе од 18 година живота, ако се други родитељ са тим сагласи и ако дете живи у иностранству.

Ако је дете старије од 14 година живота, за пријем у држављанство у смислу ст. 1. до 3. овог члана потребна је и његова сагласност.

Дан стицања држављанства пријемом

Члан 25

Држављанство Републике Србије стиче се пријемом даном достављања решења о пријему у држављанство Републике Србије.

Кад је за стицање држављанства Републике Србије пријемом услов само давање изјаве о признавању Републике Србије за своју државу држављанство Републике Србије стиче се даном давања изјаве.

ПОРОДИЧНА БРАЧНА ПРАВА

1. Право на закључење брака и равноправност супружника

ИЗВОДИ ИЗ УСТАВА И ЗАКОНА

Устав Републике Србије," Службени гласник РС", бр. 98/2006.

Забрана дискриминације

Члан 21

Пред Уставом и законом сви су једнаки.

Свако има право на једнаку законску заштиту, без дискриминације.

Забрањена је свака дискриминација, непосредна или посредна, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичког или другог уверења, имовног стања, културе, језика, старости и психичког или физичког инвалидитета.

Не сматрају се дискриминацијом посебне мере које Република Србија може увести ради постизања пуне равноправности лица или групе лица која су суштински у неједнаком положају са осталим грађанима.

Члан 62

Свако има право да слободно одлучи о закључењу и раскидању брака.

Брак се закључује на основу слободно датог пристанка мушкарца и жене пред државним органом.

Закључење, трајање и раскид брака почивају на равноправности мушкарца и жене.

Брак и односи у браку и породици уређују се законом

Породични закон, "Службени гласник РС", бр. 18/2005.

Породица

Члан 2

- (1) Породица ужива посебну заштиту државе.
- (2) Свако има право на поштовање свог породичног живота.

Брак

Члан 3

- (1) Брак је законом уређена заједница живота жене и мушкарца.
- (2) Брак се може склопити само на основу слободног пристанка будућих супружника.
- (3) Супружници су равноправни.

2. Престанак брака смрћу и проглашењем несталог лица умрлим

Престанак брака смрћу, односно проглашењем несталог лица умрлим може довести до бројних правних питања. Када је реч о проглашењу несталог лица умрлим, она се по правилу јављају у погледу услова за проглашење умрлим и поступка проглашења. Такође, мада много ређе, недоумице могу настати и у случају да се лице проглашено умрлим појави живо. Што се последица престанка брака смрћу (одн. проглашења умрлим) тиче, оне се деле на последице *личне* и *имовинске* природе. Притом су од посебног значаја последице имовинске природе, нарочито оне које се односе на деобу заједничке имовине, наслеђивање умрлог супружника, права на породичну пензију, закупа стана и накнаде погребних трошкова.

Клијенткињи би приликом интервјуа требало поставити следећа питања:

- а. који је тачан дан смрти њеног мужа, посебно у случају проглашења несталог лица умрлим;
- б. да ли је умрли супруг за живота подигао тужбу за развод брака;
- в. да ли су наследници покренули поступак за поништење брака;
- г. да ли је заједница живота између њих трајала све до смрти односно нестанка мужа;
- д. ако се ради о закупу стана и ситуацији да је умрли супружник био купац, указати на редослед у смислу члана 34. Закона о становању
- е. што се права на породичну пензију тиче, указати на услове које је потребно испунити, а посебно на члан 29. Закона о пензијском и инвалидском осигурању који говори о томе када удова стиче право на породичну пензију;
- ж. што се трошкова сахране мужа корисника пензије тиче, видети да ли је реализовано право на накнаду трошкова лицу које је извршило сахрану (како предвиђа члан 41. Закона о пензијском и инвалидском осигурању).

ИЗВОДИ ИЗ ЗАКОНА

Породични закон, "Службени гласник РС", бр. 18/2005.

Начини престанка брака

Члан 30

- (1) Брак престаје смрћу супружника, поништењем и разводом.
- (2) Брак престаје поништењем и разводом на дан правноснажности пресуде о поништењу односно разводу.
- (3) Брак престаје поништењем ако је ништав или рушљив, у складу са овим законом.

Проглашење несталога лица за умрло и доказивање смрти

ИЗВОДИ ИЗ ЗАКОНА

(Закон о ванпарничном поступку, "Службени гласник СРС", бр. 25/82 и 48/88 и "Службени гласник РС", бр. 46/95 – др. закон и 18/2005 – др. закон.

Члан 57

- (1) За умрло може се огласити лице:
 - а) о чијем животу за последњих пет година није било никаквих вести, а од чијег је рођења протекло седамдесет година;
 - б) о чијем животу за последњих пет година није било никаквих вести, а околности под којима је нестало чине вероватним да више није у животу;
 - в) које је нестало у бродолому, саобраћајној несрећи, пожару, поплави, земљотресу или у каквој другој непосредној смртној опасности, а о чијем животу није било никаквих вести за шест месеци од дана престанка опасности;
 - г) које је нестало у току рата у вези са ратним догађајима, а о чијем животу није било никаквих вести за годину дана од дана престанка непријатељства.
- (2) Рокови из тач. а) и б) рачунају се од дана када је по последњим вестима нестали несумњиво био жив, а ако се тај дан не може тачно утврдити, ти рокови почињу тећи завршетком месеца, односно године у којој је нестали по последњим вестима био жив.

Члан 58

Предлог за проглашење несталога лица за умрло може поднети свако лице које за то има непосредни правни интерес, као и јавни тужилац.

Члан 59

- (1) Предлог мора да садржи чињенице на којима се заснива, као и доказе којим се те чињенице утврђују или чине вероватним.
- (2) Ако поступак није покренуо јавни тужилац, предлог мора да садржи и податке из којих произилазе правни интерес предлагача за проглашење несталога лица за умрло.

НАСЛЕЂИВАЊЕ

Посебна правила за неке законске наследнике

ИЗВОДИ ИЗ ЗАКОНА

Закон о наслеђивању, "Службени гласник РС", бр.46/95 и 101/2003 – одлука УСРС

Оставиочев брачни друг

Када брачни друг губи право законског наслеђивања

Члан 22

Брачни друг губи право законског наслеђивања:

- 1) ако је оставилац био поднео тужбу за развод брака а после његове смрти се утврди да је тужба била основана;
- 2) ако је његов брак са оставиоцем поништен после оставиочеве смрти, а из разлога који су брачном другу били познати у тренутку закључења брака;
- 3) ако је његова заједница живота са оставиоцем била трајно престала његовом кривицом или у споразуму са оставиоцем.

Повећање наследног дела брачног друга у другом наследном реду

Услови

Члан 23

Кад је позван на наслеђе с наследницима другог наследног реда а нема нужних средстава за живот, брачни друг може у року од једне године од смрти оставиочеве захтевати доживотно уживање (плодоуживање) на целини или делу заоставштине коју су наследили остали наследници.

Кад је вредност заоставштине тако мала да би њеном поделом запао у оскудицу, брачни друг може захтевати у својину целокупну заоставштину.

При одлучивању суд нарочито цени дужину трајања заједнице живота оставиоца и брачног друга, имовно стање и способност за привређивање брачног друга и осталих наследника и вредност заоставштине.

Преиначење и укидање доживотног уживања

Члан 25

Брачни друг и остали наследници увек могу споразумом доживотно уживање преиначити у доживотну ренту.

Кад се промене прилике због којих је брачном другу припало доживотно уживање или рента, суд може, на захтев осталих наследника, доживотно уживање или ренту укинути.

При одлучивању суд нарочито цени лично, брачно и имовно стање брачног друга и осталих наследника.

ПРАВО НА ПОРОДИЧНУ ПЕНЗИЈУ И НАКНАДУ ПОГРЕБНИХ ТРОШКОВА

ИЗВОДИ ИЗ ЗАКОНА

Закон о пензијском инвалидском осигурању, "Службени гласник РС", бр. 34/2003

Породична пензија

Члан 27

Право на породичну пензију могу остварити чланови породице:

- 1) умрлог осигураника који је навршио најмање пет година стажа осигурања или је испунио услове за инвалидску пензију; или
- 2) умрлог корисника старосне или инвалидске пензије.

Ако је смрт лица из члана 17. овог закона настала као последица повреде на раду или професионалне болести, чланови његове породице стичу право на породичну пензију без обзира на дужину пензијског стажа тог лица.

Члан 28

Члановима породице умрлог осигураника, односно корисника права из члана 27. овог закона сматрају се:

- 1) брачни друг;
- 2) деца (рођена у браку или ван брака или усвојена, пасторчад коју је осигураник, односно корисник права издржавао, унучад, браћа и сестре и друга деца без родитеља, односно деца која имају једног или оба родитеља који су потпуно неспособни за рад, а коју је осигураник, односно корисник права издржавао);
- 3) родитељи (отац и мајка, очух и маћеха и усвојиоци) које је осигураник, односно корисник права издржавао.

Право на породичну пензију може остварити и брачни друг из разведеног брака ако му је судском пресудом утврђено право на издржавање.

Члан 29

Удова стиче право на породичну пензију:

- 1) ако је до смрти брачног друга, навршила 50 година живота; или
- 2) ако је, до смрти брачног друга, или у року од једне године од дана смрти брачног друга, постала потпуно неспособна за рад; или
- 3) ако је, после смрти брачног друга, остало једно дете или више деце која имају право на породичну пензију по том брачном другу, а удова обавља родитељску дужност према тој деци. Удова која у току трајања права према том основу постане потпуно неспособна за рад, задржава право на породичну пензију док постоји та неспособност.

Удова која до смрти брачног друга, није навршила 50 година живота али је навршила 45 година живота, стиче право на породичну пензију кад наврши 50 година живота.

Удова која у току трајања права на породичну пензију стеченог на начин из става 1. тач. 2) и 3) овог члана наврши 50 година живота, трајно задржава право на породичну пензију. Удова којој право на породичну пензију престане пре навршене 50, али после навршене 45 година живота може поново остварити право кад наврши 50 година живота.

Члан 30

Удовац стиче право на породичну пензију:

- 1) ако је до смрти брачног друга, навршио 55 година живота; или
- 2) ако је, до смрти брачног друга, или у року од једне године од дана смрти брачног друга, постао потпуно неспособан за рад; или
- 3) ако је, после смрти брачног друга, остало једно дете или више деце која имају право на породичну пензију по том брачном другу, а удовац обавља родитељску дужност према тој деци. Удовац који у току трајања права по том основу постане потпуно неспособан за рад, задржава право на породичну пензију док постоји та неспособност.

Удовац који у току трајања права на породичну пензију стеченог на начин из става 1. тач. 2) и 3) овог члана наврши 55 година живота, трајно задржава право на породичну пензију.

Члан 32

Када је издржавање услов за стицање права на породичну пензију, сматра се да је умрли осигураник, односно корисник права на пензију издржавао члана породице ако укупни месечни приходи члана породице не прелазе износ најниже пензије из члана 76. овог закона, у претходном кварталу.

У приходе из става 1. овог члана не узима се: додатак на децу, родитељски додатак, новчана накнада по основу помоћи и неге, новчана накнада за телесно оштећење, примања по основу награда, отпремнина због одласка у пензију, као и примања по основу ученичког и студентског стандарда.

Члан 33

Родитељ (отац и мајка, очух и маћеха и усвојилац) кога је осигураник односно корисник права, у складу са законом издржавао до своје смрти стиче право на породичну пензију ако је до смрти осигураника односно корисника права:

- 1) навршио 65 (мушкарац), односно 60 (жена) година живота; или
- 2) постао потпуно неспособан за рад.

Члан 34

Члановима уже породице умрлог осигураника, односно корисника права, у смислу овог закона, сматрају се брачни друг и деца (рођена у браку или ван брака или усвојена, пасторчад и унуци).

Члановима шире породице умрлог осигураника, односно корисника права, у смислу овог закона, сматрају се родитељи (отац, мајка, очух, маћеха и усвојиоци), браћа, сестре и друга деца без родитеља, односно деца која имају једног или оба родитеља који су потпуно неспособни за рад, а коју је осигураник, односно корисник права издржавао.

Члан 35

Члановима шире породице припада право на породичну пензију ако нема чланова уже породице, а ако их има - само када породична пензија која припада члановима уже породице не достигне пун износ основа од кога се одређује висина породичне пензије.

Члан 36

Лице које је проузроковало смрт осигураника, односно корисника права, намерно или крајњом непажњом, не може по том основу остварити право на породичну пензију.

Право на накнаду погребних трошкова

Члан 41

У случају смрти корисника пензије, лицу које изврши сахрану припада накнада погребних трошкова.

ЗАКУП СТАНА

ИЗВОДИ ИЗ ЗАКОНА

Закон о становању, "Службени гласник РС", бр. 50/92, 76/92, 84/92 – испр. 33/93, 53/93, 67/93, 46/94, 47/94 - испр., 48/94, 44/95 – др. Закон, 49/95, 16/97, 46/98, 26/2001, и 101/2005 – др. закон

Члан 9

У случају смрти закупца, чланови породичног домаћинства, који су са закупцем становали у истом стану, настављају са коришћењем тог стана, с тим што уговор о закупу закључује лице које они споразумно одреде.

Ако у стану, у случају смрти закупца, није остао ни један члан породичног домаћинства закупца, нови уговор о закупу закључује лице које је престало да буде члан породичног домаћинства закупца, или лице које је било члан породичног домаћинства претходног закупца (брат, сестра и сл.), ако је наставило да станује у истом стану.

Под чланом породичног домаћинства закупца стана у смислу овог закона, сматрају се: брачни друг, дете (рођено у браку или ван брака, усвојено или пасторак) родитељи закупца и његовог брачног друга, као и лице које је купац по закону дужан да издржава.

Ако лице из ст. 2. и 3. овог члана не закључи уговор о закупу у року од 60 дана од смрти закупца, уговор о закупу престаје.

Закуп станова у друштвеној својини

Члан 33

Уговор о закупу друштвеног стана престаје:

1. смрћу закупца;
2. даном правоснажности решења надлежног органа о рушењу зграде, односно дела зграде;
3. исељавањем закупца из стана;
4. пропашћу стана;
5. закупом другог друштвеног стана добијеног за све чланове породичног домаћинства, и
6. ако купац са члановима породичног домаћинства не користи стан дуже од четири године.

Члан 34

У случају смрти закупаца или његовог исељења из стана, закупац на том стану постаје члан породичног домаћинства који је наставио да користи тај стан, по следећем редоследу: брачни друг, дете рођено у браку, ван брака, усвојено и пасторче. Ако у стану није остао нико од ових чланова породичног домаћинства закупац постаје родитељ закупаца, родитељ његовог брачног друга или лице које је закупац дужан по закону да издржава, ако је становао у том стану и нема решену стамбену потребу.

Ако после смрти закупаца или његовог исељења из стана није остало ни једно лице из става 1. овог члана, закупац постаје лице које је престало да буде члан породичног домаћинства или лице које је било члан породичног домаћинства ранијег закупаца стана, ако је наставило да користи стан и ако нема на други начин решену стамбену потребу.

Ако је, у случају из ст. 1. и 2. овог члана у стану остало два или више лица истог степена сродства, закупац постаје лице које они споразумно одреде, а ако се споразум не постигне закупац постаје лице које одреди власник стана.

У случају из ст. 1. и 2. овог члана, лица која су остала у стану дужна су да закуподавца обавесте о смрти закупаца најкасније у року од 60 дана.

Закуподавац је дужан да у року од 30 дана од истека рока из става 4. овог члана, закључи уговор о закупу стана, односно одреди лице које ће бити закупац стана, а ако то не учини, заинтересовано лице може поднети предлог надлежном суду да у ванпарничном поступку донесе решење којим се замењује уговор о закупу стана.

О престанку уговора из члана 33. став 1. тачка 2. овог закона одлучује општински орган надлежан за стамбене послове, а у осталим случајевима надлежни суд.

Члан 35

Закуподавац може дати отказ уговора о закупу стана:

1. ако закупац и после опомене без сагласности закуподавца користи стан за обављање пословне делатности, издаје стан у подзакуп или дозволи коришћење стана лицима која нису предвиђена уговором;
2. ако закупац и после опомене не плати закупнину за најмање два месеца узастопно;
3. ако се и после опомене наноси штета стану, заједничким просторијама и инсталацијама или уређајима у стамбеној згради;
4. ако закупац, његов брачни друг или други члан његовог породичног домаћинства стекне у својину усељив стан који је одговарајући за то породично домаћинство;
5. ако закупац добије стан по основу радног односа, а радни однос је престао на основу његовог захтева или по његовој кривици, пре истека времена одређеног општим актом закуподавца, и
6. ако закупац стана и чланови његовог породичног домаћинства не користе стан дуже од једне, а најдуже четири године, а закупац се не споразуме са закуподавцем о начину коришћења стана за то време.

Уговором о закупу може се предвидети да закуподавац не може дати отказ уговора о закупу друштвеног стана због неплаћања закупнине за време док је закупац био незапослен без своје кривице или ако је запослен, а најмање два месеца није примао зараду, а за то време он и чланови његовог породичног домаћинства који са њим станују нису имали других прихода којим би се обезбедила материјална сигурност породице по прописима о материјалном и социјалном обезбеђењу породице.

У случају из става 2. овог члана, закупац је дужан да плати заосталу закупнину у два пута дужем времену од времена за које је исту дуговао, рачунајући од дана поновног запослења, односно стицања сталних прихода у породичном домаћинству.

У случају развода брака разведени супружници се споразумевају о томе ко ће наставити са коришћењем стана у својству закупца, а ако споразум не постигну, на предлог једног од супружника, надлежни суд ће у ванпарничном поступку донети решење о одређивању супружника који наставља са коришћењем стана у својству закупца, водећи рачуна о стамбеним потребама разведених супружника и њихове деце, о томе ко је закупац стана, материјалном и здравственом стању супружника и др.

У случају испражњења стана на коме постоји сусвојина, право првенственог уселења у стан имају сувласник и наследници сувласника чији сувласнички део прелази 50% идеалног дела стана или лица на која је овај сувласник пренео право сусвојине правним послом, с тим што на делу стана у друштвеној својини имају положај закупца.

Члан 36

Чланови породичног домаћинства закупца друштвеног стана имају право да трајно користе тај стан, под условима из овог закона.

Закупац стана може, из оправданих разлога, да откаже даље коришћење стана сваком члану породичног домаћинства, осим малолетном детету, брачном другу или лицу које је дужан да издржава по закону, с тим што рок за иселење не може бити краћи од 30 дана.

Закупац стана може тужбом код надлежног суда да тражи иселење члана породичног домаћинства из става 2. овог члана, ако се тај члан не исели у остављеном року.

РАЗВОД БРАКА

ИЗВОДИ ИЗ ЗАКОНА

Породични закон, "Службени гласник РС", бр. 18/2005.

Споразумни развод брака

Споразум о разводу

Члан 40.

- (1) Супружници имају право на развод брака ако закључе писмени споразум о разводу.
- (2) Споразум о разводу обавезно садржи и писмени споразум о вршењу родитељског права и писмени споразум о деоби заједничке имовине.
- (3) Споразум о вршењу родитељског права може имати облик споразума о заједничком вршењу родитељског права или споразума о самосталном вршењу родитељског права.

Наследници и старатељ

Члан 220.

.....

- (3) Наследници супружника који су покренули брачни спор предлогом за споразумни развод брака могу наставити већ започети поступак ради утврђивања да је постојао основ за развод брака.

Пуномоћник

Члан 221.

.....

(3) У брачном спору који је покренут предлогом за споразумни развод брака супружнике не може заступати исти пуномоћник.

Повлачење тужбе

Члан 223.

.....

(2) Предлог за споразумни развод брака могу повући један или оба супружника док поступак није правноснажно завршен.

(3) Ако је до повлачења тужбе или предлога у складу са ст. 1. и 2. овог члана дошло после доношења првостепене пресуде, суд ће решењем утврдити да је пресуда без правног дејства и да се поступак обуставља.

Пресуда о разводу брака на основу споразума о разводу

Члан 225.

(1) Споразум супружника о вршењу родитељског права уноси се у изреку пресуде о разводу брака уколико суд процени да је тај споразум у најбољем интересу детета.

(2) Споразум супружника о деоби заједничке имовине уноси се у изреку пресуде којом се брак разводи на основу споразума о разводу брака.

Побијање пресуде

Члан 227.

(1) Пресуда којом се брак разводи на основу споразума о разводу може се побијати само због битних повреда одредаба парничног поступка или због тога што је споразум о разводу закључен под принудом или у заблуди.

Развод по тужби

Развод по тужби

Члан 41.

Сваки супружник има право на развод брака ако су брачни односи озбиљно и трајно поремећени или ако се објективно не може остваривати заједница живота супружника.

Тужба за развод брака

Члан 219.

Тужбу за развод брака могу поднети оба супружника.

Наследници и старатељ

Члан 220.

(1) Право на тужбу за развод брака не прелази на наследнике супружника.

(2) Наследници супружника могу наставити већ започети поступак ради утврђивања да је постојао основ за развод брака.

(3)

(4) Старатељ пословно неспособног супружника може поднети тужбу за развод брака само уз претходну сагласност органа старатељства.

Пуномоћник

Члан 221.

(1) Ако тужбу у брачном спору подноси пуномоћник странке, пуномоћје мора бити оверено и издато само ради заступања у брачном спору.

(2) Пуномоћје мора да садржи наводе у погледу врсте тужбе и основа за подношење тужбе.

(3)

Одрицање од тужбеног захтева

Члан 222.

У брачном спору одрицање од тужбеног захтева има исто правно дејство као повлачење тужбе.

Повлачење тужбе

Члан 223.

(1) У брачном спору тужилац може тужбу повући до закључења главне расправе без пристанка туженог, а са пристанком туженог док поступак није правноснажно завршен.

(2).....

(3) Ако је до повлачења тужбе или предлога у складу са ст. 1. и 2. овог члана дошло после доношења првостепене пресуде, суд ће решењем утврдити да је пресуда без правног дејства и да се поступак обуставља.

Пресуда и судско поравнање

Члан 224.

(1) У брачном спору не може се изрећи пресуда због пропуштања нити пресуда на основу признања или одрицања.

(2) У брачном спору странке не могу да закључе судско поравнање.

.

Пресуда у брачном спору

Члан 226.

(1) Суд је дужан да пресудом у брачном спору одлучи о вршењу родитељског права.

(2) Суд може пресудом у брачном спору одлучити о потпуном или делимичном лишењу родитељског права.

(3) Суд може пресудом у брачном спору одредити једну или више мера заштите од насиља у породици.

Побијање пресуде

Члан 227.

(1)

(2) Правноснажна пресуда у брачном спору не може се побијати ванредним правним лековима у погледу дела у коме је донета одлука о поништењу или разводу брака.

Смрт странака

Члан 228.

(1) Ако у току брачног спора умре један или умру оба супружника, првостепени суд ће решењем утврдити да се поступак обуставља.

(2) Одредба става 1. овог члана не дира у право наследника да наставе поступак у складу са чл. 218. и 220. овог закона.

ПОНИШТЕЊЕ БРАКА

ИЗВОДИ ИЗ ЗАКОНА

Породични закон, "Службени гласник РС", бр. 18/2005.

Ништавост брака

Различитост полова, изјава воље и надлежност

Члан 31

Брак је ништав ако су га склопила два лица истог пола, ако изјаве воље супружника нису биле потврдне или ако брак није склопљен пред матичарем.

Заједница живота

Члан 32

(1) Брак је ништав ако није склопљен ради остваривања заједнице живота супружника.

(2) Брак између лица из става 1 овог члана неће се поништити ако је заједница живота супружника накнадно успостављена.

Брачност

Члан 33

(1) Брак је ништав ако је склопљен за време трајања ранијег брака једног супружника.

(2) Нови брак неће се поништити ако је ранији брак у међувремену престао.

Неспособност за расуђивање

Члан 34

(1) Брак је ништав ако га је склопило лице неспособно за расуђивање.

(2) Ако лице из става 1 овог члана накнадно постане способно за расуђивање, брак је рушљив.

Сродство

Члан 35

(1) Брак је ништав ако су га међусобно склопили крвни, адоптивни или тазбински сродници између којих није дозвољено склапање брака.

(2) Брак између тазбинских сродника из става 1 овог члана не мора се поништити ако постоје оправдани разлози.

Старатељство

Члан 36

Брак је ништав ако су га међусобно склопили старатељ и штићеник.

Рушљивост брака

Малолетство

Члан 37

(1) Брак је рушљив ако га је склопило малолетно лице без дозволе суда.

(2) Брак малолетника не мора се поништити ако се задовоље услови из члана 23 став 2 овог закона.

Принуда

Члан 38

(1) Брак је рушљив ако је на његово склапање супружник пристао под принудом.

(2) Принуда постоји када је други супружник или неко трећи силом или претњом изазвао оправдан страх код супружника и када је он због тога пристао на склапање брака.

(3) Страх се сматра оправданим када се из околности види да је угрожен живот, тело или друго значајно добро једног или другог супружника односно трећег лица.

Заблуда

Члан 39

(1) Брак је рушљив када је на његово склапање супружник пристао у заблуди о личности другог супружника или о некој његовој битној особини.

(2) Заблуда о личности постоји када је супружник мислио да склапа брак са једним лицем, а склопио је брак са другим лицем (заблуда о физичкој личности), односно када је склопио брак са лицем са којим је желео, али то лице није оно за које се издавало (заблуда о грађанској личности), а супружник који је у заблуди не би склопио брак да је за то знао.

(3) Заблуда о некој битној особини постоји када се ради о таквој особини због које супружник који је у заблуди не би склопио брак да је за њу знао.

ПОСТУПАК У БРАКОРАЗВОДНИМ ПАРНИЦАМА

Поступак за развод брака у нашем праву може бити покренут предлогом за споразумни развод брака или тужбом. Када је реч о споразумном разводу, супружници поред потписаног предлога, морају поднети и споразум о вршењу родитељског права и споразум о деоби заједничке имовине. Та два споразума могу бити саставни делови предлога за споразумни развод или бити у форми одвојених писмена. Развод брака по тужби заснива се на општем бракоразводном узроку – озбиљном и трајном поремећају брачних односа, односно објективној немогућности остваривања заједнице живота

супружника. Притом треба имати у виду да се поступак посредовања (мирење и нагодба) спроводи (уколико супружници пристану на то) само у поступку за развод брака покренутом тужбом. Када је реч о поништењу брака (ништавости и рушљивости), последице поништења су веома сличне онима које настају након развода брака. Такође, не треба заборавити да се материја поништења брака делом регулише и Кривичним законом (Видети, на пример, чланове 187-188. Кривичног законика (2005).

Током интервјуа и саветовања било би корисно водити рачуна о следећим питањима:

- а. када су закључили брак и где су живели са мужем пре фактичког престанка заједнице живота;
- б. да ли њен муж пристаје на споразумни развод брака;
- в. да ли имају заједничке малолетне деце;
- г. да ли су током трајања заједнице живота у браку стекли заједничку имовину;
- д. да ли се могу договорити око вршења родитељског права (не заборавите и могућност заједничког вршења родитељског права!) и деобе заједничке имовине;
- е. посебну пажњу посветити месној надлежности – када се ради о разводу по тужби, поред суда пребивалишта туженика, месно је надлежан и суд последњег заједничког пребивалишта супружника; када је реч о споразумном разводу, месно је надлежан суд места било ког од супружника (уколико живе у различитим местима);
- ж. тачно знати када брак настаје (моменат давања сагласних изјава воља), а када престаје (моменат правноснажности бракоразводне пресуде) јер се за трајање брака везују одређене правне последице;
- з. разликовати трајање брака од трајања заједнице живота у браку.

ИЗВОДИ ИЗ ЗАКОНА

Породични закон, "Службени гласник РС", бр. 18/2005.

Месна надлежност

Члан 209

У брачном спору месно је надлежан суд одређен законом којим се уређује парнични поступак.

Покретање поступка

Члан 210

(1) Поступак ради утврђивања постојања или непостојања брака, као и за поништење и развод брака (брачни спор), покреће се тужбом.

(2) Поступак за развод брака покреће се и предлогом за споразумни развод брака.

Тужба за утврђење постојања или непостојања брака

Члан 211

Тужбу за утврђење постојања или непостојања брака могу поднети супружници, лица која имају правни интерес да буде утврђено постојање или непостојање брака и јавни тужилац.

Тужба за поништење ништавог брака

Члан 212

(1) Тужбу за поништење брака из узрока наведених у чл. 31-33, члану 34 став 1 и чл. 35 и 36 овог закона могу поднети супружници, лица која имају правни интерес да брак буде поништен и јавни тужилац.

(2) У случајевима из става 1 овог члана брак се може поништити и после његовог престанка.

(3) Право на подизање тужбе за поништење ништавог брака не застарева.

Доказивање ништавости (брачност)

Члан 213

(1) У поступку за поништење брака који је склопљен за време трајања ранијег брака једног супружника, постојање ранијег брака доказује се изводом из матичне књиге венчаних.

(2) Ако тужилац постојање ранијег брака не може доказати изводом из матичне књиге венчаних, суд ће му наложити да у одређеном року покрене парницу ради утврђивања да ранији брак постоји, а ако он то не учини, сматраће се да је тужба повучена.

(3) Ако тужени оспорава пуноважност ранијег брака који је уписан у матичну књигу венчаних, суд ће му наложити да у одређеном року покрене парницу за поништење ранијег брака, а ако он то не учини, сматраће се да је од своје тврдње одустао.

Накнадни нестанак узрока ништавости (брачност)

Члан 214

Суд ће одбити тужбени захтев за поништење брака ако је ранији брак престао до закључења главне расправе.

Тужба за поништење рушљивог брака (малолетство)

Члан 215

(1) Супружник који је у време склапања брака био малолетан може поднети тужбу за поништење брака склопљеног без дозволе суда у року од годину дана од дана стицања пунолетства.

(2) Родитељи малолетног супружника, односно његов старатељ, могу поднети тужбу за поништење брака склопљеног без дозволе суда до пунолетства малолетног супружника.

Тужба за поништење рушљивог брака (принуда и заблуда)

Члан 216

Супружник који је брак склопио под принудом или у заблуди може поднети тужбу за поништење брака у року од годину дана од дана када је принуда престала или је заблуда уочена.

Тужба за поништење рушљивог брака (неспособност за расуђивање)

Члан 217

Супружник који није био способан за расуђивање у тренутку склапања брака, а накнадно постане способан за расуђивање, може поднети тужбу за поништење брака у року од годину дана од дана престанка неспособности за расуђивање, односно од дана правноснажности судске одлуке о враћању пословне способности.

Наследници и старатељ

Члан 218

- (1) Право на тужбу за поништење брака не прелази на наследнике супружника.
- (2) Наследници супружника могу наставити већ започети поступак ради утврђивања да је постојао основ за поништење брака.
- (3) Старатељ малолетног или пословно неспособног супружника може поднети тужбу за поништење брака само уз претходну сагласност органа старатељства.

ИЗДРЖАВАЊЕ

Када је реч о материји издржавања, треба најпре имати на уму карактеристике законског издржавања (да је уређено императивним нормама, тако да се поверилац и дужник не могу споразумевати о самом праву, одн., дужности издржавања, нити се поверилац може одрећи свог права; они се могу споразумевати само о висини и начину давања издржавања; затим, то право је строго везано за личност повериоца и дужника и не може се преносити на друга лица правним пословима *интер вивос* или *мортис цауса*; отуда, није дозвољена компензација са другом новчаном обавезом, нити законско издржавање може бити предмет принудног извршења; поред тога, право на законско издржавање не застарева (али могу застаревати потраживања доспелих obroка издржавања); законско издржавање се не може тражити за протекло време; исплаћени износи се не враћају (осим ако се ради о праву на регрес); обавеза законског издржавања се може мењати; она зависи од минималне суме издржавања; законско издржавање има привилегован статус у извршном и парничном поступку, а ужива посебну заштиту у кривичном и наследном праву; најзад, редослед којим се остварује право на законско издржавање је прописан законом. Осим тога, треба посебно водити рачуна о којој се конкретно ситуацији законског издржавања ради – да ли жена захтева издржавање од мужа или од оца детета (као законски заступник детета), или можда тражи издржавање од детета (евентуално пасторка) или пак од другог крвног сродника.

Од тих ситуација зависи и значај околности о којима треба повести рачуна:

- а. ако се ради о издржавању између супружника, захтев за издржавање истаћи у оквиру брачне парнице (најкасније до закључења главне расправе);
- б. ако се ради о самосталној парници за издржавање, покренутој, након развода брака, проверити да ли су испуњене претпоставке за покретање поступка у том случају;
- в. да ли је муж давао фактички неко издржавање до сада;
- г. проверити да ли су испуњене претпоставке за издржавање између супружника уопште – недостатак средстава за издржавање, неспособност за рад или

незапосленост, непостојање очигледне неправде (на страни повериоца издржавања) и какве су могућности дужника издржавања;

- д. посебно анализирати околности неспособност за рад или незапосленост;
- е. ако се ради о издржавању између супружника током трајања брака, заједница живота између њих по правилу не би требало да постоји;
- ж. ако се ради о продужетку издржавања између супружника, проверити пре подношења новог захтева да ли је истекао рок од пет година;
- з. ако се ради о престанку издржавања, проверити испуњеност претпоставки које закон наводи упојединим ситуацијама (нпр. да ли је склопљен нови брак или заснована ванбрачна заједница; да ли је истекло време на које је издржавање било досуђено);
- и. у случају да је реч о издржавању између ванбрачних партнера, проверити да ли се ради о ванбрачној заједници коју признаје Породични закон (трајнија заједница живота између мушкарца и жене између којих не постоје сметње за склапање брака);
- к. у том случају, такође проверити да ли је истекао рок од годину дана од престанка заједнице живота ванбрачних партнера и каква је ситуација у погледу трајања претпоставки од којих зависи издржавање;
- л. ако се ради о издржавању мајке детета, да би се оставрило право на издржавање од оца детета, потребно је да се најпре утврди очинство детета;
- м. право на издржавање има и мајка детета која је у браку са оцем детета;
- н. издржавање малолетног детета (чији је мајка законски заступник) је обавеза родитеља (оца) и по цену жртвовања неких сопствених потреба;
- о. месна надлежност суда у парници за издржавање детета се може одредити и према пребивалишту детета;
- п. ако се ради о издржавању који мајка тражи од свог детета, обавеза се првенствено односи на пунолетно дете, али може и на малолетно уколико оно стиче зараду или његова имовина даје приходе;
- р. ако мајка има више деце (брачне или ванбрачне), обавеза издржавања односи се на све њих, сразмерно њиховим могућностима;
- с. ако се ради о издржавању између тазбинских сродника, маћеха има право на издржавање од пунолетног пасторка(е), сразмерно његовим могућностима, уколико нема мужа, нема своје деце, а неспособна је за рад и нема довољно средстава за издржавање.

ИЗВОДИ ИЗ ЗАКОНА

Породични закон, "Службени гласник РС", бр. 18/2005.

Издржавање супружника

Ко има право на издржавање

Члан 151

(1) Супружник који нема довољно средстава за издржавање, а неспособан је за рад или је незапослен, има право на издржавање од другог супружника сразмерно његовим могућностима.

(2) Нема право на издржавање супружник који је у време склапања ништавог или рушљивог брака знао за узрок ништавости односно рушљивости.

(3) Нема право на издржавање супружник ако би прихватање његовог захтева за издржавање представљало очигледну неправду за другог супружника.

Издржавање ванбрачног партнера

Ко има право на издржавање

Члан 152

(1) Ванбрачни партнер који нема довољно средстава за издржавање, а неспособан је за рад или је незапослен, има право на издржавање од другог ванбрачног партнера сразмерно његовим могућностима.

(2) На издржавање ванбрачног партнера сходно се примењују одредбе овог закона о издржавању супружника.

Издржавање мајке детета

Ко има право на издржавање

Члан 153

(1) Мајка детета која нема довољно средстава за издржавање има право на издржавање од оца детета за време од три месеца пре порођаја и годину дана после порођаја.

(2) Нема право на издржавање мајка ако би прихватање њеног захтева за издржавање представљало очигледну неправду за оца.

Издржавање детета, родитеља и других сродника

Издржавање малолетног детета

Члан 154

(1) Малолетно дете има право на издржавање од родитеља.

(2) Малолетно дете има право на издржавање од других крвних сродника у правој усходној линији ако родитељи нису живи или немају довољно средстава за издржавање.

(3) Дужност малолетног детета да делимично подмирује потребе свог издржавања од сопствене зараде или имовине супсидијарна је у односу на дужност родитеља и крвних сродника.

Издржавање пунолетног детета

Члан 155

(1) Пунолетно дете које је неспособно за рад, а нема довољно средстава за издржавање, има право на издржавање од родитеља све док такво стање траје.

(2) Пунолетно дете које се редовно школује има право на издржавање од родитеља сразмерно њиховим могућностима, а најкасније до навршене 26. године живота.

(3) Пунолетно дете у смислу ст. 1 и 2 овог члана има право на издржавање од крвних сродника у правој усходној линији сразмерно њиховим могућностима ако родитељи нису живи или ако немају довољно средстава за издржавање.

(4) Нема право на издржавање пунолетно дете ако би прихватање његовог захтева за издржавање представљало очигледну неправду за родитеље односно друге крвне сроднике.

Издржавање родитеља

Члан 156

(1) Родитељ који је неспособан за рад, а нема довољно средстава за издржавање, има право на издржавање од пунолетног детета или другог крвног сродника у правој нисходној линији, односно од малолетног детета које стиче зараду или има приходе од имовине, сразмерно његовим могућностима.

(2) Нема право на издржавање родитељ ако би прихватање његовог захтева за издржавање представљало очигледну неправду за дете односно другог крвног сродника.

Издржавање брата односно сестре

Члан 157

Малолетни брат односно сестра имају право на издржавање од пунолетног брата или сестре, односно од малолетног брата или сестре који стиче зараду или има приходе од имовине, ако родитељи нису живи или ако немају довољно средстава за издржавање.

Издржавање адоптивних сродника

Члан 158

На издржавање адоптивних сродника примењују се одредбе овог закона о издржавању детета, родитеља и других крвних сродника.

Издржавање тазбинских сродника

Члан 159

(1) Малолетни пасторак има право на издржавање од маћехе односно очуха.

(2) Нема право на издржавање малолетни пасторак ако је брак између родитеља и маћехе односно очуха престао поништењем или разводом.

(3) Маћеха односно очух који су неспособни за рад, а немају довољно средстава за издржавање, имају право на издржавање од пунолетног пасторка сразмерно његовим могућностима.

(4) Немају право на издржавање маћеха односно очух ако би прихватање захтева за издржавање представљало очигледну неправду за пасторка.

Одређивање и престанак издржавања

Критеријуми одређивања издржавања

Члан 160

(1) Издржавање се одређује према потребама повериоца и могућностима дужника издржавања, при чему се води рачуна о минималној суми издржавања.

(2) Потребе повериоца издржавања зависе од његових година, здравља, образовања, имовине, прихода те других околности од значаја за одређивање издржавања.

(3) Могућности дужника издржавања зависе од његових прихода, могућности за запослење и стицање зараде, његове имовине, његових личних потреба, обавезе да издржава друга лица те других околности од значаја за одређивање издржавања.

(4) Минимална сума издржавања представља суму коју као накнаду за храненике односно за лица на породичном смештају периодично утврђује министарство надлежно за породичну заштиту, у складу са законом.

Начин одређивања издржавања

Члан 161

- (1) Издржавање се, по правилу, одређује у новцу.
- (2) Издржавање се може одредити и на други начин, али само ако се поверилац и дужник издржавања о томе споразумеју.

Висина издржавања

Члан 162

- (1) Поверилац издржавања може по свом избору захтевати да висина издржавања буде одређена у фиксном месечном новчаном износу или у проценту од редовних месечних новчаних примања дужника издржавања.
- (2) Ако се висина издржавања одређује у проценту од редовних месечних новчаних примања дужника издржавања (зарада, накнада зараде, пензија, ауторски хонорар итд.), висина издржавања, по правилу, не може бити мања од 15% нити већа од 50% редовних месечних новчаних примања дужника издржавања умањених за порезе и доприносе за обавезно социјално осигурање.
- (3) Ако је поверилац издржавања дете, висина издржавања треба да омогући најмање такав ниво животног стандарда за дете какав ужива родитељ дужник издржавања.

Трајање издржавања

Члан 163

- (1) Издржавање може трајати одређено или неодређено време.
- (2) Издржавање супружника после престанка брака не може трајати дуже од пет година.
- (3) Изузетно, издржавање супружника по престанку брака може се продужити и после истека рока од пет година ако нарочито оправдани разлози спречавају супружника повериоца издржавања да ради.

Промена висине издржавања

Члан 164

Висина издржавања може се смањити или повећати ако се промене околности на основу којих је донета претходна одлука.

Право на регрес

Члан 165

- (1) Лице које је фактички давало издржавање, а није имало правну обавезу, има право на накнаду од лица које је по овом закону било дужно да даје издржавање.
- (2) Ако је више лица истовремено било дужно да даје издржавање, њихова обавеза је солидарна.

Редослед у издржавању

Члан 166

- (1) Супружник остварује право на издржавање првенствено од другог супружника.
- (2) Крвни сродници остварују међусобно право на издржавање редоследом којим наслеђују на основу закона.

- (3) Тазбински сродници остварују међусобно право на издржавање после крвних сродника.
- (4) Ако има више поверилаца издржавања, право детета на издржавање има првенство.
- (5) Ако је више лица истовремено дужно да даје издржавање, њихова обавеза је подељена.

Престанак издржавања

Члан 167

- (1) Издржавање престаје:
 1. када истекне време трајања издржавања;
 2. смрћу повериоца или дужника издржавања.
- (2) Издржавање може да престане:
 1. када поверилац издржавања стекне довољно средстава за издржавање, осим ако поверилац издржавања није малолетно дете;
 2. када дужник издржавања изгуби могућност за давање издржавања или давање издржавања постане за њега очигледно неправично, осим ако поверилац издржавања није малолетно дете.
- (3) Издржавање супружника престаје и када поверилац издржавања склопи нови брак односно ванбрачну заједницу.
- (4) Супружник чије је право на издржавање једном престало не може поново остварити право на издржавање од истог супружника.

УГОВОР О ПОКЛОНУ

У погледу уговора о поклону након престанка брака разводом или поништењем наведена законска одредба би се могла ова ко представити:

- а. уобичајени поклони се не враћају;
- б. враћају се поклони несразмерно велике вредности у односу на вредност заједничке имовине супружника ;
- в. и када је реч о поклону несразмерно велике вредности, ни он неће бити враћен уколико би његово враћање представљало очигледну неправду за супружника коме је поклон учињен ;
- г. поклон несразмерно велике вредности се враћа према стању у коме се налази у тренутку престанка заједничког живота у браку (а не брака !).

ИЗВОДИ ИЗ ЗАКОНА

Породични закон, "Службени гласник РС", бр. 18/2005.

Уговор о поклону

Члан 190

- (1) Ако брак престане разводом или поништењем, уобичајени поклони које су супружници учинили један другоме у току трајања заједничког живота у браку не враћају се.

(2) Враћају се поклони чија је вредност несразмерно велика у односу на вредност заједничке имовине супружника, а које су супружници учинили један другом у току трајања заједничког живота у браку.

(3) Право на повраћај поклоне нема супружник ако би прихватање његовог захтева за повраћај поклоне представљало очигледну неправду за другог супружника.

(4) Поклони се враћају према стању у коме су се налазили у тренутку престанка заједничког живота у браку.

ИМОВИНСКИ ОДНОСИ СУПРУЖНИКА

ИЗВОДИ ИЗ ЗАКОНА

Породични закон, "Службени гласник РС", бр. 18/2005.

Посебна имовина

СТИЦАЊЕ

Члан 168

(1) Имовина коју је супружник стекао пре склапања брака представља његову посебну имовину.

(2) Имовина коју је супружник стекао у току трајања брака деобом заједничке имовине односно наслеђем, поклоном или другим правним послом којим се прибављају искључиво права представља његову посебну имовину.

УПРАВЉАЊЕ И РАСПОЛАГАЊЕ

Члан 169

Сваки супружник самостално управља и располаже својом посебном имовином.

УВЕЋАЊЕ ВРЕДНОСТИ

Члан 170

(1) Ако је током трајања заједничког живота у браку дошло до незнатног увећања вредности посебне имовине једног супружника, други супружник има право на потраживање у новцу сразмерно свом доприносу.

(2) Ако је током трајања заједничког живота у браку дошло до знатног увећања вредности посебне имовине једног супружника, други супружник има право на удео у тој имовини сразмерно свом доприносу.

Заједничка имовина

Појам заједничке имовине

СТИЦАЊЕ

Члан 171

(1) Имовина коју су супружници стекли радом у току трајања заједнице живота у браку представља њихову заједничку имовину.

(2) Супружници могу брачним уговором другачије уредити своје имовинске односе.

Игра на срећу

Члан 172

Имовина стечена игром на срећу у току трајања заједнице живота у браку представља заједничку имовину, осим ако супружник који је остварио добитак не докаже да је у игру уложио посебну имовину.

Право интелектуалне својине

Члан 173

Имовина стечена коришћењем права интелектуалне својине у току трајања заједнице живота у браку представља заједничку имовину.

Управљање и располагање

Члан 174

- (1) Заједничком имовином супружници управљају и располажу заједнички и споразумно.
- (2) Сматра се да послове редовног управљања супружник увек предузима уз сагласност другог супружника.
- (3) Супружник не може располагати својим уделом у заједничкој имовини нити га може оптеретити правним послом међу живима.

Увећање вредности

Члан 175

Ако је после престанка заједничког живота у браку дошло до увећања вредности заједничке имовине, сваки супружник има право на потраживање у новцу односно право на удео у увећаној вредности сразмерно свом доприносу.

Уписивање у јавни регистар

Члан 176

- (1) Сматра се да су супружници извршили деобу заједничке имовине ако су у јавни регистар права на непокретностима уписана оба супружника као сувласници на опредељеним уделима.
- (2) Сматра се да је упис извршен на име оба супружника и када је извршен на име само једног од њих, осим ако након уписа није закључен писмени споразум супружника о деоби заједничке имовине односно брачни уговор, или је о правима супружника на непокретности одлучивао суд.

ДЕОБА ЗАЈЕДНИЧКЕ ИМОВИНЕ

Парнице за деобу заједничке имовине спадају у ред најкомпликованијих и најдуготрајнијих парница уопште. Зато адвокати имају обичај да кажу да ће парница за деобу заједничке имовине трајати онолико колико је трајао и брак. Ипак, након доношења

Породичног закона чини се да постоје одређене могућности да се смањи број парница за деобу заједничке имовине, а повећа број случајева споразумне деобе заједничке имовине. Разлог томе је околност што је, с једне стране, законодавац условио могућност споразумног развода брака постизањем споразума о деоби заједничке имовине, а с друге, што и у случају развода брака по тужби, у фази нагодбе, могуће да супружници постигну споразум о деоби заједничке имовине. Поред тога, у будућности, смањењу броја парница за деобу заједничке имовине, вероватно ће највише допринети учесталост склапања брачних уговора од стране супружника, којима ће они слободно уређивати своје имовинске односе.

У овом делу, Потсетник би у првом реду требао да обухвати следећа питања:

- а. да ли је клијенткиња са мужем склопила брачни уговор;
- б. уколико није, шта представља њену посебну имовину (имовина стечена пре брака на било који правно дозвољен начин, њен евентуални мираз, имовина стечена током трајања заједничког живота у браку наслеђем, поклоном и сл.);
- в. да ли је током трајања заједнице живота у браку дошло до увећања њене посебне имовине;
- г. да ли је реч о знатном или незнатном увећању посебне имовине;
- д. проверити заједно са клијенткињом елементе који чине заједничку имовину супружника;
- е. да ли је било знатног или незнатног увећања заједничке имовине супружника;
- ж. да ли је клијенткиња задовољна претпоставком о једнаком уделу супружника или сматра да треба да има већи удео у заједничкој имовини;
- з. објаснити јој од чега зависи већи удео у заједничкој имовини;
- и. да ли сматра да треба да има већи удео у стицању појединог права из заједничке имовине;
- к. објаснити јој деобу тзв. привилегованих ствари.

ИЗВОДИ ИЗ ЗАКОНА

Породични закон, "Службени гласник РС", бр. 18/2005.

Појам деобе

Члан 177

Деобом заједничке имовине, у смислу овог закона, сматра се утврђивање сувласничког односно суповерилачког удела сваког супружника у заједничкој имовини.

Време деобе

Члан 178

Деоба заједничке имовине може се вршити за време трајања брака и после његовог престанка.

Споразумна деоба

Члан 179

Супружници могу закључити споразум о деоби заједничке имовине (споразумна деоба).

Судска деоба

Члан 180

(1) Ако супружници не могу да се споразумеју о деоби заједничке имовине, деобу заједничке имовине врши суд (судска деоба).

(2) Претпоставља се да су удели супружника у заједничкој имовини једнаки.

(3) Већи удео једног супружника у стицању заједничке имовине зависи од његових остварених прихода, вођења послова у домаћинству, старања о деци, старања о имовини те других околности од значаја за одржавање или увећање вредности заједничке имовине.

(4) Већи удео у стицању заједничке имовине утврђује се у истој сразмери за сва права и обавезе у тренутку престанка заједнице живота у браку.

(5) Већи удео једног супружника у стицању појединог права из заједничке имовине може се утврдити само ако је то право економски самостално у односу на остала права из заједничке имовине, а супружник је у стицању тог права учествовао и приходима од своје посебне имовине.

Право на деобу

Члан 181

Право на деобу заједничке имовине имају: супружници, наследници умрлог супружника и повериоци оног супружника из чије се посебне имовине нису могла намирити њихова потраживања.

Деоба ствари за личну употребу супружника

Члан 182

(1) Ствари за личну употребу једног супружника припадају му у искључиву својину без урачунавања у његов удео ако њихова вредност није несразмерно велика у односу на вредност заједничке имовине и вредност ствари за личну употребу другог супружника.

(2) Ако је вредност ствари из става 1 овог члана несразмерно велика, оне припадају у искључиву својину супружнику са урачунавањем у његов удео.

Деоба ствари намењених детету

Члан 183

(1) Ствари намењене детету припадају у искључиву својину супружнику који врши родитељско право без урачунавања у његов удео.

(2) Ако родитељи врше родитељско право заједнички, над стварима намењеним детету имају право заједничке својине.

Деоба ствари за вршење заната или занимања

Члан 184

Ствари за вршење заната или занимања једног супружника припадају му у искључиву својину са урачунавањем у његов удео.

Деоба предмета домаћинства

Члан 185

Предмети домаћинства на којима један супружник након престанка заједнице живота у браку има државину у трајању од најмање три године припадају му у искључиву својину са урачунавањем у његов удео.

ОДГОВОРНОСТ СУПРУЖНИКА ЗА ОБАВЕЗЕ

ИЗВОДИ ИЗ ЗАКОНА

Породични закон, "Службени гласник РС", бр. 18/2005.

Одговорност за сопствене обавезе

Члан 186

За сопствене обавезе преузете пре или након склапања брака одговара супружник који их је преузео својом посебном имовином, као и својим уделом у заједничкој имовини.

Одговорност за заједничке обавезе

Члан 187

(1) За обавезе преузете ради подмирења потреба заједничког живота у браку, као и за обавезе које по закону терете оба супружника, одговарају супружници солидарно својом заједничком и посебном имовином.

(2) Супружник који је из своје посебне имовине подмирио заједничку обавезу има право на накнаду од другог супружника сразмерно његовом уделу у заједничкој имовини.

Уговори супружника

Брачни уговор

Члан 188

(1) Супружници односно будући супружници могу своје имовинске односе на постојећој или будућој имовини уредити уговором (брачни уговор).

(2) Брачни уговор мора бити закључен у писменом облику и мора бити оверен од стране судије, који је дужан да пре овере супружницима прочита уговор и упозори их да се њиме искључује законски режим заједничке имовине.

(3) Брачни уговор који се односи на непокретности уписује се у јавни регистар права на непокретностима.

Уговор о управљању и располагању заједничком имовином

Члан 189

(1) Супружници могу закључити уговор на основу кога ће један од њих управљати и располагати целокупном заједничком имовином или неким њеним деловима.

(2) Уговор из става 1 овог члана може се односити: само на управљање или само на располагање или само на поједине послове управљања и располагања.

(3) Управљање обухвата и располагање у оквиру редовног пословања, осим ако није другачије уговорено.

(4) Уговор о управљању и располагању заједничком имовином који се односи на непокретности уписује се у јавни регистар права на непокретностима.

ПОСТУПЦИ У ВЕЗИ СА ПОРОДИЧНИМ ОДНОСИМА

ИЗВОДИ ИЗ ЗАКОНА

Породични закон, "Службени гласник РС", бр. 18/2005.

Месна надлежност

Члан 277

У спору за издржавање месно је надлежан суд одређен законом којим се уређује парнични поступак.

Покретање поступка

Члан 278

(1) Поступак у спору за издржавање покреће се тужбом.

(2) Тужбу за издржавање може поднети лице које се у смислу овог закона сматра повериоцем односно дужником издржавања.

(3) Тужбу за издржавање детета може поднети и орган старатељства.

Покретање поступка за издржавање супружника односно ванбрачног партнера

Члан 279

(1) Тужба за издржавање супружника може се поднети током трајања брака, односно током трајања заједнице живота ванбрачних партнера.

(2) Тужба за издржавање супружника може се поднети најкасније до закључења главне расправе у брачном спору.

(3) Изузетно, бивши супружник који из оправданих разлога није поднео тужбу за издржавање у брачном спору може је поднети најкасније у року од годину дана од дана престанка брака, односно од дана када му је учињено последње фактичко давање на име издржавања.

(4) У случају из става 3 овог члана, тужбени захтев може бити усвојен само ако су услови од којих зависи право на издржавање постојали у време престанка брака и још увек постоје у време закључења главне расправе у спору за издржавање.

(5) Тужба за издржавање ванбрачног партнера може се поднети у року од годину дана од дана престанка заједнице живота ванбрачних партнера, односно од дана када је учињено последње фактичко давање на име издржавања.

Нарочита хитност поступка

Члан 280

(1) Поступак у спору за издржавање нарочито је хитан.

(2) Прво рочиште заказује се тако да се одржи у року од осам дана од дана када је тужба примљена у суду.

(3) Другостепени суд дужан је да донесе одлуку у року од 15 дана од дана када му је достављена жалба.

Одступање од начела диспозиције

Члан 281

Суд није везан границама тужбеног захтева за издржавање.

Евиденција и документација о издржавању

Члан 282

(1) Пресуду о издржавању суд је дужан да одмах достави органу старатељства на чијој територији поверилац издржавања има пребивалиште односно боравиште.

(2) Орган старатељства дужан је да води евиденцију и документацију о издржаваним лицима.

(3) Начин вођења евиденције и документације прописује министар надлежан за породичну заштиту.

ВАНБРАЧНА ЗАЈЕДНИЦА

Упркос томе што се често може чути да је у нашем праву “ванбрачна заједница изједначена са брачном”, таква констатација, на жалост, још увек није тачна. Можда ће нови Устав Србије помоћи да до тог изједначења заиста и дође (члан 62. став 5.), мада одредба по којој се “ванбрачна заједница изједначава са брачном у складу са законом” то сасвим не гарантује. Наиме, управо поједини законски текстови различито третирају ванбрачну заједницу у поређењу са брачном. Рецимо, Закон о наслеђивању не допушта могућност наслеђивања између ванбрачних партнера. Исто тако, Закон о пензијском и инвалидском осигурању не предвиђа право на породичну пензију у корист нацивелог ванбрачног партнера. Други законски текстови предвиђају поједине допунске услове да би ванбрачни партнер могао остварити неко право, а ти услови се не постављају када је реч о супружницима (нпр. да су имали деце или да је ванбрачна заједница трајала најмање две године). Породични закон, опет, поштривши услове за одређивање појма ванбрачне заједнице, ванбрачним партнерима сада пружа шира права (на издржавање, стицање заједничке имовине, заштиту од насиља у породици, приступ техникама вештачке оплодње, могућност да се нађу у улози усвојитеља). Исто тако, поред Породичног закона, постоји и низ других закона који једнако третирају супружнике и ванбрачне partnere.

Отуда, приликом разговора са клијентом, најважније је установити о каквом се правном питању ради одн. који је проблем са којим се клијент суочио. То истовремено значи да околност да се *прима фациае* ради о ванбрачном партнеру не мора и на крају показати тачном, већ да се мора утврђивати у сваком конкретном случају, у зависности од конкретног правног питања, према законском тексту који то питање регулише. Дакле, овде је најважније пронаћи и консултовати релевантни законски текст који одређује аутономни појам ванбрачне заједнице (појам дат само за сврху тог закона) од чега ће зависити могућност остварења конкретног права. Другим речима, тек тада се може дати одговор на

питање да ли се и према том законском тексту ради о ванбрачној заједници и да ли је у складу са тим односно право признато или ускраћено ванбрачном партнеру (партнерима).

ИЗВОДИ ИЗ УСТАВА И ЗАКОНА

Устав Србије (2006)

Члан 62. став 5.

Ванбрачна заједница се изједначава са браком, у складу са законом.

Породични закон, "Службени гласник РС", бр. 18/2005.

Ванбрачна заједница

Члан 4

- (1) Ванбрачна заједница је трајнија заједница живота жене и мушкарца, између којих нема брачних сметњи (ванбрачни партнери).
- (2) Ванбрачни партнери имају права и дужности супружника под условима одређеним овим законом.

Имовински односи ванбрачних партнера

Заједничка имовина

Члан 191

- (1) Имовина коју су ванбрачни партнери стекли радом у току трајања заједнице живота у ванбрачној заједници представља њихову заједничку имовину.
- (2) На имовинске односе ванбрачних партнера сходно се примењују одредбе овог закона о имовинским односима супружника.

Издржавање ванбрачног партнера

Ко има право на издржавање

Члан 152

- (1) Ванбрачни партнер који нема довољно средстава за издржавање, а неспособан је за рад или је незапослен, има право на издржавање од другог ванбрачног партнера сразмерно његовим могућностима.
- (2) На издржавање ванбрачног партнера сходно се примењују одредбе овог закона о издржавању супружника.

Очинство

Члан 58

.....

(2) Оцем детета које је зачето уз биомедицинску помоћ сматра се и ванбрачни партнер мајке, под условом да је за поступак биомедицински потпомогнутог оплођења дао писмени пристанак.

Адоптивно сродство

Члан 93.....

2) Супружник или ванбрачни партнер усвојитеља може усвојити његово раније усвојено дете.

Брачни статус усвојитеља

Члан 101

(1) Усвојити могу супружници или ванбрачни партнери заједно.

(2) Независно од става 1 овог члана, може усвојити лице које је супружник или ванбрачни партнер родитеља детета.

.....

Члан 13. Закона о социјалној заштити и обезбеђивању социјалне сигурности грађана (1991...2005)

Породицом, у смислу остваривања права на материјално обезбеђење по овом закону, сматрају се брачни и ванбрачни другови, ...

Члан 13. и 14. Закона о основним правима бораца, војних инвалида и породица палих бораца (1998... 2005)

.....

Са члановима уже породице изједначено је лице које је са палим борцем до његове смрти живело у ванбрачној заједници, ако је са њим имало деце.

Члан 24. ставови 4. и 5. Закона о здравственом осигурању (2005)

Члановима породице, у смислу овог закона, сматрају се:

1) чланови уже породице (супружник или ванбрачни партнер,

Ванбрачни партнер сматра се чланом уже породице, у смислу овог закона, ако са осигураником живи у ванбрачној заједници најмање две године пре дана подношења пријаве на осигурање.

Закон о облигационим односима (1978)

Лица која имају право на новчану накнаду у случају смрти или тешког инвалидитета

Члан 201

.....

(4) Накнада из ст. 1 и 3 овог члана може се досудити и ванбрачном другу, ако је између њега и умрлог, односно повређеног постојала трајнија заједница живота.

РОДИТЕЉСКО ПРАВО

ИЗВОДИ ИЗ ЗАКОНА

Породични закон, "Службени гласник РС", бр. 18/2005.

Смисао родитељског права

Члан 67

Родитељско право изведено је из дужности родитеља и постоји само у мери која је потребна за заштиту личности, права и интереса детета.

Садржина родитељског права

Старање о детету

Члан 68

- (1) Родитељи имају право и дужност да се старају о детету.
- (2) Старање о детету обухвата: чување, подизање, васпитавање, образовање, заступање, издржавање те управљање и располагање имовином детета.
- (3) Родитељи имају право да добију сва обавештења о детету од образовних и здравствених установа.

Чување и подизање детета

Члан 69

- (1) Родитељи имају право и дужност да чувају и подижу дете тако што ће се они лично старати о његовом животу и здрављу.
- (2) Родитељи не смеју подвргавати дете понижавајућим поступцима и казнама које вређају људско достојанство детета и дужни су да дете штите од таквих поступака других лица.
- (3) Родитељи не смеју остављати без надзора дете предшколског узраста.
- (4) Родитељи могу привремено поверити дете другом лицу само ако то лице испуњава услове за старатеља.

Васпитавање детета

Члан 70

Родитељи имају право и дужност да са дететом развијају однос заснован на љубави, поверењу и узајамном поштовању, те да дете усмеравају ка усвајању и поштовању вредности емоционалног, етичког и националног идентитета своје породице и друштва.

Образовање детета

Члан 71

(1) Родитељи имају дужност да обезбеде основно школовање детету, а о даљем образовању детета дужни су да се старају према својим могућностима.

(2) Родитељи имају право да детету обезбеде образовање које је у складу са њиховим верским и етичким уверењима.

Заступање детета

Члан 72

(1) Родитељи имају право и дужност да заступају дете у свим правним пословима и у свим поступцима изван граница пословне и процесне способности детета (законско заступање).

(2) Родитељи имају право и дужност да заступају дете у свим правним пословима и у свим поступцима у границама пословне и процесне способности детета, осим ако није другачије одређено законом (вољно заступање).

(3) Родитељи имају право да предузимају правне послове којима управљају и располажу приходом који је стекло дете млађе од 15 година.

Изддржавање детета

Члан 73

Родитељи имају право и дужност да издржавају дете под условима одређеним овим законом.

Управљање и располагање имовином детета

Члан 74

Родитељи имају право и дужност да управљају и располажу имовином детета под условима одређеним овим законом.

ВРШЕЊЕ РОДИТЕЉСКОГ ПРАВА

Родитељи могу вршити родитељско право заједнички и споразумно или самостално. Новину у Породичном закону представља могућност родитеља да заједнички врше родитељско право и након развода брака. Притом су дужни да одреде пребивалиште детета. Родитељ може самостално вршити родитељско право уколико је он једини родитељ или због фактичке и правне немогућности другог родитеља, затим, на основу споразума родитеља и најзад, на основу судске одлуке. Основни критеријум за одлуку о вршењу родитељског права је добробит детета (принцип највечег интереса детета). Родитељ који не врши родитељско право има право и дужност да издржава дете, да одржава личне односе с дететом, да одлучује о питањима која битно утичу на живот детета и да тражи измену одлуке о повери детета. Питањима која битно утичу на живот детета нарочито се сматрају: образовање детета, предузимање већих медицинских захвата над дететом, промена пребивалишта детета и располагање имовином детета веће вредности.

Када је реч о вршењу родитељског права, потсетник би требао да обухвати следеће околности:

- a. да ли клијенткиња жели да самостално врши родитељско право или сматра да је у најбољем интересу детета да заједнички врши родитељско право са оцем детета;
- б. објаснити јој који су чиниоци принципа “најбољег интереса детета”;
- в. предочити јој обавезу постизања споразума о вршењу родитељског права у случају споразумног развода брака;
- г. указати јој на могућност постизања споразума о вршењу родитељског права и у поступку нагодбе, ако је реч о разводу брака по тужби;
- д. указати јој на могућност да одлука о вршењу родитељског права донета пре почетка примене Породичног закона може бити измењена у одлуку о заједничком вршењу родитељског права уколико се супружници сложе, а суд процени да је такав споразум у најбољем интересу детета;
- е. рећи јој да одлука о вршењу родитељског права зависи од оцене суда, односно његове оцене најбољег интереса детета.

ИЗВОДИ ИЗ ЗАКОНА

Породични закон, "Службени гласник РС", бр. 18/2005.

Заједничко вршење родитељског права

Члан 75

- (1) Родитељи родитељско право врше заједнички и споразумно када воде заједнички живот.
- (2) Родитељи родитељско право врше заједнички и споразумно и када не воде заједнички живот ако закључе споразум о заједничком вршењу родитељског права и ако суд процени да је тај споразум у најбољем интересу детета.

Споразум о заједничком вршењу родитељског права

Члан 76

- (1) Споразумом о заједничком вршењу родитељског права родитељи детета писмено се саглашавају да ће родитељска права и дужности обављати заједнички, међусобним споразумевањем, које мора бити у најбољем интересу детета.
- (2) Саставни део споразума о заједничком вршењу родитељског права јесте и споразум о томе шта ће се сматрати пребивалиштем детета.

Самостално вршење родитељског права

Члан 77

- (1) Један родитељ сам врши родитељско право када је други родитељ непознат, или је умро, или је потпуно лишен родитељског права односно пословне способности.
- (2) Један родитељ сам врши родитељско право када само он живи са дететом, а суд још није донео одлуку о вршењу родитељског права.
- (3) Један родитељ сам врши родитељско право на основу одлуке суда када родитељи не воде заједнички живот, а нису закључили споразум о вршењу родитељског права.

(4) Један родитељ сам врши родитељско право на основу одлуке суда када родитељи не воде заједнички живот, а закључили су споразум о заједничком или самосталном вршењу родитељског права, али суд процени да тај споразум није у најбољем интересу детета.

(5) Један родитељ сам врши родитељско право на основу одлуке суда када родитељи не воде заједнички живот ако закључе споразум о самосталном вршењу родитељског права и ако суд процени да је тај споразум у најбољем интересу детета.

Споразум о самосталном вршењу родитељског права

Члан 78

(1) Споразум о самосталном вршењу родитељског права обухвата споразум родитеља о поверавању заједничког детета једном родитељу, споразум о висини доприноса за издржавање детета од другог родитеља и споразум о начину одржавања личних односа детета са другим родитељем.

(2) Споразумом о самосталном вршењу родитељског права преноси се вршење родитељског права на оног родитеља коме је дете поверено.

(3) Родитељ који не врши родитељско право има право и дужност да издржава дете, да са дететом одржава личне односе и да о питањима која битно утичу на живот детета одлучује заједнички и споразумно са родитељем који врши родитељско право.

(4) Питањима која битно утичу на живот детета, у смислу овог закона, сматрају се нарочито: образовање детета, предузимање већих медицинских захвата над дететом, промена пребивалишта детета и располагање имовином детета велике вредности.

Надзор над вршењем родитељског права

Превентивни надзор

Члан 79

Превентивни надзор над вршењем родитељског права обавља орган старатељства када доноси одлуке којима омогућава родитељима да врше родитељско право, а које су му стављене у надлежност овим законом.

Корективни надзор

Члан 80

(1) Корективни надзор над вршењем родитељског права обавља орган старатељства када доноси одлуке којима исправља родитеље у вршењу родитељског права.

(2) У обављању корективног надзора орган старатељства доноси одлуке којима:

1. упозорава родитеље на недостатке у вршењу родитељског права;
2. упућује родитеље на разговор у породично саветовалиште или у установу специјализовану за посредовање у породичним односима;
3. захтева од родитеља да положи рачун о управљању имовином детета.

(3) У обављању корективног надзора орган старатељства покреће и судске поступке у складу са законом.

Лишење родитељског права

Потпуно лишење родитељског права

Члан 81

(1) Родитељ који злоупотребљава права или грубо занемарује дужности из садржине родитељског права може бити потпуно лишен родитељског права.

(2) Родитељ злоупотребљава права из садржине родитељског права:

1. ако физички, сексуално или емоционално злоставља дете;
2. ако изабљује дете силећи га на претерани рад, или на рад који угрожава морал, здравље или образовање детета, односно на рад који је забрањен законом;
3. ако подстиче дете на вршење кривичних дела;
4. ако навикава дете на одавање рђавим склоностима;
5. ако на други начин злоупотребљава права из садржине родитељског права.

(3) Родитељ грубо занемарује дужности из садржине родитељског права:

1. ако је напустио дете;
2. ако се уопште не стара о детету са којим живи;
3. ако избегава да издржава дете или да одржава личне односе са дететом са којим не живи, односно ако спречава одржавање личних односа детета и родитеља са којим дете не живи;
4. ако с намером и неоправдано избегава да створи услове за заједнички живот са дететом које се налази у установи социјалне заштите за смештај корисника;
5. ако на други начин грубо занемарује дужности из садржине родитељског права.

(4) Судска одлука о потпуном лишењу родитељског права лишава родитеља свих права и дужности из садржине родитељског права, осим дужности да издржава дете.

(5) Судском одлуком о потпуном лишењу родитељског права може бити одређена једна или више мера заштите детета од насиља у породици.

Делимично лишење родитељског права

Члан 82

(1) Родитељ који несавесно врши права или дужности из садржине родитељског права може бити делимично лишен родитељског права.

(2) Судска одлука о делимичном лишењу родитељског права може лишити родитеља једног или више права и дужности из садржине родитељског права, осим дужности да издржава дете.

(3) Родитељ који врши родитељско право може бити лишен права и дужности на чување, подизање, васпитавање, образовање и заступање детета, те на управљање и располагање имовином детета.

(4) Родитељ који не врши родитељско право може бити лишен права на одржавање личних односа са дететом и права да одлучује о питањима која битно утичу на живот детета.

(5) Судском одлуком о делимичном лишењу родитељског права може бити одређена једна или више мера заштите детета од насиља у породици.

Враћање родитељског права

Члан 83

Родитељу се може вратити родитељско право када престану разлози због којих је био потпуно или делимично лишен родитељског права.

Престанак родитељског права

Када родитељско право престаје

Члан 84

(1) Родитељско право престаје:

1. када дете наврши 18. годину живота;
2. када дете стекне потпуну пословну способност пре пунолетства;
3. када дете буде усвојено;
4. када родитељ буде потпуно лишен родитељског права;
5. када умру дете или родитељ.

(2) Родитељско право не престаје родитељу када његово дете усвоји његов супружник.

Продужење родитељског права

Када се родитељско право продужава

Члан 85

Родитељско право се може продужити и после пунолетства детета ако је дете због болести или сметњи у психо-физичком развоју неспособно да се само стара о себи и о заштити својих права односно интереса или ако својим поступцима угрожава сопствена права и интересе.

Када престаје продужено родитељско право

Члан 86

Продужено родитељско право може да престане када престану разлози због којих је родитељско право било продужено.

Уписивање судске одлуке у јавне регистре

Члан 87

(1) Правноснажна судска одлука о лишењу и враћању родитељског права, као и одлука о продужењу и престанку продуженог родитељског права, уписује се у матичну књигу рођених.

(2) Ако дете има непокретности, одлука из става 1 овог члана уписује се и у јавни регистар права на непокретностима.

Поступак у спору за заштиту права детета и у спору за вршење односно лишење родитељског права

Месна надлежност

Члан 261

Дете може поднети тужбу у спору за заштиту свог права и у спору за вршење односно лишење родитељског права пред судом опште месне надлежности или пред судом на чијем подручју оно има пребивалиште, односно боравиште.

Покретање поступка

Члан 262

Поступак у спору за заштиту права детета и у спору за вршење односно лишење родитељског права покреће се тужбом.

Тужба за заштиту права детета

Члан 263

- (1) Тужбу за заштиту права детета могу поднети: дете, родитељи детета, јавни тужилац и орган старатељства.
- (2) Тужба за заштиту права детета може се поднети у погледу свих права која су детету призната овим законом а нису заштићена неким другим поступком.
- (3) Право и дужност да обавесте јавног тужиоца или орган старатељства о разлозима за заштиту права детета имају све дечје, здравствене и образовне установе или установе социјалне заштите, правосудни и други државни органи, удружења и грађани.

Тужба за вршење односно лишење родитељског права

Члан 264

- (1) Тужбу за вршење родитељског права могу поднети: дете, родитељи детета и орган старатељства.
- (2) Тужбу за лишење родитељског права могу поднети: дете, други родитељ, јавни тужилац и орган старатељства.
- (3) Тужбу за враћање родитељског права може поднети, поред лица из става 2 овог члана, и родитељ који је био лишен родитељског права.
- (4) Право и дужност да обавесте јавног тужиоца или орган старатељства о разлозима за лишење родитељског права имају све дечје, здравствене и образовне установе или установе социјалне заштите, правосудни и други државни органи, удружења и грађани.

Проф. др Невена Петрушић

ПОРОДИЧНОПРАВНА ЗАШТИТА ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

I. Насиље у породици, мере заштите, услови за остваривање заштите

Породичноправна заштита од насиља регулисана је тако што је законодавац изричито забранио насиље у породици, члановима породице признао право на заштиту од насиља у породици, регулисао мере породичноправне заштите и услове под којима се оне одређују и предвидео и уредио посебан поступак по чијим се правилима поступа у парници која се води ради заштите од насиља у породици.

Законска дефиниција насиља у породици

Насиље у породици дефинисано је одредбом чл. 197. ПЗ, тако што је у првом ставу одређено да се под насиљем у породици подразумева "Понашање којим један члан породице угрожава телесни интегритет, душевно здравље или спокојство другог члана породице", док су у другом ставу, само примера ради, наведени карактеристични видови насиља у породици, који се у пракси најчешће испољавају (именовини облици насиља), уз одређење да се насиљем у породици сматра свако дрско, безобзирно и злонамерно понашање које један члан породице испољава према другом члану породице (неименовани облици насиља). Оваква дефиниција насиља у породици омогућава заштиту жртава од свих видова насиља, као и спречавање ескалације насиља.

Облици, индикатори и карактеристике насиља у породици

Насиље према члановима породице може имати различит облик испољавања, а саме радње извршења насиља могу бити веома разноврсне, у зависности од тога о каквом је облику насиља реч, на који је начин и којим средствима извршено.

Физичко насиље

Састоји у примени физичке силе, којом се жртви наноси или покушава да нанесе телесна повреда. Извршење физичког насиља непосредно повређује, одн. угрожава телесни интегритет жртве, али доводи и до низа психичких последица, које нарушавају њено душевно здравље и/или спокојство.

Радње и средства извршења физичког насиља: батињање, ударање песницама по глави и телу, чупање косе, повреде оштрим и тупим предметима, шутирање ногама, дављење, бацање на зид или под, наношење опекотина цигаретом, упаљачем, ватром, врелом водом, пеглом или другим врелим предметима, савијање и ломљење руку, носа, вилице, ударање, каишем, дрвеним, металним или другим предметима, повређивање тела ножем, оружјем или оруђем итд. Применом физичког насиља жртви се наноси лака и/или тешка телесна повреда, чиме се нарушава њено физичко и/или психичко здравље, покушај убиства.

Знаци физичког злостављања: повреде на лицу, грудном кошу, стомаку, хематоми и огреботине по телу, ишчашења, напрснућа, прелом костију, опекотине различитог степена, посекотине, крварења, видљиви трагови гушења на врату, избијени зуби, повреда бубне опне, повреде у гениталном подручју.

За индикацију испољеног физичког насиља није неопходно постојање видљивих повреда на телу жртве, које се обично доказују лекарским уверењем, а могу бити и предмет вештачања. Као индикатори овог вида насиља служе и друге чињенице које се тичу понашања лица за које се тврди да је извршило насиље и начина на који је то понашање доживела сама жртва. Према томе, у случајевима физичког насиља видљиве повреде тела нису услов за одрђивање за мера заштите; оне служе као евентуални доказ да је насиље извршено, при чему се извршење физичког насиља које није изазвало видљиве трагове на телу може доказивати свим расположивим доказним средствима.

Сексуално насиље

Сексуално насиље према члану породице је свака повреда полне слободе и полног морала, што укључује сваки вид деградирања и понижавања на сексуалној основи, а не само повреду сексуалне слободе, одн. противправну обљубу.

Кад је у питању сексуално насиље, поред силовања, у ову категорију насиља спада сваки вид присиљавања на сексуални однос, при чему сама присила (принуда) може бити остварена употребом физичке силе да би се предупредио или сломио евентуални отпор жртве, застрашивањем, претњом да ће бити нападнута сама жртва или њој блиска особа, испољавањем беса, викањем, ломљењем ствари и другим радњама. Сексуално насиље у виду присиљавања жртве на сексуални однос постоји независно од тога да ли је заиста дошло до сексуалног односа и да ли је жртва насиља пружала отпор.

Психичко насиље

Психичко насиље, које је у пракси најчешћи облик насиља, испољава се на разноврсне начине. Практично, сваки облик дрског, безобзирног и злонамреног понашања, који је довео до повреде психичког интегритета, душевног здравља и/или спокојства члана породице, треба квалификовати као насиље у породици.

Кад је у питању партнерско насиље, (насиље према садашњем или бившем супружнику, одн. ванбрачном партнеру или лицу које је или је било у сексуалној или емоционалној вези са насилником), као поуздани индикатори психичког насиља појављују се следеће радње и понашања насилника:

Видови испољавања психичког насиља: застрашивање, стално критиковање, оптуживање, подцењивање, емоционалне претње, оптужбе и уцењивање, стварање конфузије и изазивање несигурности код жртве, посесивно понашање, постављање нереалних и неостваривих очекивања у односу на жртву, вербално злостављање, испољавање злостављачког ауторитета, изолација, узнемиравање и малтретирање и сл.

Економско насиље

У Породичном закону није посебно наведен ниједан вид економског насиља, али је оно обухваћено општом дефиницијом "насиља у породици".

Економско насиље је један од веома честих облика насиља у породици и врши се на разне начине. У тежим случајевима економског насиља, које је, по правилу, вид испољавања ауторитета, моћи и власти мушкарца над женом, угрожена је егзистенција економски необезбеђених чланова породице. Економско насиље, посебно оно које траје у

дужем временском периоду, изазива штетне последице и по физичко и по психичко здравље жртава.

Видови испољавања економског насиља: Насилно одузимање новца и вредних ствари, контролисање зараде и примања, трошење новца искључиво за задовољење сопствених потреба, неиспуњавање обавезе издржавања необезбеђених чланова породице, забрана члану породице да располаже сопственим, одн. заједничким приходима, забрана члану породице да се запосли и оствари сопствене приходе, одузимање средстава рада, наметање обавезе сталног подношења детаљних извештаја о трошењу новца и др.

Титулари права на заштиту

Круг субјеката којима припада право на породичноправну заштиту од насиља у породици одређен је тако што је дефинисано ко се, за потребе пружања ове врсте заштите, сматра чланом породице. Према одредби чл. 197. ст. 3. ПЗ, у круг ових субјеката спадају:

- супружници или бивши супружници;
- деца, родитељи и остали крвни сродници,
- лица у тазбинском или адоптивном сродству, односно лица која везује хранитељство,
- лица која живе или су живела у истом породичном домаћинству,
- ванбрачни партнери или бивши ванбрачни партнери,
- лица која су међусобно била или су још увек у емотивној или сексуалној вези, односно која имају заједничко дете или је дете на путу да буде рођено, иако никада нису живела у истом породичном домаћинству.

Мере заштите

Одредбама ПЗ прописана је таксативна листа мера породичноправне заштите од насиља у породици.

Сврха заштитних породичноправних мера јесте да се њиховом применом спречи поновно извршење насиља у породици, да се обезбеди нужна заштита физичког и психичког интегритета, здравља и личне безбедности члана породице изложеног насиљу, као и да се отклоне околности које погодују или подстичу понављање насиља, одн. извршење других видова насиља.

Суштина заштитних породичноправних мера огледа у ограничавању или привременој забрани одржавања личних односа извршиоца насиља са жртвом насиља, што укључује и ограничавање извесних права и слобода извршиоца насиља. Полази се од тога да је у случају насиља над чланом породице привремена забрана контакта извршиоца насиља са жртвом једини начин да се предупреди ново насиље.

Налог за исељење из породичног стана или куће

Заштитна мера издавања налога за исељење из породичног стана или куће је мера која се састоји у одузимању (ускраћивању) права извршиоца насиља у породици да у одређеном временском периоду станује у породичном стану, одн. кући и, сагласно томе, у издавању налога извршиоцу насиља да се исели из породичног стана, одн. куће.

Налог за усељење у породични стан или кућу

Заштитна мера издавања налога за усељење у породични стана или кућу је мера која се састоји у издавању налога извршиоцу насиља да жртви насиља допусти усељење у породични стан, одн. кућу, у коме је жртва раније живела, што подразумева да се извршилац насиља уздржи од радњи којима спречава усељење жртве.

Потреба за издавањем мере заштите од насиља у породици у виду налога за усељење у породични стан или кућу постоји у ситуацији кад је жртва насиља у породици, због насиља коме је била изложена, принудно или добровољно напустила породични стан, одн. кућу у којој је живела, а извршилац насиља не допушта да се поново усели у стан, одн. кућу.

Забрана приближавања члану породице на одређеној удаљености

Заштитна мера у виду забране приближавања члану породице на одређеној удаљености састоји се забрани (ускраћивању права) извршиоцу насиља да се у одређеном временском периоду приближава жртви насиља на одређеној удаљености и издавању налога извршиоцу насиља у породици да се уздржи од понашања супротног изреченој забрани.

Сврха ове мере је да се предупреди ново насиље и жртви насиља у породици омогући слободно и безбедно кретање на територији унутар и изван граница државе, у приватном и јавном простору.

Мера забране приближавања члану породице на одређеној удаљености има превентивни карактер и њено одређивање оправдано је кад постоји опасност да ће извршилац насиља поново извршити насиље.

Одређивање мере забране приближавања жртви насиља у породици подразумева да се утврди удаљеност испод које се извршилац насиља у породици не сме приближити жртви. Колика ће бити та удаљеност, зависи од низ околности: где се налази место пребивалишта и место рада извршиоца насиља и жртве, да ли се ради о градском, приградском или сеоском подручју на коме су извршилац насиља и жртва настањени и др. У сваком случају, удаљеност, изражена у метрима, треба да буде толика да извршиоцу насиља забрањује приступ у простор видокруга жртве насиља.

Забрана приступа у простор око места становања и/или места рада члана породице

Заштитном мером у виду забране приступа у простор око места становања или места рада члана породице извршиоцу насиља у породици забрањује се да у одређеном временском периоду приступа у простор око места становања и/или места рада жртве насиља на одређеној удаљености и налаже му се да се уздржи од понашања супротног изреченој забрани.

Сврха ове мере је да извршилац насиља буде спречен у испољавању новог насиља и да се обезбеди да жртва насиља безбедно и несметано обавља своје свакодневне животне активности, неспутана страхом да ће је извршилац насиља узнемиравати самим својим појављивањем, ухођењем и другим сличним понашањем. Услови за одређивање мере забране приближавања жртви насиља у породици постоје кад прети опасност од новог испољавања било ког вида насиља према жртви насиља.

Забрана приступа извршиоца насиља у простор око места становања и/или места рада жртве насиља у породици подразумева да се одреди удаљеност од места становања и/или места рада члана породице према коме је насиље извршено, испод које се насилник

не сме приближавати (заштићени простор). Конкретна удаљеност од места становања, одн. места рада жртве насиља у породици одређује се тако што се у метрима означава растојање од места становања, одн. места рада жртве насиља.

Забрана даљег узнемиравања члана породице

Забрана даљег узнемиравања члана породице је најблажа мера заштите, која се састоји у налогу туженом да се уздржи од даљег узнемиравања члана породице, што подразумева да се уздржи од сваког понашања које, према законској дефиницији, представља акт испољавања насиља. Ова заштитна мера може бити одређена и као једина мера заштите, али се она редовно комбинује са другим заштитним мерама, као пратећа мера.

Трајање мере заштите од насиља у породици

Мере заштите од насиља у породици, по природи ствари, имају привремени карактер и већ приликом одређивања морају бити временски лимитиране.

Према одредби чл. 198. ст. 3. ПЗ, сам суд, по својој оцени, одређује дужину трајања сваке изречене мере, при чему је максимални законски рок за сваку меру годину дана.

Урачунавање временаведеног у притвору и/или затвору

Одредбом чл. 198. ст. 4. ПЗ изричито је прописано да се време проведено у притвору, као и свако лишење слободе у вези с кривичним делом, односно прекршајем урачунава у време трајања мере заштите од насиља у породици.

Уколико је извршилац насиља против кога се води парница за заштиту од насиља у породици био лишен слободе и, на основу решења органа унутрашњих послова, одлуке истражног судије, одн. одлуке кривичног суда или судије за прекршаје, провео извесно време у притвору, одн. затвору, приликом одређивања трајања породичноправне мере заштите суд је дужан да у време трајања мере урачуна читав период у коме је извршилац насиља био лишен слободе.

Продужавање трајања мере заштите од насиља у породици

Одредбама ПЗ предвиђена је могућност продужавања трајања одређене мере заштите, све док не престану разлози због којих је мера била одређена (чл. 199). Ратио ове одредбе је у томе да се омогући трајање мере заштите онолико дуго колико је потребно да она оствари своју сврху, тј. да доведе до промене у понашању извршиоца насиља и тиме престане опасност од понављања извршења насиља.

Продужење трајања мере посебно је оправдано ако је током трајања мере извршилац насиља извршио нове акте насиља или се није у потпуности повиновао заповестима суда. У таквом случају, пошто нису престали да постоје разлози због којих је мера била одређена, постоји потреба да се продужи трајање мере.

Престанак мере заштите пре истека времена на који је мера одређена

Мера заштите од насиља у породици има за циљ да се жртви насиља пружи заштита од даљег насиља и да се позитивно утиче на будуће понашање извршиоца насиља. За случај да је пре истека времена на који је мера одређена престану разлози због којих је она одређена, постоји могућност да се тражи њен престанак. Активна легитимација у парници у којој се овај захтев остварује припада, према изричитој законској одредби, искључиво лицу против кога је мера одређена (чл. 200. ПЗ).

II. Поступак у парницама за заштиту од насиља у породици

Надлежност и састав суда

У парницама за заштиту од насиља у породици стварно је надлежан општински суд (чл. 21. ст. 2. Закона о уређењу судова РС, "Сл. гласник РС", бр. 63/2001, 42/2002, 27/2003 и 29/2004), док је месно надлежан суд опште месне надлежности и суд на чијем подручју има пребивалиште, одн. боравиште члан породице према коме је насиље извршено (чл. 283. ПЗ).

Покретање поступка

Поступак у парницама за заштиту од насиља у породици редовно се покреће тужбом активно легитимисаних субјеката и води се као основни поступак.

Поступак у парницама за заштиту од насиља породици може се водити и као адхезиони, придружени поступак уз поступак у брачним парницама (чл. 226. ст. 3. ПЗ), у матернитетским и патернитетским парницама (чл. 260. ст. 3. ПЗ), у парницама за заштиту права детета, у парницама за вршење родитељског права, као и у парницама за лишење и враћање родитељског права (чл. 273. ст. 3. ПЗ), што произлази из наведених одредби ПЗ којима је суд у свим овим парницама овлашћен да одреди једну или више мера заштите од насиља у породици.

Активно процесно легитимисани субјекти.

Одредбама ПЗ изричито је прописано коју су субјекти процесно легитимисани за покретање појединих парница за заштиту од насиља у породици (чл. 284. ст. 2. и 3. ПЗ).

Парницу за одређивање мере заштите од насиља у породици, као и парницу за продужење трајања мере заштите које је суд одредио, могу покренути: члан породице према коме је насиље извршено, законски заступник члана породице према коме је насиље извршено, јавни тужилац и орган старатељства.

Парницу за престанак мере заштите од насиља може покренути искључиво члан породице против кога је мера одређена.

Садржина тужбе

Поступак у парницама за заштиту од насиља у породици покреће се тужбом (чл. 284. ст. 1. ПЗ). У погледу садржине тужбе у овим парницама, у свему важе правила ЗПП којима је регулисана формална садржина ове иницијалне парничне радње у општем парничном поступку (чл. 187. ЗПП).

Централни део тужбе за заштиту од насиља у породици је тужбени захтев, који може бити једноставан и сложен, у зависности од тога да ли се тражи издавање једне или више мера заштите. Тужбени захтев треба да буде прецизно и јасно одређен и опредељен и у субјективном и у објективном смислу. То подразумева да тужилац одреди: лице против кога се мера има одредити, лице ради чије се заштите мера одређује, врсту мере чије се одређивање тражи, укључујући све оне елементе који су потребни за њену конкретизацију, као и дужину трајања тражене мере.

Свака тужба у парници за заштиту од насиља у породици којом се тражи одређивања мера заштите има и контитутивни и кондемпнаторни елемент, који треба да буду јасно препознатљиви из саме садржине тужбеног захтева. Конститутивни елемент

тужбе огледа се у захтеву тужиоца да суд својом одлуком изрекне одређену промену, чија је суштина, без обзира на врсту мере, у томе да се туженом забрани вршење одређеног права, одн. понашања и тиме унесе промена у постојеће односе странака. Кондемпнаторни елемент тужбе огледа се у тражењу да су изрекне конкретну заповест туженом, тј. да му наложи да, сагласно изреченој забрани, нешто учни или да се уздржи од неког чињења.

Модели тужбених захтева

НАЛОГ ЗА ИСЕЉЕЊЕ ИЗ ПОРОДИЧНОГ СТАНА. ОДН. КУЋЕ

Туженом Бранку Бранковићу из Ниша, ул. Прилепска бр. 15/3, ЗАБРАЊУЈЕ СЕ становање у породичном стану у Нишу, ул. Прилепска бр. 15/3, у коме живи заједно са тужиљом Аном Бранковић, из Ниша, ул. Прилепска 15/3, и НАЛАЖЕ СЕ туженом да се из овог стана исели, у року од 24 часа.

Ова мера заштите од насиља у породици одређује се на период од пет месеци и може бити продужавана све док не престану разлози због којих је одређена.

НАЛОГ ЗА УСЕЉЕЊЕ У ПОРОДИЧНИ СТАН, ОДН. КУЋУ

НАЛАЖЕ СЕ туженом Бранку Бранковићу, из Ниша, ул. Прилепска бр. 15/3, да тужиљи Ани Бранковић, из Ниша, ул. Шуматовачка бр. 29, допусти усељење у породични стан у Сомбору, ул. Прилепска бр. 15/3, у року од 24 часа..

ЗАБРАНА ПРИБЛИЖАВАЊА

ЗАБРАЊУЈЕ СЕ туженом Бранку Бранковићу, из Ниша, ул. Прилепска бр. 15, да се приближава тужиљи Ани Бранковић, из Ниша, ул. Шуматовачка бр. 29, на удаљености мањој од 500 метара, и НАЛАЖЕ СЕ туженом да се уздржава од приближавања тужиљи на овој удаљености, под претњом принудног извршења.

Ова мера заштите од насиља у породици одређује се на период од три месеца и може бити продужавана све док не престану разлози због којих је одређена.

ЗАБРАНА ПРИСТУПА У ПРОСТОР ОКО МЕСТА СТАНОВАЊА

ЗАБРАЊУЈЕ СЕ туженом Бранку Бранковићу, из Ниша, ул. Прилепска бр. 15., да приступа у простор око места становања тужиље Ане Бранковић, из Ниша, ул. Шуматовачка бр. 29., на удаљености мањој од 500 метара и НАЛАЖЕ СЕ туженом да се уздржава од приступа у овај простор.

Ова мера заштите од насиља у породици одређује се на период од годину дана и може бити продужавана све док не престану разлози због којих је одређена.

ЗАБРАНА ПРИСТУПА У ПРОСТОР ОКО МЕСТА РАДА

ЗАБРАЊУЈЕ СЕ туженом Бранку Бранковићу, из Јагодине, ул. Прилепска бр. 15., да приступа у простор око места рада тужиље Ане Бранковић, из Јагодине, ул. Шуматовачка бр. 29., које се налази у фабрици “Трем” из Ниша, ул. Орловића Павла бр. 14, на удаљености мањој од 500 метара, и НАЛАЖЕ СЕ туженом да се уздржава од приступа у овај простор.

Ова мера заштите од насиља у породици одређује се на период од годину дана и може бити продужавана све док не престану разлози због којих је одређена.

ЗАБРАНА ДАЉЕГ УЗНЕМИРАВАЊА

ЗАБРАЊУЈЕ СЕ туженом Бранку Бранковићу, из Ниша, ул. Прилепска бр. 15, да на било који начин даље узнемирава тужиљу Ану Бранковић, из Ниша, ул. Шуматовачка бр. 29, и НАЛАЖЕ СЕ туженом да се уздржава од сваког дрског, злонамерног и безобзирног понашања којим угрожава телесни интегритет, душевно здравље или спокојство тужиље.

Ова мера заштите од насиља у породици одређује се на период од годину дана и може бити продужавана све док не престану разлози због којих је одређена.

Проф. др Мирко Живковић

ПОДСЕТНИК ЗА ИНТЕРВЈУ СА ЖРТВОМ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

У разговору са клијенткињом посебно треба утврдити:

- о каквом се понашању члана породице ради (да би се оно квалификовало као насиље у породице);
- у каквом се односу налази са насилником (да би се утврдило да је реч о члану породице);
- указати јој на постојеће мере заштите и питати је која мера би по њеном мишљењу била нарочито потребна;
- указати јој на могућност да суд одреди више мера заштите;
- указати јој на могућност продужења мера заштите;
- указати јој и на кривичноправну и прекршајноправну димензију насиља у породици.

ИЗВОДИ ИЗ ЗАКОНА Породични закон, "Службени гласник РС", бр. 18/2005.

Законска дефиниција насиља у породици и мере заштите

Насиље у породици

Члан 197

(1) Насиље у породици, у смислу овог закона, јесте понашање којим један члан породице угрожава телесни интегритет, душевно здравље или спокојство другог члана породице.

(2) Насиљем у породици, у смислу става 1 овог члана, сматра се нарочито:

1. наношење или покушај наношења телесне повреде;
2. изазивање страха претњом убиства или наношења телесне повреде члану породице или њему блиском лицу;
3. присиљавање на сексуални однос;
4. навођење на сексуални однос или сексуални однос са лицем које није навршило 14. годину живота или немоћним лицем;
5. ограничавање слободе кретања или комуницирања са трећим лицима;
6. вређање, као и свако друго дрско, безобзирно и злонамерно понашање.

(3) Члановима породице у смислу става 1 овог члана сматрају се:

1. супружници или бивши супружници;
2. деца, родитељи и остали крвни сродници, те лица у тазбинском или адоптивном сродству, односно лица која везује хранитељство;
3. лица која живе или су живела у истом породичном домаћинству;
4. ванбрачни партнери или бивши ванбрачни партнери;
5. лица која су међусобно била или су још увек у емотивној или сексуалној вези, односно која имају заједничко дете или је дете на путу да буде рођено, иако никада нису живела у истом породичном домаћинству.

Мере заштите

Члан 198

(1) Против члана породице који врши насиље суд може одредити једну или више мера заштите од насиља у породици, којом се привремено забрањује или ограничава одржавање личних односа са другим чланом породице.

(2) Мере заштите од насиља у породици јесу:

1. издавање налога за иселење из породичног стана или куће, без обзира на право својине односно закупа непокретности;
2. издавање налога за уселење у породични стан или кућу, без обзира на право својине односно закупа непокретности;
3. забрана приближавања члану породице на одређеној удаљености;
4. забрана приступа у простор око места становања или места рада члана породице;

5. забрана даљег узнемиравања члана породице.

(3) Мера заштите од насиља у породици може трајати највише годину дана.

(4) Време проведено у притвору као и свако лишење слободе у вези с кривичним делом односно прекршајем урачунава се у време трајања мере заштите од насиља у породици.

Продужавање мере заштите

Члан 199

Мера заштите од насиља у породици може се продужавати све док не престану разлози због којих је мера била одређена.

Престанак мере заштите

Члан 200

Мера заштите од насиља у породици може престати пре истека времена трајања ако престану разлози због којих је мера била одређена.

Поступак у парници за заштиту од насиља у породици

Месна надлежност

Члан 283

У спору за заштиту од насиља у породици месно је надлежан, поред суда опште месне надлежности, и суд на чијем подручју има пребивалиште, односно боравиште члан породице према коме је насиље извршено.

Покретање поступка

Члан 284

(1) Поступак у спору за заштиту од насиља у породици покреће се тужбом.

(2) Тужбу за одређивање мере заштите од насиља у породици, као и за продужење мере заштите од насиља у породици, могу поднети: члан породице према коме је насиље извршено, његов законски заступник, јавни тужилац и орган старатељства.

(3) Тужбу за престанак мере заштите од насиља у породици може поднети члан породице против кога је мера одређена.

Нарочита хитност поступка

Члан 285

(1) Поступак у спору за заштиту од насиља у породици нарочито је хитан.

(2) Прво рочиште заказује се тако да се одржи у року од осам дана од дана када је тужба примљена у суду.

(3) Другостепени суд дужан је да донесе одлуку у року од 15 дана од дана када му је достављена жалба.

Орган старатељства

Члан 286

Ако орган старатељства није покренуо поступак у спору за заштиту од насиља у породици, суд може затражити од органа старатељства да пружи помоћ у прибављању потребних доказа и да изнесе своје мишљење о сврсисходности тражене мере.

Одступање од начела диспозиције

Члан 287

- (1) Суд није везан границама тужбеног захтева за заштиту од насиља у породици.
- (2) Суд може одредити и меру заштите од насиља у породици која није тражена ако оцени да се таквом мером најбоље постиже заштита.

Дејство жалбе

Члан 288

Жалба не задржава извршење пресуде о одређивању или продужењу мере заштите од насиља у породици.

Евиденција и документација о насиљу у породици

Члан 289

- (1) Пресуду у спору за заштиту од насиља у породици суд је дужан да одмах достави како органу старатељства на чијој територији има пребивалиште односно боравиште члан породице према коме је насиље извршено, тако и органу старатељства на чијој територији има пребивалиште односно боравиште члан породице против кога је мера заштите одређена.
- (2) Орган старатељства дужан је да води евиденцију и документацију како о лицима према којима је насиље извршено, тако и о лицима против којих је одређена мера заштите.
- (3) Начин вођења евиденције и документације прописује министар надлежан за породичну заштиту.

Трећи део

ПОСТУПАК ГРАЂАНСКОПРАВНЕ ЗАШТИТЕ

1. Писање правних докумената

Проф. др Гордана Станковић

ПИСАЊЕ ПРАВНИХ ДОКУМЕНАТА

ДИЗАЈНИРАЊЕ ПОДНЕСАКА НА КЛИНИЦИ

Општа упутства:

- Поднесак је писмена форма у којој се предузимају страначке процесне радње.
- Спољни изглед поднеска је предуслов за ваљано припремање извиђања и расправљања.
- Поднесак се пише на папиру формата А4.
- Поднесак се пише на српском језику, ћириличним писмом.
- Уколико се текст обрађује компјутерски, треба користити фонт 11 или 12.
- Препоручује се да се текст не пише од самог врха странице. Приликом писања текста оставити на почетку странице неопходан празан простор (око 6-8 цм испод горње ивице листа папира) који је потребан за отисак пријемног штамбиља код суда коме је поднесак поднесен.
- Приликом писања водити рачуна о маргинама.
- Кад поднесак пише адвокат одн кад странку заступа адвокат, од леве странице листа папира треба оставити празан простор да би се у том простору ставио отисак штамбиља адвоката одн. адвокатске канцеларије и да би на том месту адвокат сигнирао поднесак.
- На средини листа папира рачунајући од горње ивице, треба означити суд као адресата радње која се поднеском предузима.
- Означити суд значи означити стварно и месно надлежан суд.
- Испод ознаке суда треба означити страначке улоге и лица која се јављају у улози странке са свим подацима за њихову идентификацију.
- Страначке улоге и подаци о странкама исписују се од средине листа папира (замишљене симетрале) полудесно.
- Странке се означавају тако што се, после страначке улоге, за физичка лица означава њихово име и презиме, пребивалиште одн. боравиште (место, адреса и кућни број) и подаци о њиховим законским заступницима или пуномоћницима уколико их имају.
- Пошто се означе странке, преко средине листа папира, исписује се великим словима законско или уочичајено име радње која се конкретним поднеском предузима.

- Означити законско или уобичајено име сваког поднеска (нпр. тужба, одговор на тужбу, предлог за обезбеђење доказа, припремни поднесак тужиоца итд.)
- Из поднеска треба да буде видљиво која странка предузима конкретну процесну радњу одређеним поднеском (нпр. предлог туженог за изузеће судије, припремни поднесак тужиоца, предлог туженог за ослобађање од плаћања судских трошкова и сл.). Уколико се не ради о тужби, као иницијалној парничној радњи, није потребно, по природи ствари, да се означи која је странка поднела тужбу.
- Ако се симултано са тужбом предузима још нека парнична радња (предлог тужиоца за ослобађање од плаћања судских трошкова, предлог за изузеће судије, предлог за обезбеђење доказа и сл.) законско име радње која се симултано предузима јасно се исписује и означава испод назива претходне радње.
- Испод законског или уобичајеног назива (имена) радње која се поднеском предузима, од замишљене симетрале, полудесно треба исписати податке (једно испод другог) који се односе на означавање спорног предмета: предмет спора, вредност предмета спора и број примерака и прилога.
- Предмет спора се означава скраћено (нпр. развод брака, дуг, издржавање и сл.)
- Проверити вредност предмета спора.
- Вредност предмета спора зависи од тога да ли се ради о новчаним или неновчаним чинидбама.
- У појединим случајевима вредност предмета спора предвиђена је у одредбама Закона о судским таксама.
- Пре писања текста проверити који је потребан број примерака који треба предати. Потребан број примерака значи да поднесак треба предати у толико примерака колико има лица у супротној страначкој улози и још један примерак за суд.
- Приликом штампања примерака поднеска, поред потребног броја примерака, штампати и две копије поднеска (за странку и за архиву Клинике).
- Пре писања пребројати и број прилога који ће бити приложени уз поднесак.
- Прилози се могу предати у оригиналу, овереном препису, обичној фотокопији и у обичном препису. У поднеску треба означити и да ли се прилози прилажу у оригиналу или у препису и у ком броју.
- Ознака броја и врсте прилога ставља се испод вредности предмета спора
- Садржина сваког конкретног поднеска зависи од садржине радње која се конкретним поднеском предузима.
- Текст поднеска се исписује преко целе странице текста.
- Текст поднеска треба да буде прегледан, јасан, разумљив и концизан.
- Приликом писања садржине поднеска, настојати да се групишу чињенични наводи у одређене целине. У поднеску се износе чињенични наводи на којима се заснива захтев који странка упућује суду у конкретном поднеску.
- Препоручљиво је да се чињенично стање подели у делове (ставове).
- За сваки поједини чињенични навод или групу навода у поједином ставу поднеска, треба означити доказна средства која се нуде.
- Јасно одвојити чињеничне наводе од понуде доказа.

- Препоручљиво је да се арапским бројевима означи сваки нови став у поднеску који садржи један или групу чињеничних навода.
- Доказна средства која се нуде за сваки поједини став треба јасно и прецизно означити. Препоручљиво је да се понуда доказа за поједину групу чињеничних навода јасно обележи великим словима (ДОКАЗ) и да се то испише од замишљене симетрале полудесно.
- Препоручљиво је да се арапским бројевима означи свако поједино доказно средство.
- Кад је доказно средство сведок, потребно је да се испишу сви потребни подаци за идентификацију сведока (име и презиме, место, адреса).
- Кад је доказно средство исправа, треба је јасно означити.
- После текста поднеска, треба формулисати садржину захтева чије се усвајање предлаже суду.
- Текст захтева треба јасно одвојити од остале садржине поднеска на тај начин што ће се великим словима исписати назив процесне радње чије се доношење предлаже.
- Кад има више захтева, препоручује се да се сваки поједини предлог нумерише арапским бројевима.
- У тужби и одговору на тужбу формулисати и захтев за накнаду парничних трошкова.
- На крају поднеска ставити датум и откуцати име и презиме странке и оставити место за њен потпис.
-

Неопходне вештине:

- Идентификација правног питања
- Способност да се писмено изрази садржина радње коју треба предузети поднеском
- Утврђивање важних (правно релевантних чињеница) које треба изнети у логичном редоследу и хронолошки
- Прецизно формулисање захтева за пружање правне заштите у конкретном случају
- Састављање поднеска у складу са законским правилима

ПЛАНИРАТИ, УРАДИТИ (НАПИСАТИ), ПРЕГЛЕГАТИ, ИСПРАВИТИ

Упутство за писање тужбе

- Идентификовати ко су странке и узети податке за њихову идентификацију: име и презиме, адресу.
- Проверити вредност предмета спора.
- Проверити да ли су испуњени услови за ослобођење од плаћања трошкова поступка

- ✦ Поучити странку о томе шта јој је потребно од исправа да би могла да оствари право на ослобођење од плаћања трошкова поступка.
- ✦ Утврдити листу неопходних исправа које клијент треба да прибави.
- ✦ Утврдити тачна имена сведока.

ИЗВОДИ ИЗ ЗАКОНА

Језик и писмо

Устав Републике Србије (2006)

Члан 10.

У Републици Србији у службеној употреби су српски језик и ћирилично писмо. Службена употреба других језика и писама уређује се законом, на основу Устава.

Закон о парничном поступку (2004)

Члан 98.

Странке и други учесници у поступку упућују суду своје тужбе, жалбе и друге поднеске на језику који је у службеној употреби у суду.

Странке и други учесници у поступку могу упућивати суду своје поднеске и на језику националних мањина који није у службеној употреби у суду ако је то у складу са законом.

Закон о парничном поступку (2004)

Утврђивање вредности предмета спора

Члан 29.

Кад је за утврђивање стварне надлежности, састава суда, права на изјављивање ревизије и у другим случајевима предвиђеним у овом закону меродавна вредност предмета спора, као вредност предмета спора узима се само вредност главног захтева.

Камате, уговорна казна и остала споредна тражења, као и парнични трошкови не узимају се у обзир ако не чине главни захтев.

Члан 30.

Ако се захтев односи на будућа давања која се понављају, вредност предмета спора рачуна се по њиховом збиру, али највише до износа који одговара збиру давања за време од пет година.

Члан 31.

Ако једна тужба против истог туженог обухвата више захтева који се заснивају на истом чињеничном и правном основу, надлежност се одређује према збиру вредности свих захтева.

Ако захтеви у тужби произлазе из разних основа, или су истакнути против више тужених, надлежност се одређује према вредности сваког појединог захтева.

Члан 32.

Кад се спор води о постојању закупног односа, вредност се рачуна према једногодишњој закупнини, осим ако се ради о закупном односу закљученом на краће време.

Члан 33.

Ако се тужбом захтева само давање обезбеђења за извесно потраживање или установљење заложног права, вредност предмета спора одређује се према износу потраживања које треба обезбедити. Али ако предмет залог има мању вредност од потраживања које треба обезбедити, као вредност предмета спора узеће се вредност предмета залог.

Члан 34.

Ако се тужбени захтев не односи на новчани износ, али тужилац у тужби наведе да пристаје да уместо испуњења тог захтева прими одређени новчани износ, као вредност предмета спора узеће се тај износ.

У другим случајевима, кад се тужбени захтев не односи на новчани износ, меродавна је вредност предмета спора коју је тужилац назначио у тужби.

Ако је у случају из става 2. овог члана тужилац очигледно сувише високо или сувише ниско означио вредност предмета спора, суд ће, најдоцније на припремном рочишту, а ако припремно рочиште није одржано онда на главној расправи, пре почетка расправљања о главној ствари, брзо и на погодан начин проверити тачност означене вредности.

Закон о парничном поступку (2004)

МЕСНА НАДЛЕЖНОСТ

Општа месна надлежност

Члан 39.

Ако законом није одређена искључива месна надлежност неког другог суда, за суђење је надлежан суд који је опште месно надлежан за туженог.

У случајевима предвиђеним у овом закону за суђење је поред суда опште месне надлежности надлежан и други одређени суд.

Члан 40.

За суђење је опште месно надлежан суд на чијем подручју тужени има пребивалиште.

Ако тужени нема пребивалиште у Републици Србији нити у којој другој држави, опште месно надлежан је суд на чијем подручју тужени има боравиште.

Ако тужени поред пребивалишта има и боравиште у неком другом месту, а према околностима може се претпоставити да ће ту дуже време боравити, опште месно надлежан је и суд боравишта туженог.

Надлежност за спорове о законском издржавању

Члан 44.

За суђење у споровима за законско издржавање, ако је тужилац лице које тражи издржавање, надлежан је поред суда опште месне надлежности и суд на чијем подручју тужилац има пребивалиште, односно боравиште.

Ако је за спорове о законском издржавању с међународним елементом домаћи суд надлежан зато што тужилац има пребивалиште у Републици Србији, месно надлежан је суд на чијем подручју тужилац има пребивалиште.

Ако надлежност домаћег суда у споровима о законском издржавању постоји зато што тужени има имовину у Републици Србији из које се може наплатити издржавање, месно надлежан је суд на чијем се подручју налази та имовина.

Надлежност за брачне спорове

Члан 47.

За суђење у споровима ради утврђивања постојања или непостојања брака, поништаја брака или развода брака (брачни спорови), надлежан је поред суда опште месне надлежности и суд на чијем подручју су брачни другови имали последње заједничко пребивалиште.

Ако је за брачне спорове домаћи суд надлежан зато што су брачни другови имали последње заједничко пребивалиште у Републици Србији, односно зато што тужилац има пребивалиште у Републици Србији, месно надлежан је суд на чијем су подручју брачни другови имали последње заједничко пребивалиште, односно суд на чијем подручју тужилац има пребивалиште.

Члан 48.

Ако је у споровима о имовинским односима брачних другова домаћи суд надлежан зато што се имовина брачних другова налази у Републици Србији или зато што тужилац у време подизања тужбе има пребивалиште или боравиште у Републици Србији, месно надлежан је суд на чијем подручју тужилац има пребивалиште или боравиште у време подизања тужбе.

Надлежност за спорове о утврђивању или оспоравању очинства или материнства

Члан 49.

У поступку ради утврђивања или оспоравања очинства или материнства дете може подићи тужбу било пред судом опште месне надлежности било пред судом на чијем подручју има пребивалиште, односно боравиште.

Ако је у поступку ради утврђивања или оспоравања очинства или материнства домаћи суд надлежан зато што тужилац има пребивалиште у Републици Србији, месно надлежан је суд на чијем подручју тужилац има пребивалиште.

Надлежност за спорове из радних односа

Члан 59.

Ако је у спору из радног односа тужилац запослени, за суђење је надлежан, поред суда који је опште месно надлежан за туженог, и суд на чијем се подручју рад обавља или се обављао.

Породични закон (2005)

Месна надлежност брачној парници

Члан 209.

У брачном спору месно је надлежан суд одређен законом којим се уређује парнични поступак.

Месна надлежност у парници о материнству и очинству

Члан 247.

У спору о материнству и очинству месно је надлежан суд одређен законом којим се уређује парнични поступак.

Месна надлежност у парници за заштиту права детета, за вршење родитељског права и лишење родитељског права

Члан 261.

Дете може поднети тужбу у спору за заштиту свог права и у спору за вршење односно лишење родитељског права пред судом опште месне надлежности или пред судом на чијем подручју оно има пребивалиште, односно боравиште.

Месна надлежност у парници за поништење усвојења

Члан 274.

У спору за поништење усвојења месно је надлежан суд на чијем се подручју налази орган старатељства пред којим је засновано усвојење.

Месна надлежност у парници за издржавање

Члан 277.

У спору за издржавање месно је надлежан суд одређен законом којим се уређује парнични поступак.

Месна надлежност у парници за заштиту од насиља

Члан 283.

У спору за заштиту од насиља у породици месно је надлежан, поред суда опште месне надлежности, и суд на чијем подручју има пребивалиште, односно боравиште члан породице према коме је насиље извршено.

Закон о парничном поступку (2004)

ПОДНЕСЦИ

Члан 100.

Тужба, противтужба, одговор на тужбу и правни лекови подносе се у писменом облику (поднесци).

Поднесци морају бити разумљиви и морају садржавати све оно што је потребно да би се по њима могло поступити. Они нарочито треба да садрже: означање суда, име и презиме, назив фирме, пребивалиште или боравиште, односно седиште странака, њихових законских заступника и пуномоћника ако их имају, предмет спора, садржину изјаве и потпис подносиоца.

Ако изјава садржи какав захтев, странка је дужна да у поднеску наведе чињенице на којима заснива захтев, као и доказе кад је то потребно.

Члан 101.

Поднесци које треба доставити противној странци предају се суду у потребном броју примерака за суд и противну странку. Тако треба поступити и кад се уз поднесак подносе прилози.

Ако је на противној страни више лица која имају заједничког законског заступника или пуномоћника, за сва та лица поднесци и прилози се могу предавати у једном примерку.

Члан 102.

Исправе које се прилажу поднеску подносе се у изворнику или препису.

Исправу приложену у изворнику суд ће задржати, а противној странци дозволиће да се упозна са њеном садржином. Кад престане потреба да се изворник исправе држи у суду, вратиће се подносиоцу на његов захтев. Суд може наложити подносиоцу да списима приложи препис исправе.

Ако је исправа приложена у препису, суд ће на захтев противне странке наложити подносиоцу да поднесе суду исправу у изворнику, а противној странци дозволиће да се упозна са њеном садржином. Кад је то потребно, суд ће одредити рок у коме се исправа мора поднети у изворнику или у овереном препису, односно прегледати.

Против ових решења није дозвољена жалба.

Члан 103.

Ако је поднесак неразумљив или не садржи све што је потребно да би се по њему могло поступити, суд ће странци која нема пуномоћника адвоката вратити поднесак ради исправке, осим ако законом није другачије одређено.

Кад суд врати поднесак странци ради исправке или допуне, одредиће рок за поновно подношење поднеска.

Ако поднесак везан за рок буде исправљен, односно допуњен и предат суду у року одређеном за допуну или исправку, сматраће се да је поднесен суду оног дана кад је први пут био поднесен.

Сматраће се да је поднесак повучен ако не буде враћен суду у одређеном року, а ако буде враћен без исправке, односно допуне, одбациће се.

Ако поднесци или прилози нису поднети у довољном броју примерака суд ће их умножити о трошку странке која је пропустила обавезу.

Одредбе овог члана не примењују се ако странка има пуномоћника који је адвокат. Кад је поднесак, који је у име странке поднео адвокат, неразумљив или не садржи све што је потребно да би се по њему могло поступати, суд ће га одбацити.

Члан 104.

Новчаном казном до 30.000 динара парнични суд казниће лице које у поднеску вређа суд, странку или другог учесника у поступку.

Изречена казна по ставу 1. овог члана не утиче на изрицање казне за кривично дело.

Ако се новчана казна није могла наплатити ни принудним путем, новчана казна, односно њен преостали део који није плаћен, замениће се затвором, чије трајање одмерава суд сразмерно висини изречене казне, али које не може бити дуже од десет дана.

Одредба става 3. овог члана примениће се у свим случајевима кад суд изриче новчану казну (чл. 247, 254. и 319).

Члан 107.

Поднесак који је везан за рок благовремен је ако је предат суду пре истека рока.

Дан предаје поднеска упућеног суду преко поште препорученом пошиљком или упућеног телеграфским путем сматра се као дан предаје суду.

Ако је поднесак упућен телеграфским путем, сматраће се да је дат у року само ако уредан поднесак накнадно буде предат суду или буде упућен суду препорученом пошиљком у року од три дана од дана предаје телеграма пошти.

Закон о парничном поступку (2006)

ОСЛОБОЂЕЊЕ ОД ПЛАЊАЊА ТРОШКОВА ПОСТУПКА

Члан 164.

Суд ће ослободити од плаћања трошкова поступка странку која према свом општем имовном стању није у могућности да сноси ове трошкове.

Ослобођење од плаћања трошкова поступка обухвата ослобођење од плаћања такса и ослобођење од полагања предујма за трошкове сведока, вештака, увиђаја и судских огласа.

Суд може ослободити странку и само од плаћања такса.

Приликом доношења одлуке о ослобођењу од плаћања трошкова поступка суд ће ценити све околности, а нарочито ће узети у обзир вредност предмета спора, број лица које странка издржава и приходе и имовину које имају странка и чланови њене породице.

Члан 165.

Одлуку о ослобођењу од плаћања трошкова поступка доноси првостепени суд на предлог странке.

Странка је дужна да уз предлог поднесе уверење надлежног органа о имовном стању.

У уверењу о имовном стању мора се назначити износ пореза који плаћа домаћинство и поједини чланови домаћинства, као и други извори њихових прихода и уопште имовно стање странке којој се издаје уверење.

Кад је то потребно и сам суд може по службеној дужности прибавити потребне податке и обавештења о имовном стању странке која тражи ослобођење, а може о томе саслушати и противну странку.

Против решења суда којим се усваја предлог странке није дозвољена жалба.

Члан 166.

Када је странка потпуно ослобођена од плаћања трошкова поступка (члан 164. став 2), првостепени суд ће признати странци право на бесплатно заступање, ако је то нужно ради заштите права странке.

За заступника се поставља адвокат, са списка адвоката који суду доставља адвокатска комора.

Заступника поставља и разрешава председник суда.

Постављени заступник има право да захтева да буде разрешен из оправданих разлога.

Против одлуке суда којом се заступник разрешава није дозвољена жалба.

Против решења суда којим се усваја захтев странке о постављању заступника није дозвољена жалба.

Члан 167.

Кад је странка потпуно ослобођена од плаћања трошкова поступка (члан 164. став 2), из средстава суда исплатиће се предујам за трошкове сведока, вештака, увиђаја и издавања судског огласа, као и стварни издаци постављеног пуномоћника.

Члан 168.

Решење о ослобођењу од плаћања трошкова и о постављању заступника првостепени суд може у току поступка укинути ако утврди да је странка у стању да сноси трошкове поступка. Том приликом суд ће решити да ли ће странка потпуно или делимично накнадити и оне трошкове и таксе од којих је раније била ослобођена као и стварне издатке и награду постављеном заступнику.

Првенствено се имају накнадити износи исплаћени из средстава суда.

Члан 169.

Таксе и трошкови исплаћени из средстава суда, као и стварни издаци и награда постављеног заступника, чине део парничних трошкова.

О накнади ових трошкова од стране противника странке која је ослобођена од плаћања трошкова поступка суд ће одлучити по одредбама о накнади трошкова.

Таксе и трошкове исплаћене из средстава суда наплаћује по службеној дужности првостепени суд од странке која је дужна да их накнади.

Ако је противнику странке која је ослобођена од плаћања трошкова поступка наложено да накнади парничне трошкове, а утврди се да он није у стању да те трошкове плати, суд може накнадно одредити да трошкове из става 1. овог члана плати у целини или делимично странка која је ослобођена од плаћања трошкова поступка из онога што јој је досуђено. Тиме се не дира у право ове странке да за оно што је платила тражи накнаду од противника.

Закон о парничном поступку (2004)

САДРЖИНА ТУЖБЕ

Члан 187.

Тужба мора да садржи одређени захтев у погледу главне ствари и споредних тражења, чињенице на којима тужилац заснива захтев, доказе којима се утврђују ове чињенице, вредност предмета спора, као и друге податке које мора имати сваки поднесак (члан 100).

Тужилац који има боравиште или пребивалиште, односно седиште у иностранству дужан је да у тужби именује пуномоћника за пријем писмена. Уколико не означи пуномоћника за пријем писмена суд ће тужбу одбацити.

Кад надлежност, састав суда или право на изјављивање ревизије зависи од вредности предмета спора, а предмет тужбеног захтева није новчани износ, тужилац је дужан да у тужби назначи вредност предмета спора.

Суд ће поступити по тужби и кад тужилац није навео правни основ тужбеног захтева, а ако је тужилац навео правни основ, суд није везан за њега.

ТУЖБА ЗА УТВРЂЕЊЕ

Члан 188.

Тужилац може у тужби тражити да суд само утврди постојање, односно непостојање неког права или правног односа, или истинитост, односно неистинитост неке исправе.

Оваква тужба може се подићи када је то посебним прописима предвиђено, кад тужилац има правни интерес да суд утврди постојање, односно непостојање неког спорног права или правног односа, пре доспелости захтева за чинидбу из истог односа или истинитост односно неистинитост неке исправе, или кад тужилац има неки други правни интерес.

ТУЖБА СА ВИШЕ ТУЖБЕНИХ ЗАХТЕВА

Члан 190.

Тужилац који у тужби тражи да му се досуди испуњење дуговане чинидбе може предложити да тужени уместо дуговане чинидбе плати одређени новчани износ или да испуни неку другу чинидбу.

Суд није дужан да испитује да ли новчани износ који је тужилац вољан да прими уместо дуговане неновчане чинидбе одговара вредности неновчане чинидбе.

Члан 191.

У једној тужби тужилац може истаћи више захтева против истог туженог кад су сви захтеви повезани истим чињеничним и правним основом. Ако захтеви нису повезани истим чињеничним и правним основом, они се могу истаћи у једној тужби против истог туженог само кад је исти суд стварно надлежан за сваки од ових захтева и кад је за све захтеве одређена иста врста поступка.

Тужилац може два или више тужбених захтева у међусобној вези истаћи у једној тужби, и тако да суд усвоји следећи од тих захтева ако нађе да онај који је испред њега истакнут није основан.

Захтеви се, по ставу 2. овог члана, могу истаћи у једној тужби само ако је суд стварно надлежан за сваки од истакнутих захтева и ако је за све захтеве одређена иста врста поступка.

Ако о неким од захтева истакнутим у истој тужби треба да суди веће а о другим судија појединац истог суда, о свим захтевима судиће веће.

ПРОТИВТУЖБА

Члан 192.

Тужени може до закључења главне расправе пред судом подићи код истог суда противтужбу, ако је захтев противтужбе у вези с тужбеним захтевом, или ако се ти захтеви могу пребити, или ако се противтужбом тражи утврђење неког права или правног односа од чијег постојања или непостојања зависи у целини или делимично одлука о тужбеном захтеву.

Противтужба се не може подићи ако је за захтев из противтужбе стварно надлежан виши суд или суд друге врсте.

Противтужба се може подићи и када о захтеву из противтужбе треба да суди исти суд у другом саставу.

2. Модели поднесака

Проф. др Гордана Станковић, проф. др Невена Петрушић, Данило Дозет, адвокат

МОДЕЛ ПРЕДЛОГА ЗА ПРОМЕНУ ПРЕЗИМЕНА

ОПШТИНСКА УПРАВА ГРАДА НИША
НИШ

Предмет: Захтев за промену презимена

Предлагач: Марија Марковић из Ниша, ул. Душанова бб
коју заступа пуномоћник Петар Петровић, адвокат из Ниша,
по пуномоћју у прилогу.

1 примерак, 2 прилога

1. Пресудом Општинског суда у Нишу П. бр. 2/2000 од 01.01.2001.год., разведен је брак између Милана Марковића и Марије Марковић, као подносиоца овог захтева.

Доказ: пресуда П. бр. 2/2000 од 01.01.2001, у прилогу

2. Против предлагача се не води кривични поступак нити је осуђивана за дела која се гоне по службеној дужности:

Доказ: 1) потврда о неосуђиваности од 01.01.2002.год.,

2) потврда да се против предлагача не води кривични поступак.

3. Предлагач предлаже да јој се изврши промена презимена и као презиме упише девојачко презиме Миленковић.

Доказ: извод из матичне књиге рођених за предлагача.

У складу са напред наведеним

ПРЕДЛАЖЕМ

Да Општински орган управе Града Ниша, усвоји предлог, донесе решење и исто достави надлежном матичару ради уписа и промене презимена.

Ниш, _____

Пуномоћник предлагача,
Петар Петровић, адвокат

МОДЕЛ РЕШЕЊА О ИЗВРШЕЊУ НА ЗАРАДИ

**ОПШТИНСКОМ СУДУ У НИШУ
НИШ**

ИЗВРШНИ ПОВЕРИЛАЦ: Марија Петровић из Ниша, Душанова бб,
са пуномоћником адвокатом Иваном
Ивановићем из Ниша, улица Обреновићева бб

ИЗВРШНИ ДУЖНИК: Петар Петровић из Ниша, улица Душанова бб

**ПРЕДЛОГ ЗА ИЗВРШЕЊЕ
НА ЗАРАДИ ДУЖНИКА НА ОСНОВУ ИЗВРШНЕ ПРЕСУДЕ**

4 примерка, 2 прилога,

.....

1. Пресудом Општинског суда у Нишу П-100/06 од 10.01.2006. извршном дужнику Петру Петровићу наложено је да својој бившој супрузи Марији Петровић, као извршном повериоцу, плаћа на име законског издржавања износ од 30% од зараде коју остварује у Предузећу "Алфа" из Ниша, почев од 10. 01. 2006. године до 10.01.2011. године, све док за то постоје законски услови, а на руке примаоца издржавања.

Доказ: 1. Извршна пресуда Општинског суда у
у Нишу, П. бр. 100/06 од 10.01.2006.године.

2. Пошто извршни дужник своју законску дужност нередовно измирује, и то у износима који су далеко мањи од износа утврђеног наведеном извршном пресудом, извршни поверилац предлаже да Суд, на основу одредаба Закона о извршном поступку, донесе следеће:

Р Е Ш Е Њ Е

ОДРЕЂУЈЕ СЕ ИЗВРШЕЊЕ на предлог извршног повериоца Марије Петровић, из Ниша, против извршног дужника Петра Петровића, из Ниша, на основу извршне пресуде Општинског суда у Нишу, П. бр. 100/06 од 10.01.2006. год., ради намирења новчаног потраживања у износу од 30% од зараде са законском затезном каматом почев од 10.01.2006.г. до коначне исплате и трошкова извршног поступка у износу од динара, ОБУСТАВОВОМ И ПЛЕНИДБОМ 2/3 месечне зараде извршног дужника коју остварује код Предузећа "Алфа", из Ниша, улица Светосавска бр. 15, и ИСПЛАТОМ извршном повериоцу Марији Петровић, из Ниша, Душанова бб, све до 10.1.2011.год. тако што ће се месечни износи на име доприноса за законско издржавање преносити на текући рачун извршног повериоца који се води код Поштанске штедионице а.д. Београд бр. 10523818.

Решење о извршењу односи се и на повећање зараде које настане после достављања решења о извршењу послодавцу извршног дужника.

Послодавац извршног дужника, Предузеће "Алфа", из Ниша, улица Светосавска бр. 15, дужно је да без одлагања препорученом пошиљком ово решење достави послодавцу код кога извршни дужник у међувремену заснује радни однос и да о томе обавести суд под претњом законских последица.

Налаже се служби рачуноводства Предузећа "Алфа", из Ниша, улица Светосавска бр. 15, да заплењене новчане износе за које је одређено извршење исплаћује извршном повериоцу Марији Петровић, из Ниша, Душанова бб, преко наведеног текућег рачуна до коначног намирења под претњом законских последица.

Као извршни суд поступаће Општински суд у Нишу који ће спровести извршење достављањем овог решења Предузећу "Алфа", из Ниша, улица Светосавска бр. 15 и дужнику.

У Нишу,

Извршни поверилац

.....

ТРОШКОВНИК:

састав предлога и решења 1.500,00.дин.

такса по одлуци суда

МОДЕЛ ТУЖБЕ ЗА ИЗДРЖАВАЊЕ ВАНБРАЧНОГ ПАРТНЕРА

**ОПШТИНСКИ СУД У НИШУ
НИШ**

ТУЖИЛАЦ: Марија Симић из Ниша, ул. Вождова 32, коју
заступа пуномоћник, адвокат Сава Савић, из Ниша,
Обреновићева бр. 32
ТУЖЕНИ: ПЕТАР ПЕТРОВИЋ из Ниша, ул. Душанова бб

Т У Ж Б А

Предмет спора: издржавање
Вредност: _____ динара
2 примерка, ____ прилога
пуномоћје адвоката у оригиналу

.....
1. Тужила и тужени живели су десет година у ванбрачној заједници, почев од 10.01.1997. до 10.01.2007. године, кад је она, због озбиљно и трајно поремећених односа између странака, фактички престала.

ДОКАЗ: 1) саслушање странака
2) саслушање сведока: 1. Симић Олге, из Ниша, ул. Вождова бр. 32.
2. Пекић Маре, из Ниша, ул. Нишка бр.15.

2. Тужила је неспособна за рад, јер је инвалид прве категорије, по основу чега прима минимални износ пензије која не покрива ни основне животне потребе тужиле.

ДОКАЗ: 1) решење бр. 324/ 99 од 21.01. 1999.г.

2) Последњи чек од пензије на износ од _____ динара.

3. Тужени је запослен у Предузећу "Алфа", у Нишу, Београдска бр. 15. и има солидна месечна примања. Станује у двособном стану, који је наследио од мајке, и нема других лица према којима има обавезу издржавања.

ДОКАЗ: 1) саслушање странака

2) потврда о висини зараде туженог, коју прибавити по службеној дужности

4. Како тужиља није у стању да својим приходима обезбеђује своју животну егзистенцију, она предлаже да суд, пошто спроведе поступак у овој правној ствари, донесе следећу

П Р Е С У Д У

Тужени Петар Петровић, из Ниша ДУЖАН ЈЕ да тужиљи Марији Симић, из Ниша, на име издржавања плаћа износ од динара месечно, почев од дана подизања тужбе и убудуће, све док трају услови за законско издржавање, најкасније до петог у месецу, за протекли месец, а заостале рате по овој пресуди, у року од 15 дана по пријему пресуде, под претњом принудног извршења.

Тужени Петар Петровић, из Ниша ДУЖАН ЈЕ да тужиљи Марији Симић, из Ниша, накнади парничне трошкове у износу од динара у року од 15 дана под претњом принудног извршења,

У Нишу,

ТУЖИЉА

МОДЕЛ ПРЕДЛОГА ЗА ПОСТАВЉАЊЕ КОЛИЗИОНОГ СТАРАТЕЉА

**ЦЕНТРУ ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД
“СВЕТИ САВА”**

НИШ

ПРЕДМЕТ: предлог Анке Петровић, из Ниша, Нишка 15
за постављење колизионог заступника

1. Општинском суду у Нишу поднела сам тужбу за развод брака против Петра Петровића, из Ниша, ул. Кнеселаска бб, која се води под пословним бројем П. бр. 2/2005. год. са предлогом да наше малолетно дете, Јелена Петровић, буде поверено мени.

ДОКАЗ: фотокопија тужбе П.бр. 2/2005

2. Брак сам склопила са Петром Петровићем дана 30.01.1995.год., а кћи Јелена је рођена 02.02.1996.год.

Супруг је напустио брачну заједницу дана 05.01.2004. год. и одвео наше дете са собом и од тада сам само једном видела дете. Супруг се стално сељео и више пута мењао место становања у Нишу и пребацивао дете из школе у школу, и пошто није пријављивао адресу становања СУП-у, дуго нисам успевала да утврдим где се дете тренутно налази.

Дете са оцем тренутно живи у Нишу, ул. Кнеселаска бб, без основних услова за нормалан живот јер у помоћној згради у којој живе нема струје и воде и сл.

3. Како ми бивши супруг не дозвољава да виђам дете, била сам принуђена да одем код њега чим сам сазнала где се налази и да са њим разговарам да би ми омогућио виђење детета. Међутим, он је ту ситуацију искористио и по мом одласку, пријавио ме је СУП-у Ниш, да сам га наводно малтретирала и претила, што није тачно.

4. По мом сазнању, до кога сам дошла од комшија мог супруга, он се одао скитничарењу и пијанству.

5. Како супруг не дозвољава да дете живи код мене, нити ми дозвољава виђење детета, дете сам успела да видим само неколико пута од прекида наше брачне заједнице. Дете је више пута преда мном и пред сведоцима изразило жељу да не жели да живи са оцем, зато што је малтретира, виче на њу, не купује јој школски прибор и зато што код њега нема услова за нормалан живот.

Молим Центар да по овом захтеву ХИТНО поступи и у том смислу ПРЕДЛАЖЕМ:

Да Центар за социјални рад "Свети Сава" Ниш, постави мал. Јелени Петровић, из Ниша привременог (колизиског) заступника, све док суд не одлучи о начину вршења родитељског права и док одлука о поверавању детета не постане коначна.

Ниш, 26.04.2006. год.

ПОДНОСИЛАЦ ЗАХТЕВА

Анка Петровић, из Ниша

МОДЕЛ МОДЕЛ ТУЖБЕ ЗА ПОНИШТЕЊЕ БРАКА

**ОПШТИНСКИ СУД У НИШУ
НИШ**

ТУЖИЉА: Марија Петровић, из Ниша, ул. Душанова 18,
коју заступа адвокат Иван Ивановић, из Ниша,
ул. Обреновићева 45

ТУЖЕНИК: Петар Петровић, из Ниша, ул. Душанова 18

Т У Ж Б А

предмет : поништење брака

вредност: _____ динара

3 примерка, ____ прилога

пуномоћје адвоката у оригиналу

.....
1. Странке су закључиле брак у Нишу, пред Скупштином општине Ниш, дана 10.10.2001.године, који је заведен у матичне књиге венчаних општине Ниш за 2001. годину под текућим бројем 851. Парничари немају заједничку малолетну децу.

Доказ: Извод из матичне књиге венчаних бр. 851. из 2001.год.

До закључења брака странака дошло је само десетак дана после упознавања, јер су обоје били у годинама, тако да тужиља није била у могућности да сазна да је тужени тежи психички болесник, односно да то примети. Осим тога, тужени се приликом упознавања са тужиљом представио као пензионер који прима инвалидску пензију коју је остварио јер се повредио на раду.

Међутим, одмах после закључења брака тужени је почео да се неуобичајено понаша, јер је стално причао да не сме да пије воду са чесме јер га неко трује, да ставља ланце и катанце на свака врата и прозоре, да забрањује тужиљи да разговара са суседима, а често и да одлази на посао.

Доказ: 1) саслушање сведока Жике Лазића, из Ниша, Душанова 18.
2) саслушање странака

3. Тужиља је случајно пронашла отпусну листу болнице у Горњој Топоници број 231. од 1.9.2001. године, из које се види да тужени болује од параноидне шизофреније.

Доказ: отпусна листа број 231. од 1.9.2001. године

4. На основу отпусне листе тужиља је сазнала да је закључила брак са туженим у заблуди о битној чињеници која се тиче његовог здравља, јер да је то знала не би закључила брак.

Доказ: 1) Саслушање странака.
2) Саслушање сведока 1) Жике Лазића, из Ниша, Душанова 18.
2) Мире Арсић, из Ниша, Савска 15.

5. Како у овом случају постоји могућност поништења брака у смислу члана 39. и 216. Породичног закона, тужиља предлаже да суд, пошто спроведе поступак, донесе следећу:

ПРЕСУДУ

1. ПОНИШТАВА СЕ брак између тужиоца Марије Петровића из Ниша, ул. Душанова 18 и туженог Петра Петровића из Ниша, ул Душанова 18, закључен дана 10.10.2001. године, уведен у матичне књиге венчаних општине Ниш, за 2001. годину под текућим бројем 851.

2. Тужени је дужан да тужиљи накнади парничне трошкове у износу од динара у року од 15 дана.

Тужиља

У Нишу,

МОДЕЛ ТУЖБЕ ЗА УТВРЂИВАЊЕ ОЧИНСТВА

**ОПШТИНСКОМ СУДУ У НИШУ
НИШ**

ТУЖИОЦИ: 1) Мал. Милан Марковић из Ниша, ул. Душанова 2,
чији је законски заступник мајка Марија Марковић, из
Ниша, ул. Душанова 2, са пуномоћником Савом Илић,
адвокатом из Ниша, улица Обреновићева 23.
2) Марија Марковић, из Ниша, ул. Душанова 2,
са пуномоћником Савом Илић, адвокатом из Ниша
ул. Обреновићева 23.

ТУЖЕНИ: Петар Петровић, из Ниша, ул. Вождова 32

Т У Ж Б А

Предмет спора: утврђивање очинства
Вредност предмета спора: _____ динара
3 примерка, са _____ прилога
Пуномоћје адвоката у оригиналу

.....

1. Тужиља, мајка малолетног тужиоца, и тужени живели су у ванбрачној заједници од 1.01.2004. године до 1.01.2006.године, у Нишу у ул. Душановој 2. Из овог ванбрачног односа 1.06.2006. године рођен је малолетни тужилац.

Доказ: 1) извод из матичне књиге рођених за мал. Милана

2) саслушање сведока Марка Марковића, из Ниша, ул. Београдска 12.

3) медицинско вештачење

4) саслушање странака.

2. Тужени је убрзо по сазнању да је тужиља гравидна прекинуо ванбрачну заједницу и напустио заједнички стан. Тужени је одбио да призна да је отац малолетног тужиоца.

Доказ: саслушање странака.

3. Мајка малолетног тужиоца ради у Предузећу "Галеб" са месечном зарадом од 15.000,00 динара. Туженик ради у Предузећу "Алфа", са месечном зарадом од 19.000,00 динара.

Доказ: 1) потврда бр. 32-01/07 од 01.03.2007.год.

2) потврда бр. 05- 18/07 од 10.3. 2007. год.

Како тужени не признаје да је отац малолетног тужиоца, тужиоци предлажу да суд, пошто спроведе поступак донесе следећу

ПРЕСУДУ

1. Утврђује се да је туженик Петар Петровић, из Ниша, ул. Вождова 32 ванбрачни отац малолетног тужиоца Милана Марковића, рођеног 1.06.2006.године, у Нишу, од мајке Марије Марковић, из Ниша, ул Душанова 2, уведен у матичне књиге рођених Општине Ниш под текућим бројем 198. за 2006.годину.

2. Тужиља Марија Марковић, из Ниша, ул Душанова 2, самостално ће вршити родитељско право према мал. Милану Марковићу, из Ниша, све док трају услови за самостално вршење родитељског права.

3. Мал. Милан Марковић, из Ниша, поверава се мајци, тужиљи Марији Марковић, из Ниша.

4. Тужени Петар Петровић, из Ниша, има право да одржава личне односе са тужиоцем мал. Миланом Марковићем, из Ниша у складу са договором тужиље Марије Марковић, из Ниша и туженог Петра Петровића, из Ниша.

5. Тужени Петар Петровић, из Ниша, дужан је да на име свог дела доприноса за издржавање малолетног тужиоца Милана Марковића, из Ниша, плаћа 30 % од своје месечне зараде, рачунајући од дана подизања тужбе, и то на руке мајке детета, Марије Марковић, из Ниша, за сваки месец унапред, најкасније до петог у месецу, а заостале рате издржавања по овој пресуди са припадајућом законском каматом, у року од 15 дана по пријему пресуде, а под претњом принудног извршења.

6. Тужени је дужан да тужиоцима плати парничне трошкове у износу од _____динара у року од 15 дана под претњом принудног извршења.

У Нишу, дана _____године

Тужиоци:

1. Законски заступник тужиоца Милана Марковића

2. Марија Марковић, из Ниша

МОДЕЛ ТУЖБЕ ЗА ПОНИШТЕЊЕ УСВОЈЕЊА

**ОПШТИНСКИ СУД У НИШУ
НИШ**

ТУЖИЛАЦ: ЈЕЛЕНА ПЕТРОВИЋ, из Врања, ул. Вождова 123

ТУЖЕНИ: 1) МАРКО МАРКОВИЋ, из Ниша, ул. Душанова 5.
2) МАРИЈА МАРКОВИЋ, из Ниша, ул. Душанова 5.
3) мал. АНА МАРКОВИЋ, из Ниша, ул. Душанова 5.

Т У Ж Б А

предмет: поништења усвојења

вредност: _____

3 примерка, са __ прилога

1. Решењем Центра за социјални рад „Свети Сава“ у Нишу засновано је усвојење између Марка и Марије Марковић и мал. Ане Марковића (рођене Петровић)

Доказ: решење Центра за социјални рад „Свети Сава“ у Нишу, које прибавити по службеној дужности.

2. Тужиља је родила мал. Ану 28.12.2005.г. у породилишту у Врању.

Ванбрачни отац мал. Ане настрадао је у саобраћајној несрећи 26.12.2005.г. и из тог разлога тужиља се пре времена породила. Због компликација које су настале после порођаја, тужиља је била хоспитализована и задржана на болничком лечењу два месеца. Бригу о тужиљином детету преузела је, тужиљина станодавка Марина Ивић.

Доказ: медицинска документација тужиље

3. Пошто је у болници током лечења, грешком дошло до замене медицинских налаза и документације тужиље са документацијом друге пацијенткиње са истим именом, тужиља је лечена од болести од које није боловала, оперисани су јој генитални органи и касније је отпуштена из болнице са погрешном дијагнозом.

Још док је била у болници тужиља је саопштила Марини Ивић да је сазнала да болује од тешке и неизлечиве болести. Марина Ивић је убедила је тужиљу да је боље за дете да га, као ванбрачна мајка, да на усвојење. Она је и упознала тужиљу са својим рођацима, брачним паром Марковић, из Ниша, који нису имали деце али који су били добро ситуирани.

У таквим околностима тужиља је дала сагласност за усвојење своје мал. ћерке брачном пару Марковић јер је веровала да је то у интересу њеног детета које, осим на порођају, уопште није имала прилике да види.

Доказ: 1) саслушање сведока: 1) Марине Ивић, из Врања, Симе Погачаревића 2
2) Јане Симић, из Јелашнице, Јадранска 15
3) саслушање странака.

4. Тужиља је, по изласку из болнице, пала у депресију због свега што јој се догодило, па је у једном периоду лечена и од депресије. Поред тога, тужиља је наставила да се лечи зрачењем од болести од које уопште није боловала.

Новембра 2006.год. тужиља је случајно сазнала да је умрла њена имењакиња, јер није лечена на одговарајући начин, као и да она уопште није била болесна од болести од које је лечена и оперисана у претходном периоду. Из тог разлога тужиља је покренула поступак против здравствене установе због погрешног и несавесног лечења којим јој је причињена штета.

Доказ: 1) медицинска документација тужиље
2) вештачење
3) саслушање сведока др Симе Пепића, из Ниша, КЦ- Ниш
4) списи Општинског суда у Врању, П-564/06
5) саслушање странака

5. У међувремену, док се тужиља лечила, окончан је поступак за усвојење и тужени су усвојили мал. Ану.

Доказ: 1) решење органа старатељства
2) извод из матичне књиге за мал. Ану

6. Пошто је тужиља била у заблуди у погледу свог здравственог стања, она је дала сагласност за усвојење коју не би дала да је знала да је није болесна. Осим тога, тужиља због извршеног медицинског захвата више неће моћи да рађа.

Доказ: саслушање странака.

Пошто се у овом случају ради о рушљивом усвојењу, тужиља предлаже да суд, пошто спроведе поступак, донесе следећу

ПРЕСУДУ

Поништава се решење Центра за социјални рад "Свети Сава" у Нишу којим је засновано усвојење између између Марка и Марије Марковић, из Ниша и мал. Ане Марковића, из Ниша, рођене 28.12.2005. године.

Тужени су дужни да тужиљи плате парничне трошкове по одлуци суда.

Ниш, 12.12. 2006.

Тужиља

МОДЕЛ ТУЖБЕ ЗА ЗАШТИТУ ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

ОПШТИНСКИ СУД У НИШУ НИШ

Тужила: Зорица Јовановић из Ниша, ул. Наде Томић 28/4, коју
заступа Бранко Перић, адвокат из Ниша, Карађорђева 12

Тужени: Зоран Јовановић, из Ниша, ул. Николе Тесле 37

Т У Ж Б А

Предмет спора: насиље у породици
Вредност предмета спора: 2.500,00
3 примерка, 7 прилога
Пуномоћје адвоката у оригиналу

1. Тужила и тужени су бивши супружници, чији је брак, склопљен 27. 2. 1993. године пред СО Ниш, , разведен одлуком Општинског суда у Нишу, П. бр. 14/03 од 19. 5. 2003. године. Тужила и тужени имају заједничко дете, мал. Николу Јовановића, старог 13 година.

Доказ: 1. Фотокопија пресуде Општинског суда у Нишу П. 14/03 од 19. 5. 2003.
2. Извод из матичне књиге рођених за мал. Николу

2. Фактичка животна заједница између странака престала је и пре развода брака, 11. 2. 2003., због малтретирања и насиља којима је тужила непрекидно била изложена од стране туженог још од самог заснивања брачне заједнице, што је и довело до развода брака. Понашање туженог посебно се погоршало након што је 16. 8. 2002. године започео да ради у ЈКП у Параћину, од када је сваког трећег викенда долазио у Ниш и боравио у стану тужиле, и тада је психички малтретирао, понижавао, вређао и претио убиством. Свему томе присуствовао је мал. Никола, тада стар 9 година, заједничко дете странака, који је због тога био видно уплашен и узнемирен.

Доказ: 1. Саслушање сведока Десанке Томић, из Ниша, ул. Прилепска 33
2. Саслушање странака

3. После једног од низа насилничких насртаја туженог према тужиљи, који се догодио дана 14. 2. 2003. године, тужиља је затржила помоћ полиције. По пријави полиције, тужени је у прекршајном поступку оглашен кривим због узнемиравања, вређања и претњи и кажњен је новчаном казном. Казна, међутим, није довела до промене у понашању туженог. У међувремену он је због физичког насиља према тужиљи још четири пута прекршајно кажњен, и то три пут новчаном казном, и једном казном затвора у трајању од месец дана. Због избегавања позива, ова казна није извшена. Како малтретирање и насиље којем је изложена није престало, тужиља је била принуђена да поднесе кривичну пријаву против туженог због извршеног насиља у породици. Поступак по овој пријави је у току и због избегавања туженог да прими позив суда, још увек није окончан.

Доказ: 1. Фотокопија решења Уп. бр. 05-5205/03
2. Фотокопија решења 1273/03
3. Списи предмета по кривичној пријави
К. 413/04, које ће суд прибавити
4. Саслушање странака

4. Пошто је тужени после развода брака остао у стану, који је искључива својина тужиље, тужиља је била принуђена да води парницу за исељење из стана, и ова парница је окончана усвајањем захтева тужиље.

Доказ: Фотокопија Пресуде П. бр. 456/05

5. У стану у Нишу тужена живи са својим сином, мал. Николом, који јој је поверен на чување и васпитање. Тужени се не придржава пресуде којом је одређено да мал. Николу може да виђа првог и трећег викенда у месецу, већ га узима по свом нахођењу, одводи у Параћин и оставља га самог. Дете враћа кући касно увече или пред сам полазак у школу, што је својеврсни вид злоупотребе родитељског права и занемаривање потреба и најбољег интереса детета. Такво понашање је, истовремено, и својеврсни вид психичког насиља над тужиљом као мајком, која никада не зна када ће отац наредити сину да пође са њим и када ће га вратити кући.

Доказ: Фотокопија Пресуда П. бр. 456/05

6. Сви поступци које је тужиља водила како би остварила своја права (развод, парница за исељење из стана, кривични поступа, прекршајни поступци збиг насиља и неовлашћеног држања оружја и др.) нису утицали да тужени промени своје понашање према тужиљи. Тужени отворено прети тужиљи и она живи у сталном страху да ће је повредити.

7. Најновији напад туженог на тужиљу догодио се 14. 2. 2007. године, код градске Тврђаве, у близини ресторана "Гусар". Тужиља се враћала са ауто пијаци, када јој је тужени изненада пришао, почео да је вређа, а затим је песницама ударао у главу и чупао косу. На интервенцију пролазника, тужени је побегао, а тужиља је случај пријавила полицији. Према налазу вештака Завода за судску медицину, бр. 637/07 од 14. 02. 2007. године, повреде које је задобила квалификоване су као лаке телесне повреде.

Доказ: Фотокопија налаза вештака бр. 637/07
од 14. 02. 2007.

8. Тужени је својим понашањем извршио насиље у породици, у смислу чл. 197. Породичног закона, јер је туженој, својој ранијој супрузи, у више наврата нанео телесне повреде, претио јој убиством и уходио је, чиме је угрозио телесни интегритет, душевно здравље и спокојство тужиље. Стога тужиља предлаже да суд, пошто спроведе прописани поступак, донесе следећу

ПРЕСУДУ

1. ЗАБРАЊУЈЕ СЕ туженом Зорану Јовановићу, из Ниша, ул. Николе Тесле 37, да се приближава тужиљи Зорици Јовановић, из Ниша, ул. Наде Томић 28/4, на удаљености мањој од 500 метара, и НАЛАЖЕ СЕ туженом да се уздржава од приближавања тужиљи на овој удаљености.

2. ЗАБРАЊУЈЕ СЕ Зорану Јовановићу, из Ниша, ул. Николе Тесле 37, да приступа у простор око места становања тужиље Зорице Јовановић, из Ниша, ул. Наде Томић 28/4, на удаљености мањој од 500 метара, и НАЛАЖЕ СЕ туженом да се уздржава од приступа у овај простор.

3. ЗАБРАЊУЈЕ СЕ Зорану Јовановићу, из Ниша, ул. Николе Тесле 37, да приступа у простор око места рада тужиље Зорице Јовановић, из Ниша, у Фабрици "Квалитет АД", у Нишу, ул. Пријездина 14, на удаљености мањој од 500 метара, и НАЛАЖЕ СЕ туженом да се уздржава од приступа у овај простор.

4. ЗАБРАЊУЈЕ СЕ туженом Зорану Јовановићу, из Ниша, ул. Николе Тесле 37, да на било који начин даље узнемирава тужиљу Зорицу Јовановић, из Ниша, ул. Наде Томић, и НАЛАЖЕ се туженом да се уздржава од сваког дрског, злонамерног и безобзирног понашања, којим угрожава телесни интегритет, душевно здравље или спокојство тужиље.

5. Мере заштите од насиља у породици, из ст. 1-4 ове пресуде, ОДРЕЂУЈУ СЕ НА ПЕРИОД ОД ГОДИНУ ДАНА и могу бити продужаване све док не престану разлози због којих су одређене.

6. Тужени је дужан да тужиљи накнади парничне трошкове, у року од 15 дана.

У Нишу, 18. март 2007.

Тужиља

Зорица Јовановић

МОДЕЛ ТУЖБЕ ЗА РАЗВОД БРАКА

**ОПШТИНСКОМ СУДУ У НИШУ
НИШ**

Тужиља: Снежана Пешић, из Ниша,
ул. Београдска 18

Тужени: Вељко Пешић, из Ниша,
ул. Сомборска 7

**ТУЖБА
са предлогом за ослобођење од трошкова поступка**

Предмет спора: развод брака
Вредност предмета спора: 12.500 дин.
2 примерка, 4 прилога

1. Тужиља и тужени су склопили брак 5.10.1989. године, пред матичарем СО Ниш.

Доказ: Извод из матичне књиге венчаних бр. 1319 за 1989 годину.

2. Тужиља и тужени у браку имају мал. сина Александра Пешића, рођеног 2. 12. 1990. године. Мал. Александар Пешић је ученик трећег разреда Гимназије "Светозар Марковић" у Нишу.

Доказ: Извод из матичне књиге рођених за Александра Тошића, бр. 1645 за 1990. годину, за матично подручје Ниш

3. После 17 година брака, јула 2006. године, престала је заједница живота између супружника јер је тужени дефинитивно напустио породично домаћинство одласком из стана који се налази у кући родитеља тужиље. Односи међу супружницима су и пре одласка туженог били трајно и озбиљно поремећени јер је тужени запостављао породицу и психички малтретирао тужиљу.

Доказ: Саслушање странака

4. Тужени је стално запослен у предузећу "Тргокоп" из Нишу и као дипл. инжењер и шеф производње остварује месечне приходе у износу од око 60.000,00 динара.

Доказ: Потврда о висини зараде туженог, коју прибавити по службеној дужности

5. Након напуштања породичног домаћинства од стране туженог, тужиља је наставила да живи са малолетним сином. Тужени је од напуштања породичног домаћинства само једном телефоном звао сина, мал. Александра Пешића, али је он одбио да са њим разговара. Мал. Александар Пешић је у више наврата изјавио да не жели са оцем да одржава било какве личне контакте.

Доказ: саслушање мал. Александра Пешића

6. Тужиља не остварује приходе из радног односа иако је у радном односу у предузећу "Електромонт" у Нишу јер ово предузеће не ради већ неколико година. Тужиља нема приходе од имовине, нити било које друге приходе.

Доказ: 1. Потврда о месечним примањима у предузећу "Електромонт" у Нишу, од 11.12.2006. године
2. Фотокопија уверења Пореске управе бр. 437-3/2589 од 11.12.2006. год.

7. Тужиља предлаже да буде ослобођена плаћања трошкова у смислу одредбе чл. 164. Закона о парничном поступку Републике Србије јер није у могућности да их надокнади без штете по сопствену егзистенцију и егзистенцију свог малолетног сина.

Стога, тужиља предлаже да суд, након спроведеног законског поступка, донесе следеће

РЕШЕЊЕ

Тужиља Снежана Пешић из Ниша, ул. Београдска 18, ослобађа се плаћања трошкова поступка, на основу чл. 164 Закона о парничном поступку Републике Србије.

8. Пошто је брачни однос тужиље и туженог озбиљно и трајно поремећен, тужиља предлаже да суд, после спроведеног поступка, донесе следећу

ПРЕСУДУ

1. РАЗВОДИ СЕ БРАК закључен између Снежане Тошић, девојачко Николић, рођене 9. 11. 1961. године у Тополи, од оца Вукашина и мајке Данице Симић, и туженог Вељка Пешић, рођеног 21.02.1960. године у Нишу, од оца Божидара и мајке Мирјане Пешић, закључен дана 5.11.1989. године, заведен у матичну књигу венчаних која се води за матично подручје Ниша води под бр. 1319 за 1989 годину.

2. Тужиља Снежана Тошић, из Ниша, ул. Београдска 18, ВРШИЋЕ САМОСТАЛНО РОДИТЕЉСКО ПРАВО над малолетним сином Александром Пешићем.

3. Тужени Вељко Пешић, из Ниша, Сомборска 7, ДУЖАН ЈЕ да на име доприноса за издржавање малолетног Александра Пешића плаћа месечно новчани износ у висини 30% својих месечних примања, почев од дана подизања тужбе и убудуће, док за то постоје законски услови, тако да доспеле рате плати оједном у року од 15 дана, а оне будуће, од првог до петог у месецу, на руке тужиље.

4. НАЛАЖЕ СЕ туженом Вељку Тошићу да тужиљи Снежани Тошић надокнади трошкове парничног поступка у року од 15 дана, уколико суд тужиљу Снежану Тошић не ослободи плаћања трошкова поступка.

У Нишу, 13.03.2007.

Тужиља

Снежана Пешић

**МОДЕЛ ТУЖБЕ ЗА УТВРЂЕЊЕ ПРАВА СВОЈИНЕ ПО ОСНОВУ СТИЦАЊА У
БРАЧНОЈ ЗАЈЕДНИЦИ**

**ОПШТИНСКИ СУД У НИШУ
НИШ**

Тужиља: Анка Лазић, из Ниша, ул. Доситејева 15

Тужени: Дарко Лазић, из Ниша, ул. Пријездина 18.

Т У Ж Б А

Предмет спора: утврђивање права својине
Вредност предмета спора: 100.000,00 дин.
3 примерка, 3 прилога

1. Тужиља је бивша супруга пок. Јована Лазићем, који је преминуо 17.08. 2006. године у Нишу, а тужени је њен син, који је рођен у брачној заједници тужиље са пок. Јованом.

2. Пок. Јован за живота није располагао својом имовином завештањем ни било који другим начином.

Доказ: 1. Извод из матичне књиге рођених за Дарка Лазића
2. Извод из матичне књиге умрлих пок. Јована Лазића
3. Извод из матичне књиге венчаних, која се води за подручје Ниша, бр. 456 за 1978. годину.

3. Током оставинског поступка иза пок. Јована Лазића тужиља је истакла да јој по основу стицања у браку припада 1/2 трособног стана у Нишу, ул. Доситејева 15, површине 67,50 м², који је стечен откупом у току трајања брачне заједнице тужиље са пок. Јованом Лазићем. Тужени је на рочишту оспорио право својине тужиље и истакао да је овај стан био у искључивој својини пол. Јована Лазића.

Доказ: 1. Уговор о откупу стана бр. 456/1996. од 15. 04. 1996.
2. Саслушање странака

4. Оставински суд у Нишу, својим решењем, О. бр. 756/2006 од 21. 12. 2006. године, прекинуо је оставински поступак иза пок. Јована Лазића и странке упутио на парницу.

Доказ: Решење Општинског суда у Нишу, О. бр. 756/2006.

5. С обзиром да је тужени оспорио да туженој припада 1/2 означеног стана по основу стицања у брачној заједници са пок. Јованом Лазићем, тужиља предлаже да суд спроведе прописани поступак и донесе следећу

ПРЕСУДУ

1. **УТВРЂУЈЕ СЕ** да је Анка Лазић из Ниша, Доситејева 15., по основу стицања у брачној заједници власница једне идеалне половине стана у Нишу, ул. Доситејева бр. 15, површине 67,50 м².

2. Тужени Дарко Лазић, **ДУЖАН ЈЕ** да тужиљи Анки Лазић исплати износ од динара на име накнаде парничних трошкова, у року од 15 дана.

У Нишу, 12. 01. 2007.

Тужиља

МОДЕЛ ТУЖБЕ РОДИТЕЉА ЗА ИЗДРЖАВАЊЕ

**ОПШТИНСКИ СУД У НИШУ
НИШ**

Тужиља: Ана Симић, из Ниша, ул. Доситејева 15

Тужени: Петар Симић, из Ниша, ул. Пријездина 18.

Т У Ж Б А

Предмет спора: издржавање
Вредност предмета спора: 30.000,00 дин.
3 примерка, 3 прилога

1. Тужиља је мајка туженог. Има 78 година и после смрти супруга Томе Симића, оца туженог, живи сама у стану. Здравље тужиље тешко је нарушено и сваким даном је све горе. Тужиља прима пензију у износу од 5.600,00 динара и није у могућности да подмири своје основне егзистенцијалне потребе.

Доказ: 1. Извод из матичне књиге умрлих за пок. Тому Симића
2. Чек од пензије за месец јануар 2007.

3. Тужени је једини потомак тужиље. Власник је приватног предузећа "Мода" у Нишу, које добро послује, и месечно, према сазнањима тужиље, зарађује преко 100.000 динара. Тужени станује у приватној кући, са супругом и двоје одрасле деце, која су запослена у приватном предузећу туженог.

Доказ: саслушање странака

4. Оставински суд у Нишу, својим решењем, О. бр. 756/2006 од 21. 12. 2006. године, прекинуо је оставински поступак иза пок. Јована Лазића и странке упутио на парницу.

Доказ: Решење Општинског суда у Нишу, О. бр. 756/2006.

5. Како је тужиља неспособна за рад, а нема довољно средстава за издржавање, има право на издржавање од свог сина, сагласно чл. 156. Породичног закона Републике Србије. Стога тужиља предлаже да суд, пошто спроведе прописани поступак, донесе следећу

ПРЕСУДУ

1. Тужени Петар Симић, из Ниша, ул. Пријездина 18, ДУЖАН ЈЕ да на име доприноса за издржавање тужиље Ане Симић, из Ниша, Доситејева 15, плаћа месећно новчани износ од 5.000,00 динара, почев од дана подизања тужбе и убудуће, док за то постоје законски услови, од првог до петог у месецу, на руке тужиље.

2. Тужени Петар Симић ДУЖАН ЈЕ да тужиљи Ани Симић исплати износ од на име накнаде парничних трошкова, у року од 15 дана.

У Нишу, 12. 01. 2007.

Тужиља

Ана Симић

МОДЕЛ ПРЕДЛОГА ЗА СПОРАЗУМНИ РАЗВОД

**ОПШТИНСКИ СУД У НИШУ
НИШ**

Предлагачи: 1. Анка Лазић, из Ниша, ул. Доситејева 15
2. Дарко Лазић, из Ниша, ул. Пријездина 18.

ПРЕДЛОГ ЗА СПОРАЗУМНИ РАЗВОД БРАКА

Предмет: споразумни развод брака
Вредност предмета: 12.500,00 дин.
3 примерка, 5 прилога

1. Предлагачи су склопили брак 5.10.1990. године, пред матичарем СО Ниш.

Доказ: Извод из матичне књиге венчаних бр. 456 за 1990. годину.

2. Брачни односи предлагача нису били складни од самог заснивања брачне заједнице, али су предлагачи покушавали да их ускладе и одрже брачну заједницу. Међутим, нису у томе успели, тако да је њихова заједница живота престала 14. 08. 2006. године, када се предлагач Дарко Лазић иселио из заједничког стана. Предлагачи су сагласни да њихов брак буде разведен.

3. Предлагачи имају заједничко дете, мал. Кристину Лазић, рођену 12.03. 1994. године у Нишу. Мал. Кристина Лазић је ученица шестог разреда Основне школе "Доситеј Обрадовић" у Нишу.

Доказ: Извод из матичне књиге рођених за мал. Кристину Лазић,
бр. 456 за 1994.

4. Предлагачи су се споразумели да родитељско право над мал. Кристином Лазић врше заједнички, међусобним споразумевањем, у складу са чл. 76. Породичног закона РС. По престанку заједнице живота предлагачи су на овај начин успешно вршили родитељско право и у конкретном случају овај облик вршења родитељског права је у најбољем интересу детета, будући да је дете везано за оба родитеља и да је изразило жељу да се о њему старају оба родитеља. Предлагачи су сагласни да пребивалиште детета буде у стану предлагача, у Нишу, ул. Доситејева 15, у коме су предлагачи раније заједно живели.

3. Предлагачи су у току трајања брака заједнички стекли стан у Нишу, ул. Доситејева 15, површине 56,8 м/2, на основу Уговора о откупу стана бр. 456/1996. од 15. 04. 1996, који је закључио предлагач Дарко Лазић са предзећем "Тргомонт" из Ниша, предмете покућства које се налазе у заједничком стану, као и аутомобил марке "Лада" рег. број. Д568287. Предлагачи су се споразумели да сваком од њих припадне по једна идеална половина заједничког стана, тако да постају сувласници на означеном стану са једнаким сувласничким уделитема, да предмети покућства припадну у искључиву својину предлагачу Анки Лазић, а да аутомобил марке "Лада", рег. број. Д568287 припадне у искључиву својину предлагачу Дарку Лазићу.

4. Пошто су се предлагачи споразумели о разводу брака и споразумно уредили начин вршења родитељског права, предлажу да суд спроведе прописани поступак и донесе следећу

ПРЕСУДУ

1. РАЗВОДИ СЕ БРАК закључен између Анке Лазић, девојачко Николић, рођене 9. 11. 1968. године у Нишу, од оца Вукашина и мајке Данице Симић, и туженог Дарка Лазића, рођеног 21.02.1965. године у Нишу, од оца Божидара и мајке Мирјане Лазић, закључен дана 5.10.1990. године, уписан под бројем 456 у матичну књигу венчаних која се води за 1990. годину за матично подручје Ниша.

2. Предлагачи Анка Лазић и Дарко Лазић, ВРШИЋЕ ЗАЈЕДНИЧКИ РОДИТЕЉСКО ПРАВО над малолетном Кристином Лазић.

3. УТВРЂУЈЕ СЕ да су предлагачи сувласници са по једном идеалном половином на стану у Нишу, ул. Доситејева 15, површине 56,8 м/2.

4. УТВРЂУЈЕ СЕ да је предлагач Анка Лазић искључиви власник свих предмета покућства који се налазе у стану у Нишу, ул. Доситејева 15.

5. УТВРЂУЈЕ СЕ да је предлагач Дарко Лазић искључиви власник аутомобила марке "Лада", рег. број. Д568287.

6. Сваки предлагач сноси своје трошкове.

У Нишу, 13.02.2007.

Предлагачи

МОДЕЛИ ПУНОМОЋЈА

Пуномоћје издато адвокату

ПУНОМОЋЈЕ

Овлашћујем Бранка Благојевића, адвоката из Ниша, да ме као тужиоца заступа против туженог Бранка Бранковића, из Ниша, у парници за деобу брачне тековине, која се пред Општинским судом у Нишу води под пословним бројем П – 321/07.

Мој пуномоћник ово овлашћење може и на другог пренети.

У Нишу, 4. 3. 2007.

ВЛАСТОДАВАЦ

Миомира Дукић

Пуномоћје издато неадвокату

ПУНОМОЋЈЕ

Овлашћујем своју сестру Бранку Симић, из Ниша, ул Прилепска бр. 18, да ме као тужену заступа у парници за враћање поклона, која се пред Општинским судом у Нишу води под пословним бројем П – 642/07.

Мој пуномоћник не може склопити судско поравнање у овој правној ствари, нити може ово овлашћење за заступање на другог пренети.

У Нишу, 1. 3. 2007.

ВЛАСТОДАВАЦ

Гордана Симић

Четврти део

**КРИВИЧНОПРАВНА ЗАШТИТА
ПРАВА ЖЕНА**

Проф. др Војислав Ђурђић

КРИВИЧНОПРАВНА ЗАШТИТА ЖЕНА

Убиство детета при порођају (Члан 116. КЗ)

Мајка која лиши живота своје дете за време порођаја или непосредно после порођаја, док код ње траје поремећај изазван порођајем, казниће се затвором од шест месеци до пет година.

Подсетник

Дело чини мајка која лиши живота своје дете за време порођаја или непосредно после порођаја док код ње траје поремећај изазван порођајем. Ово привилеговано убиство се још назива детеубиство или *чедоморство*. Три су привилегујућа елемента дела: а) објект дела је живо рођено дете, б) извршилац дела је мајка и в) убиство треба да је извршено за време или непосредно после порођаја.

Објект дела је *живо рођено дете* без обзира да ли је способно за живот или не, под условом да је порођај завршен. Дете је живо рођено ако се одвијало дисање плацентарно или плућно или оба заједно.

Учиницац дела може бити *само мајка* новорођенчета која се налази у већем или мањем стању телесне или психичке нелагодности, бола, исцрпљености и страха који собом носи сваки порођај. Друга лица која учествују у радњи извршења дела не одговарају за ово, већ за друго кривично дело лишења живота.

Радња лишења живота детета треба да је предузета у одређено време – *за време порођаја или непосредно после порођаја док траје поремећај* који је изазван порођајем. Порођај почиње трудничким боловима, пуцањем водењака и ритмичким контракцијама материце којима се потискује дете до одвајања из тела мајке. Када траје поремећај после порођаја и када се он налази у узрочно последичкој вези са порођајем, предстаља фактичко питање које судско веће на бази налаза и мишљења лекара вештака судско психијатријске струке решава у сваком конкретном случају.

Кривица: Дело се може извршити само са *умишљајем*.

Казна: За ово је дело прописана *казна затвора од шест месеци до пет година*.

За ово кривично дело води се редовни кривични поступак, а кривично гоњење се предузима по службеној дужности. Надлежан је окружни суд.

Недозвољен прекид трудноће (Члан 120. КЗ)

(1) Ко противно прописима о вршењу прекида трудноће бременитој жени са њеним пристанком изврши побачај, започне да врши побачај или јој помогне да изврши побачај, казниће се затвором од три месеца до три године.

- (2) Ко се бави вршењем дела из става 1. овог члана, казниће се затвором од шест месеци до пет година.
- (3) Ко бременитој жени без њеног пристанка, а ако је млађа од шеснаест година без њеног пристанка и без писане сагласности њеног родитеља, усвојиоца или стараоца, изврши или започне да врши побачај, казниће се затвором од једне до осам година.
- (4) Ако је услед дела из ст. 1. до 3. овог члана наступила смрт, тешко нарушавање здравља или друга тешка телесна повреда жене над којом је вршен прекид трудноће, учинилац ће се казнити за дело из ст. 1. и 2. овог члана затвором од једне до седам година, а за дело из става 3. овог члана затвором од две до дванаест година.

Подсетник

Дело се састоји у противправном прекиду трудноће (побачају или абортусу). То је уништавање плода човека у телу бремените жене и његово избацивање из тела пре него што је почео процес порођаја.

Објект заштите двојачко је одређен: 1) плод човека и 2) здравље и живот бремените жене.

Основни облици: Дело има три основна облика: 1) побачај са пристанком бремените жене, 2) бављење вршењем побачаја, и 3) побачај без пристанка бремените жене.

1) Побачај са пристанком бремените жене постоји када се, противно прописима о вршењу прекида трудноће, бременитој жени са њеним пристанком изврши побачај, започне да врши побачај или јој се помогне да га изврши.

Радња извршења се састоји у више алтернативно предвиђених делатности: у извршењу побачаја, започињању вршења побачаја или у помагању бременитој жени да изврши побачај. Извршење побачаја је уништење плода у телу бремените жене и његово избацивање из тела. Оно се може вршити разним средствима и начинима. Започињање вршења побачаја је предузимање делатности или употреба начина или средстава којима се плод човека може уништити, али из неког разлога до тога није дошло. Овде је заправо покушај изједначен са свршеним делом због посебно испољеног степена опасности. Помагање бременитој жени да сама над собом изврши побачај је самостална радња извршења будући да овде нема саучесништва (јер бременита жена не може бити учинилац овог дела над самом собом). То је предузимање било које делатности физичког или психичког карактера којом се омогућава или олакшава бременитој жени, ставарјући услове да сама над собом изврши побачај.

За постојање овог дела је потребно испуњење још два елемента: 1) да се радња извршења врши противно прописима о вршењу прекида трудноће, дакле *противправно* и 2) да се радња врши *са пристанком* бремените жене. Тај пристанак може бити дат на било који начин, али пре извршења радње, којим бременита жена јасно и недвосмислено испољава своју одлуку да прекине трудноћу. Овај пристанак мора бити дат без примене силе, претње, обмане или другог начина који искључује слободно одлучивање бремените жене.

Извршилац дела може да буде свако лице осим бремените жене.

Кривица: Дело се може извршити само са умишљајем.

Казна: За ово дело је прописана казна затвора од три месеца до три године.

2) Бављење вршењем побачаја постоји када учинилац изврши један или више побачаја са пристанком бремените жене при чему испољи тежњу да то и даље чини. Ово је облик колективног кривичног дела у виду занимања (као облик привидног реалног стицаја). За постојање дела је потребно постојање четири елемента: а) да на страни учиниоца постоји

тежња, тенденција, спремност да настави да се и даље бави вршењем побачаја, б) да је започео или извршио бар један побачај, в) да се ове радње врше противно прописима о вршењу прекида трудноће и г) да се дело врши са пристанком бремените жене.

Извршилац дела може да буде свако лице.

Кривица: Дело се може извршити само са умишљајем.

Казна: За ово је дело прописана казна затвора од шест месеци до пет година.

3) Побачај без пристанка бремените жене постоји када се бременитој жени изврши или започне да врши побачај без њеног пристанка. Две су алтернативно предвиђене радње извршења овог дела. То су: извршење побачаја и започињање вршења побачаја. За постојање дела је битно да се ове радње предузимају без пристанка бремените жене односно ако се ради о малолетном женском лицу које је млађе од шеснаест година и без писане сагласности њеног родитеља, усвојооца или стараоца.

Извршилац дела може да буде свако лице.

Кривица: Дело се може извршити само са умишљајем.

Казна: За ово је дело прописана казна затвора од једне до осам година.

Тежи облик дела постоји ако је услед предузете радње извршења основног дела наступила тежа последица у виду: смрти, тешког нарушавања здравља или друга тешка телесна опповреда жене над којом је извршен побачај. Ове теже последице морају бити резултат нехата учиниоца и морају бити у узрочно последичној вези са предузетом радњом. За ово је дело прописана различита казна зависно од основног дела које добија тежу квалификацију.

За први основни облик дела је прописан скраћени поступак, а за остале облике дела редовни поступак. Кривично њогоњење се предузима по службеној дужности. За ово кривично дело надлежан је општински суд.

Тешка телесна повреда

(Члан 121. КЗ)

- (1) Ко другог тешко телесно повреди или му здравље тешко наруши, казниће се затвором од шест месеци до пет година.
- (2) Ко другог тешко телесно повреди или му здравље наруши тако тешко да је услед тога доведен у опасност живот повређеног или је уништен или трајно и у знатној мери оштећен или ослабљен неки важан део његовог тела или важан орган или је проузрокована трајна неспособност за рад повређеног или трајно и тешко нарушење његовог здравља или унакаженост, казниће се затвором од једне до осам година.
- (3) Ако је услед дела из ст. 1. и 2. овог члана наступила смрт повређеног лица, учинилац ће се казнити затвором од две до дванаест година.
- (4) Ко дело из ст. 1. и 2. овог члана учини из нехата, казниће се затвором до три године.
- (5) Ко дело из ст. 1. до 3. овог члана учини на мах, доведен без своје кривице у јаку раздраженост нападом, злостављањем или тешким вређањем од стране повређеног, казниће се за дело из става 1. затвором до три године, за дело из става 2. затвором од три месеца до четири године, а за дело из става 3. затвором од шест месеци до пет година.

Подсетник

Дело се састоји у нарушавању телесног интегритета или телесног или душевног здравља другог лица које се изражава у уништењу или оштећењу неког дела тела или органа, или у проузроковању трајне или привремене неспособности за рад, или у трајном или тешком нарушавању здравља, или изазивању таквих промена на видљивим деловима тела које нарушавају или унаказују естетски изглед човека. Ово се дело може извршити само према другом лицу.

Објект заштите је телесни интегритет човека који обухвата његову физичку и психичку конституцију.

Радња извршења је свака делатност која је подобна, довољна да проузрокује последицу повреде или нарушавања телесног интегритета или здравља човека. Овде се ради о делу које је одређено последичном диспозицијом. То значи да се ово дело може извршити различитим делатностима, начинима и средствима које обухвата свако деловање на тело човека које је подобно да оштети његов телесни интегритет или наруши здравље. То могу бити физичке и психолошке делатности, непосредно или посредно предузете, чињење или нечињење.

Последица дела је нарушавање телесног интегритета или здравља. Она се јавља у виду оштећења телесног интегритета (проузроковањем посекотина, прелома, опекотина, убудина, крвних подлива) или у виду нарушавања здравља које се састоји у изазивању новог или погоршавању постојећег обољења органског или душевног карактера.

Облици дела. Тешка телесна повреда се може јавити у четири облика: 1) обична тешка телесна повреда, 2) особито тешка телесна повреда, 3) тешка телесна повреда квалификована смрћу и 4) тешка телесна повреда на мах.

1) Обична тешка телесна повреда није законом прецизно одређена већ се њен појам и карактеристике изводе разграничењем од обичне лаке телесне повреде и опасне тешке телесне повреде. Она постоји у следећим случајевима:

- ❖ кад је тело тешко повређено или здравље тешко нарушено, али живот повређеног није доведен у опасност;
- ❖ кад је уништен или у знатној мери ослабљен део тела или орган који се не сматра важним или је ослабљен важан део тела или важан орган, али не у знатној мери или трајно;
- ❖ кад је проузрокована неспособност за рад, али која није трајна у односу на професију којом се повређени до тада бавио или кад је проузрокована трајна неспособност за рад, али у односу на делатности којима се повређени професионално није бавио;
- ❖ кад је проузроковано трајно нарушавање здравља повређеног, али које није тешко, или када је проузроковано тешко нарушавање здравља, али које није трајно и
- ❖ кад су извршене промене на видљивим деловима тела које нарушавају естетски изглед, али које не представљају унакаженост у смислу изазивања одвратности, сажаљења или згражања.

2) Особито тешка телесна повреда постоји у следећим случајевима:

- ❖ кад је тело тешко повређено или здравље тешко нарушено тако да је доведен у конкретну, стварну, непосредну, блиску опасност живот повређеног. Опасност од наступања смрти је била таква да је према општем искуству смрт била присутна и извесна па је избегнута само захваљујући благовременој и ефикасној медицинској помоћи или изузетној отпорности организма повређеног;

- ❖ кад је уништен или трајно и у знатној мери ослабљен важан део тела или важан орган. Важан део тела је скуп више органа: шака, стопало, колена, раме, кук који су јединствени са становишта телесне функције. Важни органи су делови људског организма који обављају виталне, за живот значајне функције. Уништење важног дела тела или важног органа је делатност којом се повређује њихова супстанца или облик тако да се они доводе у стање у коме не могу да врше своју функцију. Ослабљење важног дела тела или важног органа је делимично, краткотрајно или привремено онеспособљење ових органа којима се умањује њихова способност да врше своје функције. То умањење способности мора да буде у знатној мери (у већем степену или обиму) и трајно. Замена уништеног дела тела вештачким делом или надопуна функције помагалом не утиче на постојање овог дела;
- ❖ кад је дошло до трајне неспособности за рад повређеног било да се ради о општој неспособности за обављање било које делатности или о професионалној неспособности за обављање своје професије, тј. делатности којом се до тада повређени бавио. Без значаја је за постојање овог дела могућност преквалификације;
- ❖ кад је дошло до трајног и тешког нарушавања здравља повређеног где је проузроковано органско или душевно обољење које се при постојећем знању медицинске науке не може са сигурношћу излечити или се, пак, не зна колико ће дуго лечење трајати и какви ће резултати бити. Поред тога, обољење мора да буде тешко односно да је опасно за живот повређеног;
- ❖ кад је дошло до унакажености видљивих делова тела повређеног која изазива одвратност, одбојност, згражање или сажалење. Ако се ове промене могу ефикасно и релативно једноставно отклонити пластичном операцијом, нема овог дела.

3) Тешка телесна повреда квалификована смрћу постоји кад је услед нанете тешке телесне повреде са умишљајем у било ком облику наступила смрт повређеног из нехата. За постојање овог дела потребно је испуњење три елемента: 1) тешка телесна повреда у било ком облику треба да је извршена са умишљајем, 2) између проузроковане тешке телесне повреде и последице смрти треба да постоји узрочно последична веза. Смрт треба да се јави као резултат исте делатности којом је произведена и тешка телесна повреда с тим што ова телесна повреда не доводи непосредно и директно до смрти, већ посредно и индиректно. То значи, да тешка телесна повреда по својој природи није смртоносна, већ се њеним настанком ствара процес који се под утицајем разних фактора компликује и доводи до смрти и 3) у односу на последицу смрти повређеног учинилац поступа са нехатом .

4) Тешка телесна повреда на мах постоји кад је учинилац било који облик тешке телесне повреде проузроковао на мах у стању јаке раздражености у које је доведен без своје кривице нападом, злостављањем или тешким вређањем од стране повређеног. Ово је привилеговани облик тешке телесне повреде.

Извршилац дела може да буде свако лице, а у погледу кривице могућ је умишљај и нехат .

Казне: За ово дело су прописане различите казне: 1) за обичну тешку телесну повреду извршену са умишљајем – казна затвора од шест месеци до пет година, а за нехатно извршење затвор до три године, 2) за особито тешку телесну повреду извршену са умишљајем - затвор од једне до осам година, а за нехатно извршење - затвор до три године, 3) за тешку телесну повреду квалификовану смрћу - затвор од две до дванаест година и 4) за тешку телесну повреду на мах, је прописана различита казна зависно од облика телесне повреде која је нанета на мах.

За ово кривично дело је прописан редовни поступак. Кривично гоњење се покреће се по службеној дужности. За ово кривично дело је надлежан општински суд.

Лака телесна повреда

(Члан 122. КЗ)

- (1) Ко другог лако телесно повреди или му здравље лако наруши, казниће се новчаном казном или затвором до једне године.
- (2) Ако је таква повреда нанесена оружјем, опасним оруђем или другим средством подобним да тело тешко повреди или здравље тешко наруши, учинилац ће се казнити затвором до три године.
- (3) Суд може учиниоцу дела из става 2. овог члана изрећи судску опомену, ако је учинилац био изазван непристојним или грубим понашањем оштећеног.
- (4) Гоњење за дело из става 1. овог члана предузима се по приватној тужби.

Дело се састоји у лако и краткотрајном оштећењу телесног интегритета или нарушавању здравља другог лица, али које је по интензитету такво да не представља опасност за живот и не доводи до неспособности за рад у дужем трајању, нити оставља видљиве промене трајнијег карактера. Она се налази између обичне тешке телесне повреде и злостављања.

Облици дела. Дело има два облика: 1) обична лака телесна повреда и 2) опасна телесна повреда.

Обична лака телесна повреда постоји у следећим случајевима: а) када је нарушен телесни интегритет или телесно или душевно здравље, али које не представља опасност за живот, б) када је краткотрајно и у мањој мери ослабљен неки део тела или неки орган који није већег значаја и које нестаје без неког значајног и дужег трага слабљења њихове функције, в) када није проузрокована или је проузрокована само краткотрајна и привремена неспособност за рад, г) када је лако и краткотрајно нарушено здравље и д) када нанета повреда не оставља видљиве трагове на телу повређеног који изазивају непријатан утисак.

Опасна лака телесна повреда је лака телесна повреда која је нанета опасним средством на опасан начин. То је лака телесна повреда која је нанета оружјем, опасним оруђем или другим средством подобним да тело тешко повреди или здравље тешко наруши. Оружје је сваки предмет коме је основна намена вршење напада или одбране. Оно може бити ватрено или хладно. Опасно оруђе је средство које је намењено обављању каквог посла, али које је по свом карактеру подобно да се њиме проузрокује, не само тешка телесна повреда, већ и смрт човека: секира, кухињски нож, шило, чекић, коса, срп. Друга средства су производи природе: камен, дрво или људског рада: столица, флаша у смислу предмета којим се може тело тешко повредити или изазвати смрт. Делови људског тела не представљају средство које је подобно да тело тешко повреди.

За постојање овог дела је битно испуњење још два елемента: а) да је опасно средство употребљено на опасан начин и б) да је овакво средство употребљено у намери учиниоца да се нанесе управо лака телесна повреда, а не нека тежа последица.

Извршилац дела може да буде свако лице.

Кривица: У погледу кривице потребан је *умишљај*.

Казне: За обичну лаку телесну повреду прописана је новчана казна или казна затвора до једне године, а за опасну лаку телесну повреду казна затвора до три године. Но, суд

учиниоцу опасне лаке телесне повреде може уместо казне да изрекне судску опомену ако је био изазван непристојним и грубим понашањем повређеног.

За ово кривично дело води се скраћени поступак. Кривично гоњење за обичну лаку телесну повреду покреће се по приватној тужби, а за опасну лаку телесну повреду по службеној дужности. За ово кривично дело је надлежан општински суд.

Силовање (Члан 178. КЗ)

- (1) Ко принуди другог на обљубу или са њом изједначен чин употребом силе или претњом да ће непосредно напасти на живот или тело тог или њему блиског лица, казниће се затвором од две до десет година.
- (2) Ако је дело из става 1. овог члана учињено претњом да ће се за то или њему блиско лице открити нешто што би шкодило његовој части или угледу или претњом другим тешким злом, учинилац ће се казнити затвором од једне до осам година.
- (3) Ако је услед дела из ст.1. и 2. овог члана наступила тешка телесна повреда лица према којем је дело извршено или ако је дело извршено од стране више лица или на нарочито свиреп или нарочито понижавајући начин или према малолетнику или је дело имало за последицу трудноћу, учинилац ће се казнити затвором од три до петнаест година.
- (4) Ако је услед дела из ст.1. и 2. овог члана наступила смрт лица према којем је дело извршено или је дело учињено према детету, учинилац ће се казнити затвором од пет до осамнаест година.

Подсетник

Дело се састоји у принуди другог на обљубу или са њом изједначени чин употребом силе или претњом да ће се непосредно напасти на живот или тело тог или њему блиског лица.

Објект заштите је слобода одлучивања другог лица у погледу ступања у полне односе. Силовање је *неправо сложено кривично дело* састављено из два дела: 1) *принуде* (кривично дело против слободе и права човека и грађанина) и 2) *обљубе*, односно са њом изједначеног чина.

Радња извршења је принуда на обљубу и са њом изједначени чин. То је делатност навођења, утицања на вољу пасивног субјекта да противно својој одлуци ступи у полни однос или на други начин задовољи полни нагон. Принуда се састоји у примени силе или претње да ће се непосредно напасти на живот или тело тог лица или њему блиског лица.

Сила је *употреба физичке, механичке или друге снаге* против другог лица у циљу сламања његовог отпора или спречавања очекиваног отпора. Под силом се подразумева и употреба хипнозе и омамљујућих средстава. Она може бити апсолутна или компулзивна. Она може бити предузета непосредно према пасивном субјекту или посредно према њему блиском лицу. Ово се дело може извршити и *претњом*. То је најавна зла, стављање у изглед другом лицу да ће бити непосредно нападнут његов живот или тело или живот или тело њему блиског лица. Овде се ради о квалификованој претњи јер се пасивном субјекту најављује последица смрти или телесне повреде. *Претња* мора да буде *озбиљна, стварна, могућа* и

неотклоњива. Озбиљност претње треба да буде схваћена са становишта пасивног субјекта, а не извршиоца.

Сила и претња се примењују према другом лицу да би се сломио отпор и оно принудило на обљубу или са њом изједначени чин. Обљуба је природни полни однос мушкарца и жене. Са обљубом изједначени чин представља сваки други акт задовољења полног нагона предузет према телу другог лица.

Пружање отпора. Примена силе и претња претпостављају *пружање отпора* од стране пасивног субјекта. Ако нема отпора пасивног субјекта, нема ни овог кривичног дела. Отпор пасивног субјекта треба да буде *озбиљан* и *трајан*. Озбиљан је отпор када се њиме не симулира стид нити тежи повећању узбуђења, већ је израз чврсте, непоколебљиве одлуке да се избегне и одбије полни однос или са њим изједначени чин са учиниоцем. Одбијање се врши не само речима већ и физичким супротстављањем. Отпор је трајан када се пружа од момента предузимања принуде до савладавања отпора пасивног субјекта. Наравно, да ли отпор постоји, да ли је озбиљан и трајан цени се према конкретним околностима: физичким могућностима пасивног субјекта, снази учиниоца, околностима извршења дела, очекивање помоћи и сл.

Извршилац дела може да буде *свако лице*.

Кривица: У погледу кривице потребан је *умишљај*.

Казна: за ово је дело прописана *казна затвора од две до десет година*.

Посебан облик дела постоји ако је принуда према другом лицу на обљубу или са њом изједначени чин извршена претњом да ће се за то или њему блиско лице открити нешто што би шкодило њиховој части или угледу или претњом другом тешким злом. Ово је лакши облик дела јер се принуда не врши силом или квалификованом претњом. И овде се дело састоји из двоактне радње: 1) радње принуђавања другог лица претњом да ће се за то или њему блиско лице открити нешто што може шкодити њиховој части и угледу (посебан облик уцене) или претњом наношења неког другог тешког зла и 2) обљуба или са њом изједначени чин. За ово је дело прописана казна затвора од једне до осам година.

Тежи облици дела

Први тежи облик постоји у следећим случајевима: 1) ако је услед предузете радње извршења *наступила тешка телесна повреда* лица према коме је дело извршено – овде се ради о делу квалификованом тежом последицом (тешком телесном повредом у било ком облику) која мора бити резултат нехата учиниоца, 2) ако је дело извршено *од стране више лица* – групно силовање постоји када најмање два или више лица предузимају и радњу принуде и радњу обљубе или са њом изједначеног чина, 3) ако је дело извршено *на нарочито свиреп или нарочито понижавајући начин* – начин извршења дела представља квалификаторну околност. Нарочита свирепост постоји када се при извршењу дела пасивном субјекту наносе непотребне и прекомерне физичке и психичке патње, болови, nelaгодности и страх већег интензитета или дужег трајања, док нарочито понижавајући начин постоји када се учинилац иживљава, над пасивним субјектом предузимајући према њему дифамне, омаловажавајуће, потцењивачке поступке, 4) ако је дело извршено *према малолетнику* – узраст пасивног субјекта од четрнаест до осамнаест година у време извршења дела представља квалификаторну околност и 5) ако је дело имало *за последицу трудноћу* – и овде се ради о делу квалификованом тежом последицом где се трудноћа налази у узрочно последичној вези са предузетом радњом обљубе у односу на коју учинилац поступа са нехатом. За ово је дело прописана казна затвора до три до петнаест година.

Други тежи облик постоји у два случаја: 1) ако је услед предузете радње извршења наступила *смрт пасивног субјекта*. У односу на смрт учинилац мора да поступа са нехатом и она мора бити у узрочно последичној вези са предузетом силом или пак са пружањем отпора пасивног субјекта и 2) ако је дело учињено према детету – лицу које у време извршења дела *није навршило четрнаест година*. Узраст пасивног субјекта треба да је обухваћен свешћу учиниоца. За ово је дело прописана казна затвора од пет до осамнаест година.

Недозвољене полне радње (Члан 182. КЗ)

- (1) Ко под условима из чл. 178. ст.1. и 2., 179. став 1. 180. став 1. и 181. ст.1. до 3. овог законика изврши неку другу полну радњу, казниће се новчаном казном или затвором до три године.*
- (2) Ако је услед дела из става 1. овог члана наступила тешка телесна повреда лица према којем је дело извршено или ако је дело извршено од стране више лица или на нарочито свиреп или нарочито понижавајући начин, учинилац ће се казнити затвором од две до десет година.*
- (3) Ако је услед дела из става 1. овог члана наступила смрт лица према којем је дело извршено, учинилац ће се казнити затвором од три до петнаест година.*

Подсетник

Дело се састоји у вршењу полне радње према другом лицу осим обљубе или са њом изједначеног чина.

Објект заштите је полни морал и полна осећања.

*Радња извршења је предузимање недозвољене полне радње. То је свака делатност којом се изазива, распаљује или задовољава полни нагон. Најчешће се врши на телу другог лица чиме се повређује и његово полно достојанство. Но, ове се радње могу предузимати и на сопственом телу учиниоца чиме се повређују осећања других људи у погледу полних односа или полног живота. За постојање овог дела је потребно да се недозвољене полне радње врше у следећим случајевима: 1) *применом силе или претњом* да ће се непосредно напасти на живот или тело или претњом да ће се открити нешто што може шкодити части или угледу или претњом другим тешким злом, 2) *према немоћном лицу*, 3) *према детету* и 4) *према лицу које се налази у односу какве зависности или подређености.**

Извршилац дела може да буде свако лице.

Кривица: У погледу кривице потребан је умишљај.

Казна: за ово је дело прописана новчана казна или казна затвора до три године.

Тежи облици дела

Први тежи облик постоји у следећим случајевима: 1) ако је услед предузете радње извршења наступила *тешка телесна повреда* лица према коме је дело извршено, 2) ако је дело извршено *од стране више лица* и 3) ако је дело извршено *на нарочито свиреп или нарочито понижавајући начин*. За ово је дело прописана казна затвора од две до десет година.

Други тежи облик постоји ако је услед предузете радње извршења наступила *смрт* лица према коме је дело извршено. У односу на последицу смрти која се налази у узрочно последичној вези са предузетом радњом основног дела, на страни учиниоца постоји нехат. За ово је дело прописана казна затвора од три до петнаест година.

Двобрачност (Члан 187. КЗ)

- (1) Ко закључи нови брак иако се већ налази у браку, казниће се новчаном казном или затвором до две године.
- (2) Казном из става 1. овог члана казниће се и ко закључи брак са лицем за које зна да се налази у браку.

Подсетник

Дело се састоји у закључењу новог брака од стране лица које се већ налази у браку или у закључењу брака са лицем за које се зна да се налази у браку. Ово се дело у правној теорији назива *бигамија*.

Објект заштите је моногамни брак као заједница једног мушкарца и једне жене.

Радња извршења је закључење брака између лица од којих се једно или оба налазе у законитом браку. Према Породичном закону брак је закључен кад су два лица различитог пола, пред овлашћеним лицем дала слободну изјаву воље на начин предвиђен законом да ступају у брак за који је на основу претходне изјаве сведока утврђено да нема брачних сметњи. Двобрачност постоји и ако је ранији брак закључен при постојању брачних сметњи, али још увек није поништен. Брак постоји од момента закључења без обзира да ли је заснована заједница живота између супружника или није и траје до момента његовог престанка: смрћу једног брачног друга, проглашењем несталог брачног друга умрлим, разводом и поништењем брака.

Облици дела: Дело има два облика испољавања: 1) закључење брака од стране лица које се налази у браку и 2) закључење брака са лицем које се налази у браку.

Први облик дела постоји када једно лице закључи нови брак, иако се налази у законитом браку. Ово дело се може појавити у два вида и то као: а) права или обострана двобрачност – када се оба супружника већ налазе у браку па између себе закључе нови брак и 2) неправна или једнострана двобрачност – када се само један од супружника већ налази у браку па закључи брак са другим лицем.

Други облик дела постоји кад учинилац који није у браку закључи брак са другим лицем за које зна да се већ налази у браку. С обзиром на предузету радњу, овде се ради о делу нужног саизвршилаштва у облику конвергентног кривичног дела.

Пуноважност брака. За постојање било којег облика кривичног дела потребно је и да нови брак буде пуноважан, тј. закључен на начин и под условима који су предвиђени законом. Дело је свршено моментом проглашења да је нови брак закључен.

Извршилац дела може да буде свако лице.

Кривица: У погледу кривце потребан је *умишљај*.

Казна: За ово је дело прописана новчана казна или казна затвора до две године.

Насиље у породици (Члан 194. КЗ)

- (1) Ко применом насиља, претњом да ће напасти на живот или тело дрским или безобзирним понашањем угрожава спокојство, телесни интегритет или душевно стање члана своје породице, казниће се новчаном казном или затвором до једне године.
- (2) Ако је при извршењу дела из става 1. овог члана коришћено оружје, опасно оруђе или друго средство подобно да тело тешко повреди или здравље тешко наруши, учинилац ће се казнити затвором од три месеца до три године.
- (3) Ако је услед дела из ст. 1. и 2. овог члана наступила тешка телесна повреда или тешко нарушавање здравља или су учињена према малолетном лицу, учинилац ће се казнити затвором од једне до осам година.
- (4) Ако је услед дела из ст. 1, 2 и 3. овог члана наступила смрт члана породице, учинилац ће се казнити затвором од три до дванаест година.
- (5) Ко прекрши мере заштите од насиља у породици које му је суд одредио на основу закона, казниће се новчаном казном или затвором до шест месеци.

Подсетник

Дело се састоји у примени насиља, претњи да ће се напасти на живот или тело или дрском или у безобзирном понашању чиме се угрожава спокојство, телесни интегритет или душевно стање члана своје породице.

Поред кривичноправне дефиниције, појам и обележја насиља у породици одређени су и породичним правом, у члану 197. Породичног закона. Према овом законском решењу, насиље у породици је понашање којим један члан породице угрожава телесни интегритет, душевно здравље или спокојство другог члана породице. Тако, насиље у породици нарочито представљају следеће радње: 1) наношење или покушај наношења телесне повреде, 2) изазивање страха претњом убиства или наношењем телесне повреде члану породице или њему блиском лицу, 3) присиљавање на сексуални однос, 4) навођење на сексуални однос или сексуални однос са лицем које није навршило четрнаест година живота или немоћним лицем, 5) ограничавање слободе кретања или комуницирања са трећим лицима и 6) вређање, као и свако друго дрско, безобзирно или злонамерно понашање.

Објект заштите је телесни и душевни интегритет и достојанство личности члана породице. Ово је посебни, специјални облик кривичног дела угрожавања сигурности.

Радња извршења се састоји из више алтернативно предвиђених делатности: а) примена насиља, б) претња да ће се напасти на живот или тело и в) дрско или безобзирно понашање. Насиље је свака делатност којом се непосредно, блиско и стварно угрожава телесни и душевни интегритет пасивног субјекта. То је радња којом се проузрокује опасност од наступања телесне повреде. Она може бити предузета различитим делатностима, на различите начине и различитим средствима. Претња је стављање у изглед (најава) да ће се непосредно напасти на живот или телесни интегритет. Овде се ради о квалификованој претњи - стављањем у изглед наношења последице смрти или телесне повреде. Претња мора бити непосредна, стварна, могућа, озбиљна и неотклоњива. Дрско или безобзирно

понашање је свако понашање којим се грубо, вулгарно, непристојно понаша према другом лицу.

Пасивни субјект. – За постојање дела је битно да се радња предузима према одређеном пасивном субјекту – члану своје породице: 1) супружнику или бившем супружнику, 2) деци, родитељима и осталим крвним сродницима или лицима у тазбинском или адоптивном сродству, односно лицима која везује хранитељство, 3) лицима која живе или су живела у истом породичном домаћинству, 4) ванбрачним партнерима или бившим ванбрачним партнерима и 5) лицима која су међусобно била или су још увек у емотивној или сексуалној вези односно која имају заједничко дете или је дете на путу да буде рођено иако никада нису живела у истом породичном домаћинству.

Последица дела се јавља у виду конкретне опасности – угрожавања спокојства (изазивање страха у смислу угрожавања осећања личне сигурности), телесног интегритета или душевног стања члана своје породице.

Извршилац дела може бити само члан породице пасивног субјекта, а у погледу кривице потребан је *умиљшај*.

Казна: за ово дело је прописана *новчана казна или казна затвора до једне године*.

Посебан облик овог дела чини лице које *прекриши мере заштите од насиља* у породици које му је суд одредио на основу Породичног закона. Против члана породице суд може одредити једну или више мера заштите од насиља сходно члану 198. Породичног закона којима се привремено забрањује или ограничава одржавање личних односа са другим чланом породице. Те мере заштите могу бити: 1) издавање налога за иселење из породичног стана или куће без обзира на право својине односно закупа непокретности, 2) издавање налога за уселење у породични стан или кућу без обзира на право својине или закупа непокретности, 3) забрана приближавања члану породице на одређеној удаљености, 4) забрана приступа у простор око места становања или места рада члана породице и 5) забрана даљег узнемиравања члана породице. Ове мере могу да трају најдуже годину дана. За ово је дело прописана *новчана казна или казна затвора до шест месеци*.

Тежи облици дела

Први тежи облик за који је прописана *казна затвора од три месеца до три године* постоји ако је учинилац при предузимању радње извршења основног дела *користио оружје, опасно оруђе* или друго средство које је подобно да тело тешко повреди или здравље тешко наруши. Оружје је средство чија је основна намена напад или одбрана. Може бити хладно или ватрено. Оруђе је средство чија је намена обављање каквог друштвено корисног посла или рада, али које се може употребити за напад или одбрану: секира, нож, виле. Друго средство може бити производ природе: камен, дрво или производ људског рада: флаша, пепелара.

Други тежи облик за који је прописана *казна затвора од једне до осам година* постоји када је услед предузете радње извршења основног или првог тежег облика *наступила тешка телесна повреда* (у било ком облику) или *тешко нарушавање здравља* члана породице или ако је дело *учињено према малолетнику*. Дакле обим и интензитет проузроковане теже последице (која мора бити у узрочно последичној вези са предузетом радњом извршења) и узраст пасивног субјекта представљају квалификаторне околности.

Трећи тежи облик постоји ако је услед предузете радње извршења *наступила смрт* члана породице. Смрт мора бити резултат радње извршења (употребљеног средства или начина предузете радње) и мора бити *обухваћена нехатом* учиниоца. За ово је дело прописана *казна затвора од три до дванаест година*.

Недавање издржавања (Члан 195. КЗ)

- (1) Ко не даје издржавање за лице које је по закону дужно да издржава, а та дужност је утврђена извршном судском одлуком или извршним поравнањем пред судом или другим надлежним органом, у износу и на начин како је то одлуком односно поравнањем утврђено, казниће се новчаном казном или затвором до једне године.
- (2) Неће се казнити учинилац дела из става 1. овог члана ако из оправданих разлога није давао издржавање.
- (3) Ако су услед дела из става 1. овог члана наступиле тешке последице за издржавано лице, учинилац ће се казнити затвором од три месеца до три године.
- (4) Ако изрекне условну осуду, суд може одредити обавезу учиниоцу да измири доспеле обавезе и да уредно даје издржавање.

Подсетник

Дело се састоји у недавању издржавања у износу и на начин за лице које је учинилац дела по закону дужан да издржава, а та је дужност утврђена извршном судском одлуком или извршним поравнањем пред судом или другим надлежним органом.

Објект заштите је обезбеђење егзистенцијаних материјалних услова за живот члана породице. Та права и обавезе издржавања утврђене су Породичним законом у чл.151-167.

Радња извршења је недавање издржавања. То је свесно пропуштање да се уплати, неуплаћивање у одређеном року утврђеног износа, у целисти или делимично, на име издржавања за члана своје породице. Издржавање се састоји у давању одређеног новчаног износа који је неопходан за подмирење основних егзистенцијалних потреба за живот издржаваног лица у погледу исхране, становања, облачења, лечења, васпитања и образовања. Висину и начин издржавања утврђује надлежни државни орган – суд или орган старатељства.

Давање издржавања претпоставља могућност учиниоца да је способен да редовно даје издржавање у износу и на начин како је то утврђено одлуком надлежног органа. Стога нема кривичног дела ако из оправданих разлога обвезник није у могућности да извршава своју обавезу. Који су то *оправдани разлози*, представља фактичко питање које судско веће решава у сваком конкретном случају.

Неопходан услов за постојање дела је *постојање извршне одлука суда или извршно поравнање пред судом или другим надлежним органом* (центар за социјани рад), а којом је утврђена обавеза издржавања и износ који се има уплаћивати месечно на име одређених лица када одлука постане извршна. Извршност настаје, по правилу са правноснажношћу, али у хитним случајевима предвиђеним законом може наступити и пре правноснажности. У хитним случајевима доноси се привремена мера која је одмах извршна, али којом се не дира у суштину решења и чије дејство престаје са окончањем поступка.

Дело је *свршено истеком рока за давање издржавања*, дакле када учинилац није испунио своју обавезу за одређени временски период, а није поднео доказе о постојању оправданих разлога за то пропуштање. Недавања издржавања у односу на једно лице без обзира на време за које обавеза није извршена чини једно (продужено) кривично дело, док неизвршење обавеза у односу на више лица чини више кривичних дела у стицају.

Извршилац дела може да буде само оно лице које је одређено као дужник издржавања по извршној одлуци суда или на основу извршног поравнања пред судом или другим надлежним државним органом донетих на основу Породичног закона, па то не чини.

Пасивни субјект је лице које је учинилац дела дужан по закону да издржава.

Кривица: За постојање кривице потребан је *умишљај*.

Казна: За ово дело је прописана *новчана казна или казна затвора до једне године*. Код изрицања условне осуде суд може учиниоцу поставити обавезу да измири доспеле обавезе и да уредно плаћа издржавање. Пропуштање ове обавезе представља факултативни основ за опозивање условне осуде.

Тежи облик дела постоји ако су услед предузете радње извршења основног дела *наступиле тешке последице* за издржавано лице. Које су то тешке последице, када оне постоје и када су у узрочно последичној вези са предузетом радњом извршења, представља фактичко питање које судско веће решава у сваком конкретном случају. То могу бити следеће последице: када дође до нарушавања здравља издржаваног лица или се ода скитничењу, просјачењу, проституцији или вршењу кривичних дела. За ово је дело прописана *казна затвора до три месеца до три године*.

Четврти део

Покретање кривичног поступка

Кривична пријава

Члан 222. ЗКП

- (1) Сви државни органи, органи територијалне аутономије или органи локалне самоуправе, јавна предузећа и установе дужни су да пријаве кривична дела за која се гони по службеној дужности, о којима су обавештени или за њих сазнају на други начин.
- (2) Подносиоци кривичне пријаве из става 1. овог члана навешће доказе који су им познати и предузеће мере да би се сачували трагови кривичног дела, предмети на којима је или помоћу којих је учињено кривично дело и други докази.

Члан 223. ЗКП

- (1) Свако треба да пријави кривично дело за које се гони по службеној дужности.
- (2) У којим случајевима непријављивање кривичног дела представља кривично дело одређује кривични закон.

Члан 224. ЗКП

- (1) Пријава се подноси надлежном јавном тужиоцу, писмено или усмено.
- (2) Ако се пријава подноси усмено, пријавилац ће се упозорити на последице лажног пријављивања. О усменој пријави саставиће се записник, а ако је пријава саопштена телефоном, сачиниће се службена белешка.
- (3) Ако је пријава поднесена суду, органу унутрашњих послова или ненадлежном јавном тужиоцу, они ће пријаву примити и одмах доставити надлежном јавном тужиоцу.

Подсетник

Кривична пријава је најчешћи извор сазнања о делу и учиниоцу. То је акт којим грађанин, државни орган, орган територијалне аутономије или орган локалне самоуправе, јавно предузеће или установа *обавештава јавног тужиоца о извршеном кривичном делу* за које се гони по службеној дужности. У пријави се може означити и учинилац уколико се сумња да је неко лице извршило кривично дело. Кривична пријава се подноси *надлежном јавном тужиоцу*. Поднета кривична пријава обавезује јавног тужиоца да о њој донесе своју одлуку.

Приватна кривична пријава. С обзиром на подносиоца, кривична пријава може бити *службена* (друштвена) или *приватна* (лична). *Приватну кривичну пријаву* подnose грађани, такође, кад се ради о кривичним делима за која се гони по службеној дужности. Пријаву може поднети свако лице, независно од тога да ли је оштећено кривичним делом, па и сам извршилац дела. Није потребно да подносилац пријаве има ни стварну ни процесну легитимацију. Пријављивање кривичног дела грађанин врши у јавном интересу, па тако приватно врши једну јавну функцију, која је поверена превасходно органу унутрашњих послова.

Факултативност пријављивања кривичних дела. У начелу узев, приватна кривична пријава је *факултативна* (добровољна). Пријављивање кривичних дела, по правилу, само је морална обавеза грађана, њихова грађанска дужност (чл. 223. ст. 1). Изузетно, грађани могу бити законом обавезани на подношење кривичне пријаве. Према материјалном кривичном праву, грађани су дужни да пријаве припремање извршења кривичног дела за које је прописана казна затвора преко пет година или тежа казна, односно извршено кривично дело за које се по закону може изрећи казна затвора од тридесет до четрдесет година. Отуда су грађани обавезни да поднесу кривичну пријаву кад би непријављивањем сами извршили кривично дело *непријављивања припремања кривичног дела* (чл. 331. КЗ) или *непријављивања кривичног дела или учиниоца* (чл. 332. КЗ).

Садржај и форма кривичне пријаве. Процесним закоником нису прописани ни садржај ни форма кривичне пријаве. Али, по логици ствари, пријава треба да садржи податке о кривичном делу, учиниоцу и доказима, како би јавни тужилац могао да одлучи има ли основа да захтева покретање кривичног поступка. *Непотпуна кривична пријава* не пружа довољно основа за кривично гоњење и покретање кривичног поступка. Непотпуност пријаве може бити у односу на кривично дело (нема потребних података о радњи или последици дела, о месту, времену или начину извршења дела и др.), у односу на учиниоца (недостају информације о учиниоцу или су недовољне за његову идентификацију, нпр. пријава против непознатог извршиоца) или у односу на основаност пријаве (на бази података из саме пријаве не може се закључити о вероватности кривичног).

Орган коме се подноси кривична пријава. Кривична пријава се подноси *надлежном јавном тужиоцу* (чл. 224. ст. 1). Међутим, грешком или због некости подносиоца, може се догодити да пријава буде поднета неком другом државном органу – суду, органу унутрашњих послова или ненадлежном тужиоцу. У том случају, ови органи су дужни да приме кривичну пријаву и да је одмах доставе надлежном јавном тужиоцу (чл. 224. ст. 3).

Предлог за кривично гоњење

Члан 53. ЗКП

- (1) За кривична дела за која се гони по предлогу оштећеног или по приватној тужби, предлог или тужба се подноси у року од три месеца од дана кад је овлашћено лице сазнало за кривично дело и учиниоца.
- (2) Ако је подигнута приватна тужба због кривичног дела увреде, окривљени може до завриетка главног претреса и после протекла рока из става 1. овог члана подићи тужбу против тужиоца који му је увреду нанео истом приликом (противтужба). У оваквом случају, суд доноси једну пресуду.

Члан 54 ЗКП

- (1) Предлог за кривично гоњење се подноси надлежном јавном тужиоцу, а приватна тужба надлежном суду.
- (2) Ако је оштећени поднео кривичну пријаву или је поднео предлог за остваривање имовинско-правног захтева у кривичном поступку, сматраће се да је тиме поднео и предлог за гоњење.
- (3) Када је оштећени поднео кривичну пријаву или предлог за гоњење, а у току поступка се утврди да се ради о кривичном делу за које се гони по приватној тужби, пријава, односно предлог сматраће се благовременом приватном тужбом ако су поднети у року предвиђеном за приватну тужбу. Благовремено поднета приватна тужба сматраће се благовремено поднетим предлогом оштећеног ако се у току поступка утврди да се ради о кривичном делу за које се гони по предлогу.

Члан 55 ЗКП

- (1) За малолетнике и лица која су потпуно лишена пословне способности, предлог или приватну тужбу подноси њихов законски заступник.
- (2) Малолетник који је навршио шеснаест година може и сам поднети предлог или приватну тужбу.

Члан 56 ЗКП

- (1) Ако оштећени или приватни тужилац умре у току рока за подношење предлога или приватне тужбе или у току поступка, његов брачни друг, лице са којим живи у ванбрачној или каквој другој трајној заједници, деца, родитељи, усвојеници, усвојитељи, браћа и сестре могу у року од три месеца после његове смрти поднети предлог или тужбу, односно дати изјаву да поступак настављају.

Члан 57 ЗКП

Ако је кривичним делом оштећено више лица, гоњење ће се предузети, односно наставити по предлогу или приватној тужби било ког оштећеног.

Члан 58 ЗКП

Оштећени и приватни тужилац могу својом изјавом суду пред којим се води поступак одустати од предлога, односно приватне тужбе до завриетка главног претреса. У том случају они губе право да поново поднесу предлог, односно приватну тужбу.

Подсетник

Предлог за гоњење. Поред кривичних дела која се гоне по службеној дужности и кривич-

них дела која се гоне по приватној тужби, у кривичном материјалном праву предвиђена су и кривична дела која се гоне по предлогу оштећеног, што је одступање од начела официјелности кривичног гоњења. Ради се појединим делима из групе кривичних дела против слобода и права човека и грађанина (чл. 153. ст. 2. КЗ) и неким кривична дела против полне слободе (чл. 186. КЗ). Да би гонио за ова дела, јавном тужиоцу је потребна претходна иницијатива или сагласност оштећеног, а гоњење против његове воље није могуће. Отуда се оштећеников предлог за кривично гоњење јавља као *процесна претпоставка* за кривично гоњење и подизање оптужбе од стране јавног тужиоца.

Право на предлог везано је роком. Кад су у питању та дела, *оштећени има право* да стави предлог за гоњење а не и дужност. Малолетни оштећени који је навршио шеснаест година има право да и сам поднесе предлог за гоњење. Право на предлог везано је роком, те оштећени може да поднесе предлог за кривично гоњење *у року од три месеца* од дана сазнања за кривично дело и учиноца (чл. 53. ст. 1). Кад је кривичним делом оштећено више лица, за предузимање или настављање кривичног гоњења довољан је предлог за гоњење било ког оштећеног.

Предлог за гоњење подноси се надлежном јавном тужиоцу. Међутим, може се догодити да уместо предлога оштећени поднесе кривичну пријаву или имовинскоправни захтев, због незнања да је у питању кривично дело које се гони по предлогу или зато што погрешно тумачи да је у питању кривично дело које се гони по службеној за које по закону није потребан предлог. У том случају, кад оштећени поднесе кривичну пријаву или имовинскоправни захтев, *сматраће се да је тиме поднео и предлог* за кривично гоњење. Такође, кад у заблуди или из незнања оштећени сматра да се ради о кривичном делу које се гони по приватној тужби, *благовремено поднета приватна тужба сматраће се благовремено поднетим предлогом* за кривично гоњење ако се у току поступка утврди да се ради о кривичном делу за које се гони по предлогу (чл. 54. ст. 3). У овим случајевима законодавац штити неук странку.

Процесни положај оштећеног с предлогом за гоњење. У покренутом поступку за кривично дело које се гони по предлогу, оштећени нема својство тужиоца, па *није странка* у поступку. Он у поступку *има иста права као сваки други оштећени* који није овлашћени тужилац.

Недостатак предлога за гоњење процесна је сметња за покретање или даљи ток поступка, а може бити различите природе и дејства. *Ако оштећени уопште није ставио предлог* за гоњење, то је *привремена и отклоњива процесна сметња* због које се са поступком мора привремено застати. Прибављањем предлога оштећеног за кривично гоњење отклања се процесна сметња, па се поступак може просто наставити. Оштећени у покренутом поступку има право да до завршетка главног претреса одустане од поднетог предлога. Изјава о одустанку од предлога *неопозива* је и оштећени губи право да поново поднесе предлог за гоњење (чл. 58). Зато је *одустанак од предлога трајна и неотклоњива процесна сметња*, због које се поступак обуставља, а након започетог главног претреса доноси пресуда којом се оптужба одбија (чл. 354. ст. 1). Након правноснажности ових одлука, кривична ствар постаје *рес иудицата* и за њу важи начело *не бис ин идем*.

Приватна тужба

Члан 438. ЗКП

(1) Оптужни предлог, односно приватна тужба треба да садржи: име и презиме окривљеног са личним подацима уколико су познати, кратак опис кривичног дела,

означење суда пред којим се има одржати главни претрес, предлог које доказе треба извести на главном претресу и предлог да се окривљени огласи кривим и осуди по закону.

Члан 265. ЗКП

(1) Кад је завршена истрага, као и кад се по овом законик у оптужба може подићи без спровођења истраге (члан 244), поступак пред судом може да се води само на основу оптужнице јавног тужиоца, односно оштећеног као тужиоца.

(2) Одредбе о оптужници и о приговору против оптужнице примењиваће се сходно и на приватну тужбу, осим ако се она подиже за кривично дело за које се спроводи скраћени поступак.

Подсетник

Приватна тужба је једини оптужни акт који може поднети само оштећени, и то у својству тужиоца за кривична дела за која се гони по приватној тужби.

Садржај приватне тужбе није увек исти и зависи од тежине кривичног дела за које се подиже. У сумарном кривичном поступку приватна тужба има садржај оптужног предлога, а у редовном поступку садржај оптужнице.

*(1) Кад су у питању лакша кривична дела за која је прописана новчана казна или казна затвора до три године, садржај приватне тужбе изричито је прописан и истоветан је са садржајем оптужног предлога, те их је законодавац једном одредбом и обухватио (чл. 438. ст. 1). На основу приватне тужбе за ова, лакша кривична дела *покреће се сумарни (скраћени) кривични поступак*. У тим случајевима приватна тужба треба да садржи:*

- 1. име и презиме окривљеног са личним подацима уколико су познати;*
- 2. кратак чињенични опис кривичног дела;*
- 3. означење суда пред којим се има одржати главни претрес;*
- 4. предлог које доказе треба извести на главном претресу и*
- 5. предлог да се окривљени огласи кривим и осуди по закону.*

(2) Приватна тужба има исти садржај као оптужница кад се ради о кривичним делима за која је прописана казна затвора преко три године или тежа казна.

Подизање приватне тужбе. Приватна тужба се подноси *надлежном суду* према месту извршења кривичног дела, и то у *довољном броју примерака* за суд и противну странку. Уколико оштећени пропусти да суду преда довољан број примерака приватне тужбе, суд ће потребан број примерака преписати о трошку оштећеног.

Рок за приватну тужбу. Оштећени има право да поднесе приватну тужбу у *року од три месеца* од дана *сазнања за кривично дело и учиниоца*. Противтужбу за кривична дела увреде оштећени може поднети и после истека овог рока, али најкасније *до завршетка главног претреса*.

Неука странка. Као благовремена приватна тужба сматраће се *кривична пријава или предлог за гоњење оштећеног* ако су поднесени у *року предвиђеном за приватну тужбу* (чл. 54. ст. 3), али је приватни тужилац дужан да их уподоби са приватном тужбом у погледу форме и садржине.

Проф. др Војислав Ђурђић

МОДЕЛИ ПОДНЕСАКА

ОКРУЖНОМ ЈАВНОМ ТУЖИЛАШТВУ У НИШУ

На основу члана 224. ст. 1. Законика о кривичном поступку, подносим

КРИВИЧНУ ПРИЈАВУ

против НН извршиоца, са надимком „Боцко“, из Ниша, због кривичног дела силовања из члана 178. ст. 3. КЗ.

Дана 28. марта 2007. године, око 23 сата, у Нишу, у парку поред кеја на Нишави, изненада ме је пресрео непознати мушкарац, који се касније представио као Боцко са Палилуле, ухватио ме за врат, стегао и притиснуо уз једно дрво. Претпоставила сам да носи оружје јер ми је показивао неку кожну футролу за појасом испод сакоа. Уплашила сам се и пристала да пођем са њим у неки од кафића у „Тврђави“. Однекуд се ту створио још један мушкарац, највероватније његов брат, како сам касније схватила из њиховог разговора док смо пили пиће у кафићу. Младић који се представио као Боцко наручио ми је пиво, што сам ја најпре одбила да пијем, али ме је он натерао да га попијем. Нисам хтела никакв алкохол да пијем јер сам претходно већ попила лек „мазепин“ пошто сам се лечила од епилепсије.

После тога Боцко ме је одвукао на један травњак у парку изнад кафића да ми покаже захвате кик бокса. Том приликом ме је ударио али тако да ми није остала модрица, при чему сам се јако уплашила. Он је то искористио да ме угура у један мрачни отвор у зидинама Тврђаве. Откопчао је шлиц, ошамарио ме је и терао да га додирујем. Не сећам се шта је све радио, али знам да ме је још неколико пута ошамарио и принудио на обљубу и да је дошло до пенетрације.

Иначе, ја бих тог младића могла да препознам јер он често долази пред Гимназију „Стеван Сремац“, у којој сам ученица, где ме увек узнемирава и зове по имену. Тај младић је мало проћелав, има ситне смеђе очи, клемпаве уши и нижег је раста, висине око 160 цм.

У Нишу, 29. 03. 2007.

ОШТЕЋЕНА

В. В.

Ниш, ул. Уроша Предића бр. 13

ОПШТИНСКОМ СУДУ У НИШУ

На основу члана 19. ст. 1. и 2. и члана 434. ст. 1. Законика о кривичном поступку, подносим

ПРИВАТНУ ТУЖБУ

против К. К., из Ниша, ул. Божидара Ације, бр. 66, без запослења,
што ми је дана 28. јануара 2007. године, око 20⁰⁰ сати, приликом нашег сусрета испред
кафића „Индекс“, у Душановој улици у Нишу, после краће препирке, рекао да сам обична
„спонзоруша“ и „опајдара“, у присуству мог пријатеља Д.Ж. из Ниша,
чиме је учинио кривично дело увреде из члана 170. ст. 1. КЗ Србије

Предлажем

1. Да се пред тим судом, као стварно месно надлежним, закаже и одржи главни претрес;
2. Да се на главни претрес позову: приватна тужиља, окривљени К.К. и сведок Д.Ж., из Ниша, ул. Књажевачка бр, 99;
3. Да се окривљени К.К. огласи кривим за кривично дело увреде и осуди по закону; и
4. Да се окривљени обавезе да ми накнади трошкове кривичног поступка, чији ћу износ прецизирати на главном претресу.

У Нишу, 30. марта 2007. године

ПРИВАТНА ТУЖИЉА

Н.П.

Ниш, Трг Краља Александра бр. 101

Пети део

СТАНДАРДИ РАДА ПРАВНЕ КЛИНИКЕ, ПЛАН И ПРОГРАМ ОБУКЕ, ПРОТОКОЛИСАЊЕ И ДОКУМЕНТОВАЊЕ

**КЛИНИКА ЗА ГРАЂАНСКО ПРАВО
ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА У НИШУ**
Клинички програм обуке за заштиту права жена

ЕТИЧКИ КОДЕКС

УВОДНЕ ОДРЕДБЕ

Преамбула

Члан 1.

Етички кодекс Клинике за заштиту права жена (у даљем тексту „Етички кодекс“) базиран је на следећим ставовима и уверењима:

а) да студенткиње/ти, адвокаткиње/ти и наставнице/наставници, којје су укључени у рад Клинике за заштиту права жена (у даљем тексту чланице/чланови Правне клинике“), морају поштовати високе стандарде професионалног понашања, како би очували сопствени интегритет и интегритет правничке професије;

б) да улога чланице/члана Правне клинике у пружању бесплатне правне помоћи захтева да делују компетентно, професионално, поштено, савесно, коректно и храбро;

в) да је најважнија дужност чланица/чланова Правне клинике да штите права и интересе својих клијенткиња у оној мери у којој је то могућно чинити, а да се при томе не поступа непоштено и да се не штети остваривању правде.

г) да чланице/чланови Правне клинике не смеју допустити компромитовање професионалног и личног интегритета и етичких и професионалних стандарда рада.

д) да је програм клиничког образовања за заштиту права жена мера афирмативне акције у односу на жене, која доприноси остваривању њихове равноправности у приступу правосуђу.

Циљ Етичког кодекса

Члан 2.

Етички кодекс има за циљ да одреди стандарде понашања и поступања чланица/чланова Правне клинике, који одговарају интересима правилног и исправног остваривања правде.

ДУЖНОСТИ ЧЛАНИЦА/ЧЛАНОВА ПРАВНЕ КЛИНИКЕ

Забрана дискриминације

Чл. 3.

У пружању правне помоћи, чланице/чланови Правне клинике не смеју вршити непосредну или посредну дискриминацију клијенткиња с обзиром рођење, језик, расу, боју коже, старост, трудноћу, здравствено стање, инвалидност, националну припадност, вероисповест, брачни статус, породичне обавезе, сексуално опредељење, политичко или

друго уверење, социјално порекло, чланство у политичким организацијама, синдикатима или неко друго лично својство.

Не сматра се актом дискриминације примена објективних критеријума за избор клијенткиња, предвиђених Правилником о критеријумима за избор клијенткиња Клинике.

Забрана и одбијање пружања правне помоћи

Чл. 4.

Чланице/чланови Правне клинике не смеју да пружају правну помоћ тако што би помагали клијенткињи да не испуни своју законску дужност или уговорну обавезу, да изврши кривично дело или избегне евентуалну кривичну одговорност.

Правна клиника може одбити пружање правне помоћи клијенткињи ако је њен захтев очигледно неоснован, односно противан закону, тако да се с великом вероватноћом може предвидети неуспех у остваривању захтева.

Одговорност адвоката и наставника за рад студената

Члан 5.

У вршењу послова пружања правне помоћи, студенти/студенткиње су под сталним надзором адвоката и наставника.

Студенткиња/студент је дужан да се пре давања правних информација, правних савета и правних мишљења, као и пре састављања поднесака, консултује са адвокатом и наставником, који су распоредом рада на Правној клиници одређени да врше надзор над њеним/његовим радом.

Упутства адвоката и наставника обавезујућа су за студенткиње/студенте.

Наставница/наставника који је распоредом рада на Правној клиници врши послове надзора над радом студента одговоран је за квалитет рада студената у пружању правне помоћи.

Стандарди и принципи у вршењу послова правне помоћи

Члан 6.

Чланице/чланови Правне клинике дужни су да штите интересе клијенткиња Правне клинике на компетентан, професионалан, савестан, истрајан и частан начин

Приликом пружања правне помоћи, чланице/чланови Правне клинике служе се само правно дозвољеним средствима и начинима, поштујући правне стандарде који важе за активности које се предузимају.

Чланице/чланови Правне клинике дужни су да се у вршењу послова правне помоћи придржавају принципа квалитетног, правилног и благовременог поступања.

Чланице/чланови Правне клинике не смеју да крше правила Етичког кодекса позивајући се на сугестије или захтеве клијенткиња.

Однос према клијенткињи

Члан 7.

Чланице/чланови Правне клинике дужни су да поштују достојанство клијенткиња и да буду лојални својим клијенткињама.

Приликом пружања правне помоћи, члан Правне клинике, треба да сагледа све правне и неправне аспекте предмета клијенткиње, онако како га је представила клијенткиња, имајући у виду интересе, потребе и вредности саме клијенткиње.

Студенти/студенткиње који разговарају са клијенткињама треба да буду свесни потребе да клијенткињама пруже моралну подршку и разумевање.

У току процеса саветовања, студенти/студенткиње треба активно да укључе клијенткиње у разматрање свих могућих солуција које се тичу начина решавања правне ствари и да јој укажу на све правне опције за заштиту њених права и интереса.

Дужност обавештавања клијенткиња

Члан 8.

Студенткиње/студенти су дужни да перманентно обавештавају клијенткиње о свим активностима које треба да буду предузете у току пружања правне помоћи и о резултатима тих активности.

Уколико је ради пружање правне помоћи потребно да клијенткиња поново дође на Правну клинику, студент је дужан да клијенткињу благовремено информише о датуму и времену наредног разговора.

Информисање о условима пружања правне помоћи и пристанак клијенткиње

Члан 9.

Пре предузимања прве радње у пружању правне помоћи, студенткиња/студент који ради на одређеном предмету дужан је:

- а) да информише клијенткињу о свом статусу студенткиње/студента;
- б) да информише клијенткињу о надзору адвокаткиње/адвоката и наставнице/наставника над његовим радом;
- в) да објасни клијенткињи да ће разговор са клијентом бити сниман и да ће га непосредно пратити чланице/чланови Правне клинике из друге просторије;
- г) да затражи пристанак клијенткиње за пружање правне помоћи под условима предвиђеним правилима Правне клинике.

Дужност пружања општих правних информација

Члан 10.

Чланице/чланови Правне клинике дужни су да сваком лицу које се обрати Правној клиници пруже опште информације о правосудним и другим институцијама за пружање правне заштите, независно од тога да ли лице испуњава критеријуме за пружање бесплатне правне помоћи на Правној клиници.

Чланице/чланови Правне клинике дужни су да пружају правну помоћ у виду пружања општих информација и правних савета свим студенти/студенткињама Правног факултета Универзитета у Нишу у погледу остваривања права везаних за студентски статус.

Подстицање на мирно решавање спорова

Члан 11.

Чланице/чланови Правне клинике дужни су клијенткињама Правне клинике указују на могућност и предности мирног решавања спорова и информишу их о доступним алтернативним методама за мирно решавање спорова.

Службена тајна

Члан 12.

Чланице/чланови Правне клинике су дужни да чувају као службену тајну све податке које сазнају у току свог ангажовања у раду Правне клинике и да заштите од неовлашћене употребе све податке које су добили у току свог учешћа у њеном раду.

Дужност чувања тајне и тајности података није временски ограничена.

Изузетно, чланица/члан Правне клинике може открити податке које је сазнао

- а) ако с разлогом верује да неоткривање информација може довести до смрти или телесне повреде неког лица,
- б) ако с разлогом верује да се подаци односе на извршено кривично дело,
- в) ако је то потребно да би се одбранила/одбранио у кривичном или цивилном судском поступку који је против ње/њег покренут.

Сукоб интереса

Члан 13.

Правна клиника не сме да пружа правну помоћ у случају да постоји сукоб интереса. Сукоб интереса постоји:

- а) ако је клијенткиња противник ранијег или садашњег клијента/киње Правне клинике,
- б) ако је противник клијенткиње ранији или садашњи клијент/киња Правне клинике,
- в) ако је клијент противник Правног факултета Универзитета у Нишу,
- г) ако је клијент противник неког од чланова Правне клинике,
- д) ако је противник клијенткиње лице које је са неким од чланова Правне клинике повезано сродством, брачном, ванбрачном или емоционалном везом, односом заступништва, пословним или неким другим правним односом или заједничким интересом.

САРАДЊА ЧЛАНИЦА/ЧЛАНОВА ПРАВНЕ КЛИНИКЕ

Однос чланова Правне клинике и запослених на Правном факултету

Члан 14.

Односе чланица/чланова Правне клинике студената и запослених на Правном факултету карактерисаће професионални однос.

Међусобни однос чланова Правне клинике

Члан 15.

Међусобни однос чланица/чланова Правне клинике карактерисаће сарадња, тимски рад, међусобно уважавање и поштовање, колегијалност и перманентна размена информација.

Начин решавања сукоба

Члан 16.

Евентуални сукоби међу чланицама/члановима Правне клинике решаваће се мирним путем, непосредним преговорима страна у сукобу или њиховим преговорима уз помоћ посредника.

Уз сагласност страна у сукобу, улогу посредника врши координаторка/координатор Правне клинике.

ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Ступање на снагу

Члан 17.

Етички кодекс ступа на снагу 10. 02. 2007. године.

Измене и допуне

Члан 18.

Етички кодекс може бити измењен и допуњен на начин и у поступку који је примењен приликом његовог усвајања.

КЛИНИКА ЗА ГРАЂАНСКО ПРАВО ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА У НИШУ
Клинички програм обуке за заштиту права жена

На седници чланица/чланова Координационог тима за реализацију Клиничког програма обуке за заштиту права жена, одржаној 19. фебруара 2007. године, усвојен је

**ПРАВИЛНИК О
КРИТЕРИЈУМИМА ЗА ИЗБОР КЛИЈЕНТКИЊА**

1. Клиника за грађанско право, у оквиру Клиничког програма обуке за заштиту права жена, (у даљем тексту „Клиника“) пружаће стручну правну помоћ у виду давања правних информација, правних савета и правних мишљења пунолетним женама настањеним на територији града Ниша.

Клиника ће примати клијенткиње које су на Клинику упутиле општинске службе за пружање бесплатне правне помоћи, Центар за социјални рад, Прихватилиште за жене и децу жртве насиља и С.О.С. служба, као и клијенткиње које се лично обрате Клиници.

Коначни избор клијенткиња којима ће Клиника пружати бесплатну правну помоћ врши Комисија за селекцију клијенткиња, на начин и у поступку регулисаном Правилником о раду Клинике за заштиту права жена.

2. Приликом избора клијенткиња, имаће се у виду чињенице и околности које се тичу:

- правне ствари
- правозаштитне потребе
- клијенткиња

2.1. Околности које се тичу правне ствари

2.1.1. Клиника ће пружати стручну правну помоћ женама у правним стварима које се тичу развода брака, имовинских односа у брачној и ванбрачној заједници, права на издржавање, права жена на заштиту од насиља у породици и других правних ствари из сфере породичних односа, изузев патернитетских и матернитетских правних ствари.

2.1.2. Приликом избора предмета, Клиника ће водити рачуна о потреби да предмети на којима ће студенткиње/студенти бити ангажовани буду:

- погодни за едукативни рад и обуку студената,
- примерени нивоу стручног знања студената,
- подстицајни и мотивишући за рад студената,
- разноврсни и илустративни

2.2. Околности које се тичу правозаштитне потребе клијенткиња

2.2.1. Приликом доношења одлуке о ангажовању Клинике, процењиваће се:

- конкретна правозаштитна потреба потенцијалних клијенткиња, имајући у виду њихове појединачне правне интересе, стварну потребу и повод за пружање правне заштите
- врсту правног добра које треба заштитити,
- индивидуални и друштвени значај повређеног или угроженог субјективног права,
- евентуалне могућности да се субјективно право оствари без интервенције правосуђа;
- правни и ванправни ефекти које би пружање, односно одбијање пружања правне помоћи изазвало у односу на клијенткињу.

2.2.2. Процена свих наведених околности вршиће се с обзиром на објективну животну ситуацију потенцијалних клијенткиња.

2.3. Околности везане за клијенткиње

2.3.1. Приликом избора клијенткиња којима ће Клиника пружити стручну правну помоћ, узеће се у обзир следеће чињенице и околности:

- укупан социјални положај клијенткиње,
- конкретна животна ситуација клијенткиње,
- породичноправни и радноправни статус клијенткиње,
- имовно стање клијенткиње,
- опасност од евентуалне дискриминације клијенткиње по основу националне припадности, језика, избегличког статуса, политичког опредељења, верског убеђења и др.

2.4. Предности приликом избора клијенткиња

Приликом избора клијенткиња, предност ће имати:

- особе нижег социјалног положаја,
- особе слабијег имовног стања,
- незапослене особе,
- особе из маргинализованих друштвених група.

Правни факултет Универзитета у Нишу
КЛИНИКА ЗА ГРАЂАНСКО ПРАВО
Клинички програм обуке за заштиту права жена

Об. 112-07

ПРИЈАВА за пружање бесплатне правне помоћи

Подаци о подносиоцу пријаве:

Име и презиме: _____

Адреса: _____

Контакт телефон: _____

Узраст: _____ Пол: _____

Подаци о случају:

Подаци о примаоцу пријаве:

Назив институције/органа/службе/невладине организације

Контакт телефон: _____

Име и презиме лица из институције/органа/службе/невладине организације, коме је пријава
предата: _____

Повод за обраћање институцији/служби/удружењу/невладиној организацији:

У Нишу, _____

Клијенткиња

(Потпис)

Правни факултет Универзитета у Нишу
КЛИНИКА ЗА ГРАЂАНСКО ПРАВО
Клинички програм обуке за заштиту права жена

Об. 105/07

ПК бр. _____

Име и презиме студенткиње/студента: _____

Име и презиме адвокаткиње/адвоката: _____

Име и презиме супервизорке/супервизора: _____

Име и презиме клијенткиње: _____

Адреса, телефон: _____

Правна ствар _____

Процена постојања конфликта интереса пре интервјуа

Процена постојања конфликта интереса после интервјуа

(Потпис студенткиње/студента)

(Потпис адвокаткиње/адвоката)

(Потпис супервизорке/супервизора)

Клинички програм обуке за заштиту права жена
(CIDA LIP)

Правни факултет Универзитета у Нишу
КЛИНИКА ЗА ГРАЂАНСКО ПРАВО
Клинички програм обуке за заштиту права жена

Об. 108/07

ПК бр. _____

Име и презиме клијенткиње: _____

Адреса, телефон: _____

Правна ствар _____

Р е в е р с

Клиника је, поступајући у предмету ПК бр. _____, дана _____ 2007.

године, примила од клијенткиње

_____ следећа документа:

Ред. број	Опис документа	Датум састављања документа

(Потпис)

Правни факултет Универзитета у Нишу
КЛИНИКА ЗА ГРАЂАНСКО ПРАВО
Клинички програм обуке за заштиту права жена

Об. 107/07

ПК бр. _____

Име и презиме клијенткиње: _____

Адреса, телефон: _____

Правна ствар _____

Попис обављених послова

Ред. број	Датум	Врста послова	Опис посла	Утрошено време

Правни факултет Универзитета у Нишу
КЛИНИКА ЗА ГРАЂАНСКО ПРАВО
Клинички програм обуке за заштиту права жена

Об. 109/07

ПК бр. _____

Име и презиме клијенткиње: _____

Адреса, телефон: _____

Правна ствар _____

Изјава о пруженој правној помоћи

Изјављујем да сам на Клиници за грађанско право Правног факултета у Нишу, у оквиру Клиничког програма обуке за заштиту права жена, који се реализује уз подршку Canadian International Development Agency, добила бесплатне услуге правне помоћи, у виду:

Према *Тарифи о наградама и накнадама трошкова за рад адвоката*, накнада за ове услуге износила би укупно _____ динара.

У Нишу, _____

Клијенткиња

(Име и презиме)

(Потпис)

Правни факултет Универзитета у Нишу
КЛИНИКА ЗА ГРАЂАНСКО ПРАВО
Клинички програм обуке за заштиту права жена

Об. 101/07

ПК бр. _____

Име и презиме клијенткиње: _____

Адреса, телефон: _____

Анкетни лист

Молимо Вас да попуните овај анкетни лист заокруживањем једног од понуђених одговора. Подаци из анкетног листа су поверљиви и биће коришћени искључиво ради унапређења рада Клинике.

1. Како сте успоставили први контакт са Правном клиником?

- а) Састанак на правној клиници заказао је Центар за социјални рад у Нишу
- б) на Правну клинику упутила ме је Служба за пружање бесплатне правне помоћи
- в) Лично сам успоставила контакт са Правном клиником

2. Да ли су Вам просторије Правне клинике биле погодне за посете?

- а) Да
- б) Не (Ако Вам нису биле погодне, шта је био разлог?)

3. Да ли сте имали тешкоћа у погледу заказивања састанка на Правној клиници?

- а) Да (Наведите колико дуго сте чекали на први састанак _____)
- б) Не

4. Да ли је су одговорне особе на Правној клиници прегледале Ваша документа?

- а) Да
- б) Не
- в) Не могу да се сетим
- г) Не знам

5. Да ли сте добили све потребне информације и одговарајући правни савет?

- а) Да
б) Не
в) Не могу да се сетим
г) Не знам

6. Да ли је у вези са Вашим случајем Правна клиника контактирала друге организације, лица или службе, непосредно, писменим путем или телефоном?

- а) Да
б) Не
в) Не могу да се сетим
г) Не знам

7. Да ли сте задовољни квалитетом рада студената на Правној клиници?

- а) Веома сам задовољна
б) Задовољна сам
в) Незадовољна сам
г) Веома сам незадовољна

8. Да ли сте задовољни професионалним односом особља Правне клинике?

- а) Веома сам задовољна
б) Задовољана сам
в) Незадовољна сам
г) Веома сам незадовољна

9. Да ли је долазак на Правну клинику испунио Ваша очекивања?

- а) Испунио је изнад очекивања
б) Испунио је
в) Није у потпуности испунио
г) Није уопште испунио

10. Да ли бисте поново користили услуге Правне клинике ако бисте имали неки правни проблем?

- а) Да
б) Не
в) Не знам

Овде можете написати своје коментаре и предлоге, ако их имате.

(Потпис)

Правни факултет Универзитета у Нишу
КЛИНИКА ЗА ГРАЂАНСКО ПРАВО
Клинички програм обуке за заштиту права жена

КЛИНИЧКИ ПРОГРАМ ОБУКЕ ЗА ЗАШТИТУ ПРАВА ЖЕНА (2007. година)

I. Циљеви и исходи учења/обуке

Клинички програм обуке за заштиту права жена дизајниран са циљем да студенти стекну општа и посебна знања о, де јуре и де фацто, друштвеном и правном положају жена и о међународним и домаћим стандардима остваривања и заштите људских права жена, да постану оспособљени да разумеју идеју и концепт родне равноправности и једнаких могућности и начине његове практичне реализације у друштвеним односима, те да кроз рад на пружању бесплатне правне помоћи женама буду у стању да критички анализирају родно неутралне законе и стекну практично употребљиво знање, усвоје професионалне навике и стандарде правног професионализма и правне етике и савладају неопходне правничке вештине.

Савладавањем Клиничког програма обуке за заштиту права жена, студент ће бити оспособљен и компетентан да:

- пружа правне информације у погледу законом предвиђених и регулисаних права жена и начина њихове правне заштите;
- правилно тумачи и примењује правне прописе који се тичу права жена;
- идентификује право, утврђује правно релевантне чињенице и врши правилан избор метода правне заштите;
- води интервју са клијентима у складу са стандардима правног професионализма, што подразумева вештине и технике активног слушања, изражавања саосећајног разумевања, постављања питања и др.;
- води процес саветовања и пружа правне савете;
- успоставља професионални однос и адекватну комуникацију са клијенткињама;
- саставља правне документе у складу са прописаним правилима и стандардима правне струке;
- критички сагледава проблеме у остваривању права жена на правну заштиту и права жена сагледава као развојно питање, питање људских права, владавине права и демократије;
- критички анализирају и евалуирају законска решења, правну праксу и функционисање правних институција у домену заштите права жена;

- покреће иницијативе за унапређење друштвеног и правног положаја жена, о реалним правним и друштвеним положајем социјално угрожених и маргинализованих категорија становништва и друштвених група;
- доприноси успостављању приступачног, транспарентног, ефективног и делотворног правног система, у коме сви правни субјекти имају приступ правосуђу;
- правилно сагледава и разуме значај стандарда правног професионализма и правне етике и правне културе у заштити и унапређењу женских људских права, принципа владавине права и правне државе;
- залаже се за установљавање и развијање афирмативних мера акције у односу на жене, посебно жене из вишеструко дискриминисаних друштвених група;
- предано и упорно залаже за клијенткиње и превазилази сопствене предрасуде и стереотипна схватања у односу на жене;
- уочава, сагледава и истражује друштвене и правне појаве и проблеме везане за права жена и даје креативне предлоге за њихово решавање;
- шири информације о правима жена, међународним и домаћим стандардима родне равноправности и концепту једнаких могућности унапређује своје правничко знање и развија вештине и способности, и
- користи савремену информатичку технологију и правне базе у свом свакодневном раду.

II. Начини и методи обуке

У Клиничком програму обуке за заштиту права жена тежиште практичног образовања студената јесте рад студената са стварним клијентима-женама, док је обука у симулираним условима, кроз радионице, играње улога и др., редукована и сведена на неопходни минимум.

Први део обуке чини општа обука студената у савладавању правничких вештина креирана је тако да обезбеђује стицање вештина и стручно оспособљавање за обављање адвокатско-судијске професије, тако да се као незаобилазни облици опште обуке јављају:

- правни професионализам и правна етика
- правни интервју
- саветовање
- писање правних докумената

Други део обуке обухвата едукацију студената у домену права жена, при чему се обрађује сам концепт женских људских права и најзначајнија статусна, лична и имовинска права жена, као што су брачна и породична права жена, имовинска права, право на заштиту од насиља у породици и др. Други део обуке започиње анкетирањем студената, које има за циљ да покаже у којој мери студенти-полазници препознају проблем женских права.

Трећи део обуке састоји се од обуке за рад на рачунару и коришћење правне базе Параграф Нет. У обуку су укључени студенти који нису оспособљени за рад на рачунару.

Четврти и најзначајнији део обуке одвија се у огледној адвокатској канцеларији Правног факултета у Нишу, у којој студенти, под надзором професора и адвоката, пружају бесплатну праву помоћ

III. План и програм обуке

ПРВИ ДЕО ОБУКЕ ОПШТА ОБУКА

Подтема: Правни професионализам и правна етика

Извршилац: проф. др Наташа Стојановић

Циљ учења: Под правним професионализмом се најчешће подразумева скуп знања и врлина које правник треба да поседује како би на најбољи начин могао остварити адвокатско-судску функцију. Адвокат-судија професионалац је човек који има довољно правничког знања, вештина и врлина да буде стучан, убедљив, ауторитативан, комуникативан, самоуверен, ефикасан у раду, стрпљив у разговору са клијентима и низ других вештина и врлина. Пошто се адвокатска професија разликује од судијске, то се од њих захтевају и нешто измењене вештине и врлине. Тако се од судије захтева стручност на првом месту, затим објективност, правдољубивост, поштење, савесност и преданост професији, храброст (самоувереност) у вршењу своје професије. Адвокатска професија захтева, поред доброг познавања материјалног и процесног права (судске праксе, обичајног права итд.) и познавање психологије, комуникативност, реторичке способности, моћ убеђивања, вештину преговарања, вештину постављања питања и закључивања, избор стратегије и сл. У бављењу својим професијом адвокати и судије се срећу са бројним моралним проблемима. У програму опште обуке полазника Клинике, потребно је указати на одређена правила друштвене заједнице која представљају његову моралну матрицу, а самим тим представљају и основу понашања сваког појединца као моралног и честитог човека. Адвокат се не сме понашати на начин да ремети основна правила етичности, злоупотребавајући своју професију (знање и вештину), тежећи неправичним решењима, нечасном понашању и вређајући принцип једнакости пред законом. Он не сме да стане уз неморални и неправично понашање, јер је он помоћник Јустиције (Богиње правде) и део друштвене заједнице која од њега захтева савесно, правдољубиво, професионално и разумно понашање.

Студенти морају овладати овом вештином.

Време: 12.4 - 19.4.2007. 135 мин.

Преглед рада:

Подтема:	Кључна тачка учења	Метод и техника	Време
Организација пословања у адвокатури Значај адвоката у праву Пословни простор за обављање адвокатуре Радно време Приступ клијенту Пословне књиге	Да студент стекне увид у адвокатску делатност, у пословни простор у коме се она одвија, вођење књига, идентификација клијента и сл. Да стекне знања о изгледу и опремљености канцеларије, о облачењу адвоката и његовом понашању	Кратак увод Радионица Опремање канцеларије Опаске студената и дискусија	10' 25' 25' 25'
Адвокатска етика Часност-појам Приврженост послу Сталоженост, Успешност Интелект Поверљивост	Да студент препозна елементе правне етике. Да сазна садржину појединих појмова да разликује етичко од неморалног понашања	Кратак увод Радионица Дискусија	10' 25' 15'

Техничка средстав за обуку	Радни материјал за полазнике
Фломастери, ФЦ хартија, лаптоп, видео бим и платно	Текстови из књиге "Практично образовање правника", група аутора, Ниш, 2003. Фотокопирани материјал за радионицу, одговарајућа правила, кодекс, закони.

Подтема: Правни интервју

Извршиоци: проф. др. Мирко Живковић и проф. др. Мирослав Лазивић

Циљ учења: Правни интервју представља једну од веома значајних вештина коју студенти морају савладати, пре него што се упусте у рад са стварним клијентима. Интервјуом се остварује први контакт између адвоката и клијента који треба да омогући остваривање бројних „функција“.Интервју је сусрет две особе које се не познају, али које имају различита очековања; клијент да му адвокат реши настали правни проблем, а адвокат да придобије клијента, преузме његов правни случај и заради новац од те услуге која је део његове професије. Зато се интервју мора одвијати у неколико фаза, у којима ће клијент „пробити лед“, испричати правни проблем на начин да адвокат добије довољно чињеница за постављање правних хипотеза за евентуално решење случаја, да га, стварајући атмосферу поверења, наведе да изнесе све чињенице, што би му омогућило правну квалификацију случаја итд.

Време: 19.4. - 26.4.2007. 180 мин.

Преглед рада:

Подтема	Кључна тачка учења	Метод и техника	Време
Појам интервјуа	Да полазници/це усвоје појам интервјуа, да уоче циљеве интервјуа, Да одреде фазе и науче разлику међу њима као и значај сваке фазе, да савладају технику питања која прати интервју, да остваре вештине успешног интервјуа.	Кратак увод	10'
Циљеви интервјуа		Појам, циљеви, метод браин сторминг	15'
Фазе интервјуа		Подела студената у више мањих група и припрема за рад	5'
И фаза		Систематизација идеја о циљевима интервјуа	10'
ИИ фаза		Вежба I фазе	15'
ИИИ фаза		Вежба II фазе	15'
Структура интервјуа		Вежба III фазе	15'
Завршетак интервјуа		Игрица ради релаксације	10'
		Симулација фаза	10'
		Личне опсервације о интервју	10'
		Предавање о структури	10'
		Вежбе технике постављања питања	10'
		Играње улога разних типова клијената	25'
		Симулације целог интервјуа	20'

Техничка средстав за обуку	Радни материјал за полазнике
Фломастери, ФЦ хартија, лаптоп, видео бим, чет-табла.	Текстови из књиге "Практично образовање правника", група аутора, Ниш, 2003. Фотокопирани материјал за вежбе. Фотокопиране вежбе или случајеви за вежбање улога.

Подтема: Правно саветовање

Извршиоци: проф. др Радмила Ковачевић Куштримовић и проф. др Невена Петрушић

Циљ учења: Правно саветовање је вештина која треба да омогући сублимирање резултат постигнутим техником правног интервјуа. Ако је у фази интервјуа, „главна улога“ припадала клијенту, у овој, она, у доброј мери, припада адвокату. У овој фази адвокат мора да, пошто је пажљиво саслушао клијента, добио све и или скоро све потребне чињенице, да клијенту предложи могућа правна решења његовог случаја. Он треба да му предложи могућа решења случаја са свим правним аргументима, за једно, друго или треће решење, предности и мане сваког од њих. Истина, адвокат не треба да сам донесе одлуку о могућем решењу, јер чак и када све око клијентовог случаја буде јасно као на длану, још увек је

могуће да клијент, из својих разлога, не жели понуђено, већ неко друго решење. Зато одлуку мора да донесе клијент, јер правни проблем је само његов, а не и адвокатав. Стога, студенти морају, у оквиру опште обуке, савладати и ову вештину, пре првих контаката са стварним клијентима.

Време: 26.4. - 2.5.2007. год. 180 мин.

Преглед рада:

Подтема	Кључна тачка учења	Метод и техника	Време
Саветовање и давање савета	Да полазници савладају појам саветовања, затим,	Кратак увод	10'
Циљеви саветовања	циљеве саветовања, да науче да користе	Подсећање на интервју и веза са саветовањем	10'
Етапе саветовања	постигнуте вештине из интервјуа, да савладају	Циљеви саветовања - brainstorming	15'
Помоћ клијенту у избору оптималног решења	технику вођења консултација са клијентом. Да савладају	Улога адвоката у процесу	15'
Избор стратегије и тактике	технику анализе предложених решења и избор стратегије.	Симулација случаја-подела у више мањих група	25'
		Дискусија о обављеној симулацији	15'
		Предлагање евентуалних решења симулираних случајева	15'
		Анализа појединих решења, предности и недостаци предложених решења	25'
		Игрица	5'
		Целовита вежба саветовања на примеру из судске праксе	30'
		Комбинација индивидуалног и групног рада	15'

Техничка средстав за обуку	Радни материјал за полазнике
Фломастери, ФЦ хартија, лаптоп, видео бим, чет-табла.	Текстови из књиге "Практично образовање правника", група аутора, Ниш, 2003. Фотокопирани материјал за вежбе. Фотокопиране вежбице или случајеви за вежбање улога. Фотокопирани законски текстови.

Подтема: Писање правних докумената

Извршилац: проф. др Гордана Станковић

Циљ учења: У остваривању права учествују правни субјекти, појединци, њихове организације (правна лица) и суд, као државни орган. У поступку остваривања права често се многе правне радње морају обавити у одређеној форми, јер се форма јавља као гаранција и доказ многих, како материјалних, тако и процесних права. Њоме се остварују веома значајни циљеви о којима студенти уче у оквиру наставе права. На програму практичног образовања, потребно је да студенти сами, уз помоћ наставника, приступе писању неких од модела правних аката са којима ће се најчешће стетати у пракси, од бележење предмета (правног случаја), до извештаја о предузетој правној радњи, евидентирању правних докумената, поднесака суду, до одређене врсте уговора материјалног права итд.

Време: 2.4. - 9.4.2007. 90 мин.

Преглед рада:

Подтема	Кључна тачка учења	Метод и техника	Време
Писање правних докумената	Да студент стекне општа и посебна правничка знања из ове области.	Увод Упознавање са законским текстовима	10'
Писање поднесака	Да савлада технику писања докумената.	Метод радионице	15'
Садржина поднесака	Да научи садржину појединих поднесака.	Бреинсторминг	20'
Тужба		Писање појединих докумената	10'
Предлог за споразумни развод брака		Дискусија	25'
Одговор на тужбу			10'

Техничка средства	Радни материјал за полазнике
Фломастери, ФЦ хартија, лаптоп, видео бим и платно.	Фотокопије примерака појединих докумената. Одговарајући законски текстови.

ДРУГИ ДЕО ОБУКЕ ЖЕНСКА ЉУДСКА ПРАВА

Извршиоци: проф. др Слободанка Константиновић Вилић, проф. др Невена Петрушић и мр Наталија Жунић

Тема: Концепт женских људских права

Циљ учења: Да студенткиње/студенти, разумеју и усвоје вишедимензијске аспекте дискриминације жена и критички контекстуализују злоупотребу права жена на

<p>породици. Женска људска права на раду и последице економске неједнакости жена.</p>	<p>јуриспруденције, која је критичка анализе права и закона, и њихове примене као патријархалних институција. Да аналитички приступе сагледавању домаће и међународне правне регулативе као инструмената у борби против дискриминације жена и за равноправност полова.</p>	<p>извршава његова наређења? 3. Како је заштитно радно законодавство мач са две оштрице? Може ли женама право избора и способност доношења одлука, бити ограничено у име „заштите“? <i>Вежба</i> Да ли су у Србији закони родно сензибилисани?</p>	<p>15'</p>
---	--	--	------------

Техничка средства за наставу:	Радни материјал за студенте/студенткиње
<p>Фломастери, ФЦ хартија лаптоп, видео бим и платно</p>	<p>Текст: „Родни барометар“, Србија, 2006. Gender equality, UNICEF, фото есеј.</p>
<p>Фломастери, ФЦ хартија</p>	<p>CEDAW - одредбе о браку и породици (чл. 16) и одредбе о раду и запошљавању (чл. 11); насиље у породици (Општа препорука бр. 19 усвојена од стране Комитета за елиминацију дискриминације жена) Извод из литературе: <i>Људска права за жене</i>, ОГИ, 2004. Извод из литературе: Др Живојин Алексић, „Криминалистика“ („Специфичности саслушавања појединих категорија сведока“), у: Благојевић, Марина, пр., <i>Матирање мизогиније Србији: дискурси и праксе I</i>, Београд, Асоцијација за женску иницијативу, 2000. стр. 510.</p>

ТРЕЋИ ДЕО ОБУКЕ ОБУКА ЗА РАД НА РАЧУНАРУ И СА ПРАВНОМ БАЗОМ

Организатор и предавачи: Paragraf Net-а и Брако Стевановић, администратор локалне мреже Факултета

Циљ учења: Оспособљавање за рад на рачунару и за коришћење правне базе Paragraf Net. Обука за рад са правном базом Paragraf Net-а обухвата цео садржај правне базе коју чине: прописи, судска пракса, службена мишљења, модели правних докуманата и др.

Време: 9.4. - 13.04.2007

ЧЕТВРТИ ДЕО ОБУКЕ РАД СА РЕАЛНИМ КЛИЈЕНТИМА

Тема: Обука полазника за вођење протокола, документовање и евидентирање рада са клијентима

Извршиоци: професори Правног факултета и адвокати

Циљ учења: Упознавање са документима потребним за евидентирање реалних клијената, њихових захтева, приступ захтевима, време обраде захтева, попис документације клијената и др.

Време: 9.4 - 13.4.2007. 90 мин.

Тема: Практични рад са реалним клијентима

Извршиоци: професори Правног факултета и адвокати

Циљ учења: Примена теоријских знања стечених на студијама правне науке, савладавање практичних правничких вештина, оспособљавање за правилно тумачење и примену законских прописа, усвајање стандарда правног професионализма и правне етике, усвајање професионалних навика, стицање увида у стварни друштвени и правни положај жена, превазилажење предрасуда, препознавање стереотипа, препознавање аката дискриминације према женама, изражавање саосећајног разумевања, успостављање адекватног односа према женама жртвама насиља и других противправних радњи, препознавање случајева повреде права жена, избор адекватних и делотворних метода заштите права жена.

Врста бесплатне правне помоћи:

Пружање правних информација, саветовање, састављање поднесака.

Врста предмета:

Студенти раде са клијенткињама које имају потребу за правном заштитом у домену брачног, породичног, имовинског и статусног права (развод брака, право родитељства, имовинска бртва у браку и ванбрачној заједници, насиље у породици) и заштите од насиља.

Видови правне заштите:

Грађанскоправна заштита (ауторитативно утврђење, осуда на чинидбу, преиначење правне ситуације, извршење и обезбеђење) и кривичноправна заштита.

Начин и метод обуке:

Обука кроз пружање правне помоћи реалним клијенткињама спроводи се по методу искуственог учења.

Студенти раде у малим групама, при чему у току једне сесије један студент непосредно ради са клијенткињом, док остали прате његов рад. Интервју и саветовање се снимају. Непосредно после интервјуа, односно саветовања врши се анализа, према стандардним правилима о пружању повратне информације.

Студент може пружити правни савет клијенту после консултација са професором и адвокатом. Нацрт поднеска, који саставља студент задужен за предмет, анализирају сви студенти у групи. Поднесак се клијенткињи може уручити тек пошто су га прегледали професор и адвокат.

Клијенткињи може бити пружена бесплатна правна помоћ тек кад је упозната са правилима рада на Клиници и изричито се са њима сагласила.

Рад сваког студента оцењује клијенткиња попуњавањем анкетног листа.

У току обуке сваки студент ради са најмање три клијента и комплетно обрађује њихове предмете. Избор клијената врши Координациони тим. Распоред рада са клијентимана припрема члан Координационог тима, уз надзор кординаторке Пројекта.

Студенти дежурају у просторијама огледне адвокатске канцеларије сваког радног дана од 11-13.

Рад студената, професора и адвоката предмет је перманентног мониторинга, који врши чланица Женског истраживачког центра са дугогодишњим искуством у раду са женама жртвама насиља и дискриминације.

Материјал за рад: студентима је обезбеђен неопходан прибор за рад, на располагању су им компјутери и друга техничка средстава, као и стални приступ Интернету. Основне инструкције за рад на пружању правне помоћи садржане су у Посебној публикацији "Практикум за рад на Клиници за заштиту права жена".

Време:

9.4-30.12.2007.

Програм обуке припремио Координациони тим Пројекта, у саставу: проф. др Радмила Ковачевић Куштримовић, проф. др Миомира Костић, др Данијела Гавриловић, мр Наталија Жунић, Александар Пантић, адвокат, и Ирена Ранковић, адвокаткиња.

САДРЖАЈ

Предговор

Први део

Организација, вештине и технике адвокатског рада

Проф. др Гордана Станковић ПРОТОКОЛ ПРИЈЕМА У АДВОКАТСКОЈ КАНЦЕЛАРИЈИ	2
Проф. др Гордана Станковић ИНСТРУКЦИЈЕ ЗА ПРВИ СУСРЕТ СА КЛИЈЕНТОМ.....	4
Проф. др Мирослав Лазић СТРУКТУРА ПРАВНОГ ИНТЕРВЈУА	7
Проф. др Мирослав Лазић ВЕШТИНЕ И ТЕХНИКЕ ВОЂЕЊА ИНТЕРВЈУА	11
Проф. др Невена Петрушић, ПРЕПОРУКЕ ЗА АКТИВНО СЛУШАЊЕ	16
Проф. др Гордана Станковић ПОДСЕТНИК ЗА ИНТЕРВЈУ	17
Проф. др Радмила Ковачевић Куштримовић САВЕТОВАЊЕ	18
Проф. др Наташа Стојановић УЛОГА АДВОКАТА У САВЕТОДАВНОМ ПРОЦЕСУ	19
Проф. др Мирко Живковић САВЕТОВАЊЕ И ДАВАЊЕ САВЕТА	21

Проф. др Гордана Станковић ПОДСЕТНИК ЗА САВЕТОВАЊЕ	24
---	----

Други део

Грађанскоправна заштита права жена

Проф. др Мирко Живковић СТАТУСНА ПРАВА ЖЕНА	26
ПОРОДИЧНА БРАЧНА ПРАВА	31
НАСЛЕЂИВАЊЕ	34
ПРАВО НА ПОРОДИЧНУ ПЕНЗИЈУ И НАКНАДУ ПОГРЕБНИХ ТРОШКОВА	35
ЗАКУП СТАНА	37
РАЗВОД БРАКА	39
ПОНИШТЕЊЕ БРАКА	42
ПОСТУПАК У БРАКОРАЗВОДНИМ ПАРНИЦАМА	43
ИЗДРЖАВАЊЕ	46
УГОВОР О ПОКЛОНУ	51
ИМОВИНСКИ ОДНОСИ СУПРУЖНИКА	52
ДЕОБА ЗАЈЕДНИЧКЕ ИМОВИНЕ	53
ОДГОВОРНОСТ СУПРУЖНИКА ЗА ОБАВЕЗЕ	56
ПОСТУПЦИ У ВЕЗИ СА ПОРОДИЧНИМ ОДНОСИМА	57
ВАНБРАЧНА ЗАЈЕДНИЦА	58
РОДИТЕЉСКО ПРАВО	61
ВРШЕЊЕ РОДИТЕЉСКОГ ПРАВА	62

Проф. др Невена Петрушић ПОРОДИЧНОПРАВНА ЗАШТИТА ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ	68
--	----

Проф. др Мирко Живковић ПОДСЕТНИК ЗА ИНТЕРВЈУ СА ЖРТВОМ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ	75
--	----

Трећи део

Поступак грађанскоправне заштите

1. Писање правних докумената

Проф. др Гордана Станковић ПИСАЊЕ ПРАВНИХ ДОКУМЕНАТА	81
---	----

2. Модели поднесака

Проф. др Гордана Станковић, проф. др Невена Петрушић, Данило Дозет МОДЕЛИ ПОДНЕСАКА	94
--	----

Четврти део

Кривичноправна заштита права жена

Проф. др Војислав Ђурђић КРИВИЧНОПРАВНА ЗАШТИТА ПРАВА ЖЕНА	121
---	-----

Проф. др Војислав Ђурђић МОДЕЛИ ПОДНЕСАКА	
--	--

Пети део

Стандарди рада Правне клинике, План и програм обуке, Протоколисање и документовање